L'AIGUA QUE CURA

Història de l'Hospital de pobres de Santa Susanna

L'AIGUA QUE CURA

Història de l'Hospital de pobres de Santa Susanna

EDICIÓ
Ajuntament de Caldes de Montbui

TEXTOS
Irene Llop

COORDINACIÓ
Anna Monleón, Anna Pineda i Esther Sànchez

DISSENY GRÀFIC
Vicenç Ferreres

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
Marc Barrobés

IMPRESSIÓ
IGRAFIC

ISBN 978-84-09-09871-2
Dipòsit Legal B 8990-2019

THERMALIA
MUSEU D'ART I PATRIMONI

SANTASUSANNA
FUNDACIÓ

Foto portada: Josep Poch Monserrat

Agraïments

Aquest projecte no hauria estat possible sense la implicació de moltes persones i institucions. Gràcies a totes elles, ja que sense el seu suport, disponibilitat i ajuda no hauria sigut possible el catàleg que teniu a les mans.

A Thermalia, Museu de Caldes de Montbui, centre que ens recorda la cultura de l'aigua termal a la vila des de l'edifici de l'antic Hospital de Santa Susanna, per voler explicar també la història de l'Hospital de Santa Susanna.

A la Fundació Santa Susanna, successora de l'hospital, per ser l'hereva de l'esperit assistencial arrelat a Caldes.

A l'Ajuntament de Caldes de Montbui, patró de l'antic Hospital de Santa Susanna i ara de la Fundació.

A l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, per apostar pel tractament de l'arxiu de l'Hospital de Pobres de Santa Susanna.

A l'Arxiu Municipal de Caldes de Montbui, per conservar, mantenir i difondre el patrimoni local.

L'agraïment no és només per a les institucions, sinó també per a les persones que hi posen l'ànima: Anna Monleón, directora de Thermalia, Assumpció Ros, directora de la Fundació Santa Susanna, Anna Pineda, responsable de comunicació de la Fundació Santa Susanna, Esther Sánchez directora de l'Arxiu Municipal, Adrià Ruiz, historiador, Joan Arimany, bibliotecari i els Amics dels Goigs.

Finalment, però no menys important, a les persones que amb el seu testimoni han donat veu a la vida a l'hospital: Núria Masclans, Dolores Pérez i Teresa Badia.

I especialment als malalts i pobres que van passar per l'Hospital de Santa Susanna i han estat oblidats per la història, i a les persones que van fer possible la seva curació o els van acompanyar fins al final dels seus dies.

ÍNDEX

Salutació de l'alcalde 6

Salutació Fundació Santa Susanna 7

Presentació 8

El curs de la història 13
· Primeres notícies de l'hospital 15
· Evolució i canvis en l'organització de l'hospital 19
· Un segle marcat per un projecte: el nou hospital 21

L'aigua, font de conflictes 25
· La lluita per l'aigua 25
· El municipi contra el bany privat de Destorrent 26
· Can Rius, el gran conflicte del segle XIX 27
· El balnearis de Caldes i l'hospital 28
· Banyar-se a l'hospital 29

El patrimoni 32
· La formació del patrimoni de l'hospital 32
· El control de l'administració 34
· Una casa a Madrid 35

Malalts i pobres 38
· Ingressar a l'Hospital de Santa Susanna 39
· Registres 40
· Morir a l'hospital 42

Treballar a l'Hospital 43
· El servei mèdic i farmacèutic 43
· El servei assistencial 48
· Hospitalers, molt més que infermers i porters 51

Un edifici singular 52
· L'edifici de l'Hospital de Santa Susanna 52
· Mobles i roba 58
· Un nou equipament cultural: Thermalia 64

La continuïtat de l'Hospital: la Fundació Santa Susanna 66

Cronologia 70

Bibliografia 71

Annexos 72
· Annex 1. Règim dietètic de 1898. 72
· Annex 2. Llibre Inventari de mobles i roba de l'Hospital (1831-1835) 73
· Annex 3. Inventari de mobles i roba de l'Hospital (1863) 75

Salutació de l'alcalde

L'Hospital de Santa Susanna (altrament conegut com l'hospital dels pobres o l'antic hospital) es converteix en el motiu de l'exposició de primavera del Museu Thermalia. Amb aquesta mirada pedagògica cap al passat, recuperem la remarcable història d'un dels primers centres hospitalaris del país, que va jugar un paper fonamental en la vida dels habitants de Caldes al llarg de sis segles i que va mantenir l'esperit social fins al final.

A l'Hospital li hem de reconèixer aportacions cabdals per a la configuració de Caldes de Montbui tal i com el coneixem avui, per la seva funció social i sanitària ininterrompuda al llarg de tant de temps o per la posada en valor de les aigües termals i medicinals, de "l'aigua que cura".També, per descomptat, pel fet d'haver esdevingut l'origen de la Residència Santa Susanna, institució que en va heretar la funció sociosanitària i en va recollir la vocació fundacional d'ajuda als més desvalguts.

D'altra banda, el propi Museu Thermalia que acull l'exposició, avui motor artístic i turístic de la Vila, és l'hereu de l'edifici de l'antic hospital. Les mateixes parets que avui acullen art i divulguen patrimoni són testimonis de les vicissituds de la llarga història de l'Hospital.

Aprofito aquestes línies per agrair a Thermalia i a l'Arxiu Històric la iniciativa de dur a terme aquesta mirada a l'Hospital. I a la comissària, Irene Llop, la recerca que ha permès comptar amb el material que descobrireu a continuació i el que ocuparà la Sala Sebastià Badia mentre duri l'exposició. Faig extensiu l'agraïment a les moltes persones que heu col·laborat en la reconstrucció d'una història que teníem amagada als arxius i que demanava a crits que la rescatéssim i l'expliquéssim.

Jordi Solé i Ferrando
Alcalde
President de la Fundació Santa Susanna

Salutació del Vicepresident de la Fundació Santa Susanna

Benvolguts,

Teniu a les mans el catàleg de l'exposició "L'aigua que cura. Història de l'hospital de pobres de Santa Susanna", una mirada agraïda a una història de compromís amb els més febles que neix ni més ni menys l'any 1386. Amb un esperit fidel a la seva missió, la història de la Fundació Santa Susanna mostra com el canvi en les maneres de fer al llarg del temps és allò que permet mantenir l'objectiu fundacional d'acollida i promoció integral de les persones.

La història reeixida de centenars d'anys és producte de la sinèrgia de forces de la societat calderina vehiculades per dues institucions al servei de la vila com són la Parròquia Santa Maria i l'Ajuntament. Ambdues institucions amb les seves característiques pròpies han sabut teixir les complicitats necessàries amb la societat calderina perquè aquesta gran aventura es mantingui fins al dia d'avui.

Deutors d'homes i dones que varen prendre decisions valentes i agosarades en cada canvi d'època pel manteniment i millor funcionament de l'Hospital vull aprofitar aquestes ratlles per fer un reconeixement als treballadors i treballadores actuals de la Fundació així com a la junta del Patronat.

Mn. Xavier Blanco Castro
Vicepresident de la Fundació Santa Susanna

Presentació

74º. Aquesta és la temperatura de l'aigua que brolla de la Font del Lleó, de la terra de Caldes de Montbui, una aigua que ha marcat la història i la personalitat de la vila. A la plaça, a prop de la font i de les termes romanes, hi ha un edifici que destaca per la seva façana i els seus arcs. Avui és un museu, però en el seu origen era un hospital de malalts pobres: l'Hospital de Santa Susanna.

L'establiment va rebre diversos noms al llarg dels anys. Hospital de Pobres de Jesucrist, Hospital de Santa Susanna, Hospital de Pobres Malalts, Hospital Civil... són diferents denominacions d'una institució amb arrels medievals que ha perdurat fins als nostres dies.

A l'edat mitjana, el moment en què es va fundar l'hospital, les fonts i els banys termals es van revalorar i van tenir el vist-i-plau de la nova medicina universitària. La cultura dels banys creia que eren bons per a la higiene corporal, per a la prevenció i la terapèutica de malalties, però també eren un lloc de trobada i de socialització.

Caldes de Montbui no era l'únic centre termal de la Catalunya medieval, però sí que era un dels més importants. Les *Aquae Calidae* més utilitzades i situades a prop de Barcelona eren Caldes de Montbui i Caldes d'Estrac; més allunyades, les de Caldes de Malavella i les de Caldes de Boí, així com llocs amb banys termals com La Garriga, una població propera, Arles i Voló, prop de Perpinyà (França).

Si intentem imaginar com devia ser aquell antic hospital amb aigües termals, la majoria pensaríem en un lloc net, amb metges i assistència als malalts, proveïts de tota mena d'instruments i medicines, amb banys d'aigua calenta, silenci... Una imatge més idíl·lica de com era en realitat l'hospital de pobres a l'edat mitjana. Aleshores l'hospital s'identificava amb la pobresa, la mort i l'ordre

Adossat a la capella romànica de **Santa Susanna**, a tocar de les **Termes Romanes** i just davant del portal d'accés al camí de Sentmenat, hi havia l'Hospital de Santa Susanna. Font: Thermalia.

públic. Fins als darrers segles de l'edat mitjana no s'associava "hospital" amb "metge", que era independent i no formava part realment de la institució. En general, podem dir que oferien serveis bàsics d'higiene i alimentació que eren, de fet, el motiu de moltes malalties.

Els hospitals dels primers segles medievals, a redós dels monestirs, tenien un caràcter marcadament religiós. L'hospitalitat i la caritat cristiana converteixen els cenobis en hospicis per a pobres, malalts, viatgers o peregrins. Però entre els segles XII i principis del XIV aparegueren nous hospitals creats per particulars laics o eclesiàstics, amb una organització molt més reglada, tot i que sense perdre del tot l'ideal religiós d'hospitalitat. En una etapa posterior, fins a mitjan segle XV, la tendència cap a la secularització dels hospitals i dels professionals de la medicina és molt clara; en un moment de crisi com la pesta negra hi ha un canvi en la mentalitat de la societat i, sobretot, en les idees sobre la salut i la marginació. El següent pas va ser la medicalització, i van aparèixer els hospitals generals. Aquest nou model assistencial afavoreix el control per part dels poders públics, pel que fa a l'administració i la gestió hospitalària, i també l'especialització segons les patologies que atenen els hospitals.

La visió de l'hospital, per tant, canvia a mesura que la societat de la qual forma part també es transforma. L'evolució que va viure la institució responia a les demandes de la societat i, més que una forma de control social, era un sistema assistencial en temps de dificultats.

L'Hospital de Santa Susanna de Caldes de Montbui també va evolucionar amb el pas del temps i les particularitats d'aquest centre van fer que tingués una sòlida identitat social. Però per què és important aquest hospital? Què el diferencia d'altres centres hospitalaris de la mateixa època?

D'entrada, cal destacar l'**antiguitat** de l'hospital. Creat al segle XIV, va ser dels primerencs en la renovació hospi-

Façana de l'Hospital de Santa Susanna a principis del segle XX. Només s'identifica la façana de ponent de la capella, molt modificada i integrada al conjunt d'edificis de l'antic hospital. Font: Família Xalabarder.

talària que es dona a Catalunya. També van néixer al segle catorzè el de Cervera (1389) o el de Vic (1348), en el moment previ a les grans concentracions d'hospitals urbans que es donaren al segle XV, com l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona (1401, que unificà sis hospitals de la ciutat) o el de Santa Maria de Lleida (1454, fusió de set hospitals).

Una altra característica d'aquest hospital que el diferencia de la majoria d'hospitals és el fet de tenir **aigües termals**. Podem assenyalar pocs hospitals amb aquesta propietat: a la Garriga, Caldes de Boí, Caldes d'Estrac i Arles, però només el primer que hem citat és del segle XIV. L'hospital medieval de la Garriga, del qual es conserva documentació, ja no existeix.

La **particular organització** de la institució va permetre, en part, la seva llarga trajectòria. El control per part de l'ajuntament i l'església, i la permeabilitat per adaptar-se a canvis de la legislació i l'administració, són factors singulars.

Cal que no oblidem que tot i ser un hospital nascut a l'edat mitjana, hi ha hagut una **continuïtat de la seva funció social** que ha arribat als nostres dies: la Fundació Santa Susanna.

Justament aquesta llarga continuïtat fins a l'actualitat permet tenir el privilegi de comptar amb **testimonis directes** d'antics treballadors, patrons o usuaris de l'hospital.

Un factor clau que permet estudiar i interpretar el passat de l'hospital és l'existència d'un important **fons documental** que es conserva a l'arxiu municipal de la vila (1). Aquests documents ens donen una gran informació sobre el municipi de Caldes de Montbui, la seva població, aspectes relacionats amb les aigües termals i el món hospitalari medieval, modern i contemporani.

I malgrat aquestes singularitats, l'Hospital de Santa Susanna no ha estat estudiat en profunditat. Cal destacar, però, dos llibres que tenen l'hospital en el focus d'interès. El més antic, de principis del segle XX, és obra d'Avel·lí Xalabarder, membre de la Junta, que va escriure l'única monografia fins ara dedicada exclusivament a l'Hospital de Santa Susanna. Tot i ser poc crítica, es va escriure partint de la documentació històrica. En segon lloc, relacionat directament amb l'aigua de la vila, disposem del magnífic treball sobre la història de l'aigua termal a Caldes que dedica una part important del llibre a l'hospital de pobres. Amb una metodologia actual, mostra un gran coneixement de les fonts i és molt útil per entendre l'hospital en el context de la història del termalisme (2).

Aquest treball intenta aprofitar la tasca duta a terme a l'arxiu i la recuperació de dades per donar una visió més social de la història de l'Hospital de Santa Susanna, conèixer la vida quotidiana del centre i explicar la seva evolució perquè arribi a tothom. No es pretén recuperar "només" la història, sinó que també es vol recuperar un espai i una memòria.

Han passat els segles. I sempre hi ha un element que segueix present: l'aigua. L'aigua termal que brolla a Caldes i li dona nom és la que neteja, alimenta, relaxa, purifica. És l'aigua que cura.

(1) El fons de l'Hospital de Pobres de Santa Susanna va ingressar a l'arxiu municipal l'any 2008, després de signar un conveni de comodat entre l'Ajuntament de Caldes de Montbui i la Fundació Santa Susanna (15 d'abril de 2008). Segons el conveni, la Fundació cedeix durant 30 anys a l'Ajuntament els fons documentals històrics que havia heretat de l'Hospital de Pobres de Caldes de Montbui, moment en el qual el fons passarà a domini públic. Uns anys després es va signar un conveni amb l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, que va permetre que entre els mesos de febrer i abril de 2017 una tècnica organitzés i fes la descripció del fons, que compta amb 809 documents en paper (1386-1990) i 96 pergamins (1296-1631).

L'aigua termal de Caldes. Font: Thermalia.

(2) Xalabarder, A. (1914). *Reseña histórica del Hospital de la villa de Caldas de Montbuy desde su fundación, principales actos de administración y recopilación cronológica de las disposiciones legislativas de carácter general y particular relativas al mismo y reglamentos vigentes.* Barcelona: Impr. Hijos de Domingo Casanovas; Cifuentes, L. (2002). *Història termal de Caldes de Montbui.* Caldes de Montbui: Ajuntament de Caldes de Montbui.

El curs de la història

Els hospitals estaven destinats a exercir la caritat cristiana i la seva funció, més que guarir malalties, era la d'acollir hostes, pelegrins, pobres, forasters i transeünts, malalts o no. El segle XIV, moment de la creació de l'Hospital de Santa Susanna, va ser una època en la qual els hospitals estaven en plena efervescència. En aquell moment van passar de ser hostatgeries a convertir-se en espai dinàmics i complexos.

L'espiritualitat tenia una gran importància a l'època medieval, tant en la prevenció com en la recuperació de les malalties. Generalment els hospitals tenien una capella a prop o a l'interior. A Caldes de Montbui, la proximitat de l'hospital a la capella de Santa Susanna li va donar nom, i a l'hospital hi havia un altar dedicat a la santa i protectora de l'hospital.

Caldes de Montbui comptava amb totes les varietats possibles de tipus d'ús de l'aigua termal a l'edat mitjana:

• **Banys públics:** eren el banys comuns, explotats pel municipi, i ocupaven les antigues termes romanes. Es pagava una taxa molt reduïda i els homes i dones no es banyaven junts. Una descripció de 1554 detalla que hi havia tres banys o piscines a l'aire lliure (per a homes de la vila, homes pobres i homes bojos o mesells) i dos en un edifici cobert amb arcades descobertes (per a dones de la vila i per a dones pobres). Es van tancar a mitjan segle XVII.

• **Banys privats:** alguns particulars explotaven cases de banys, amb uns preus més elevats i una clientela més selecta. A la segona meitat del segle XIV n'hi havia dues, la de Pere Llunes, draper, i la d'Alamanda, dona de Jaume Rovira (que després passaria a anomenar-se Destorrent i, amb el temps i fins a l'actualitat, Can Rius).

GOIGS

A LLAOR DE LA GLORIOSA VERGE I MARTIR SANTA SUSANNA

Patrona i Copatrona, respectivament, de l'Hospital i de la vila de Caldes de Montbui (Bisbat de Barcelona)

Qual festa es celebra el dia 11 d'Agost

Puix el cel us abellia
com estel esplendorós,
ob Susanna, Santa Pia,
deu-nos del cel les clarors.

Filla sou i cristiana
de Gabi, servent de Déu,
que al seu viure us agermana
i fa el vostre cielg i lleu.
Alçó l'ànima en Gloria
en un verger esplendorós.
Oh Susanna.....

Gaire Papa, parent vostre,
també hi ajuda amatent
fins en arribar-hi el llostre
del seu viure, santament.
Plaidia us és dones la vida,
no n'hauríeu de millors.
Oh Susanna....

En aquest mar en bonança
¿qui serà l'agosarat
sense pena ni recança,
a congriar una tempesta?
¡Ai! ¿qui serà? ¿qui seria,
malvat entre emperadors?
Oh Susanna....

Es aquell d'àuria corona,
es el fill Diocleció,
que als cristians empresona
i es complau en torturar.
De vos també li plella
sentir els planys, haver-ne els pàors.
Oh Susanna....

Copia la vostra hermosura,
llirí blanc, blanc lleonsmi,
oh Susanna, tota pura,
clarícia d'un bell nadi.
Un marit us desaeria
i es un dels seus negadors.
Oh Susanna.....

Ni tan sols el volen veure
ni tan sols veure'l pensar,
que us pagà mal pedrà heuro
vostre cor al vostra nà.
Que ara ni mal els tindria,
que us deixon tota en llangors.
Oh Susanna.....

Us deslen tota Susanna
i del mòn no fen rofis
per cantar toblers Hosanna!
a la Verge i a Jesús.
¿Qui com vos els cantaria
dolça veu, amb agradó?
Oh Susanna....

Per mantenir la riquesa
de la vostra castedat,
per guardar vostra bellesa
de sotsera i de pecat
ni el martiri us tercaria,
que no en temeu les aspres.
Oh Susanna ....

I el cos per el dany agnanta,
ara rosa, ara clarel,
la sangg, que mal no us espanta,
us fa el més florit mantell.
Altra no ve'n tribularia
de més bell i glorios.
Oh Susanna.....

Vostra vida no acabada
dóna més felics als botxins
que amb la destral esmolada
us cedan en dos bocins.
Ara el cap que resplandia
dóu cos feig es gu.lós.
Oh Susanna.....

Per la fe perpetuada,
per lliurar-nos de tot mal
no ens deixeu, Santa estimada,
al oblidon vostre Hospital.
Feu-nos gràcia cada dia,
de vostre esguard amorós.
Oh Susanna.....

I en venir l'hora darrera,
de la gloria pels camins,
com patrona i mitjancera
oferin els calderins
a Jesús, tot be, i Maria,
reina de goigs i dolors.
Oh Susanna.....

Puix el cel us abellia
com estel esplendorós,
oh Susanna, Santa Pia,
deu-nos les vostres clarors.

V. Ora pro nobis Beata Susanna. R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

ORAMUS. - Deus qui Beatæ Virginis, et Martiris Susannæ humilitatem exaltasti, concede, ut ipsa intercedente consortes efficiamur. Qui vivis, etc. R. Amen.

Lletra d'Enric Cubas Oliver. - Música de Mossèn Francesc Baldelló

Els **Goigs** dedicats a Santa Susanna, copatrona de la vila fins al segle XIX i **patrona de l'hospital**, són de 1952. L'autor de la lletra és Enric Cubas Oliver i la música és de mossèn Francesc Baldelló, un dels fundadors dels Amics dels Goigs. La seva festa és l'11 d'agost. Font: Fundació Santa Susanna.

• **Banys de l'Hospital de Santa Susanna:** els banys per a malalts i pobres eren de gestió municipal i estaven destinat a persones sense recursos econòmics.

Imatge de la capella de l'Hospital de Santa Susanna.
Fotografia: Josep Poch Monserrat.

Primeres notícies de l'hospital

La referència més antiga registrada sobre la intenció de construir un hospital per a pobres a la vila de Caldes de Montbui és de 1329. En aquell moment, el rei Alfons III dona llicència als representants de la universitat -precedent de l'Ajuntament- perquè puguin adquirir un solar *prop del torrent per on corre l'aigua calenta* per tal de construir un hospital de pobres de Jesucrist. S'estableix que el batlle ha de taxar la indemnització per al propietari i se sobreentén que el municipi té l'ús de l'aigua.

A final de segle, el municipi aposta definitivament per l'hospital. L'any 1386 compra un casal (*hospicium*) a Jaume Carrera i la seva muller que estava al costat dels banys comuns i donava a la plaça. Carrera, ciutadà de Barcelona, tenia la casa sota alou (3) i domini del bisbe de Vic, que cedí tots els drets a canvi d'un cens perpetu simbòlic de quatre sous per Nadal. El bisbe renuncià als drets *per ser l'hospital cosa pietosa,* però es reservà el domini si l'hospital deixava de funcionar com a tal, per garantir la continuïtat de l'empresa.

Els prohoms que formaven part del consell municipal que participaren a la compra són els germans Llunes: Bernat, jurista a Barcelona, i Pere, que tenia una casa de banys. Aquesta nissaga dedicada als draps era una de les principals famílies de Caldes, i la seva presència al govern municipal i a l'administració de l'hospital és constant.

La concessió definitiva de gestió i administració de l'hospital arribaria el 1394. El senyor de la vila de Caldes, Pere, comte d'Urgell, va concedir un privilegi als jurats de la vila, que passaren a ser els patrons de l'hospital. Aquest patronatge es representava en un administrador, que era escollit anualment entre els jurats per Quinquagèsima (4) i era el responsable d'administrar l'hospital durant un any i passar els comptes al jurat entrant. El municipi gestionava els banys de l'hospital en paral·lel amb els banys comuns.

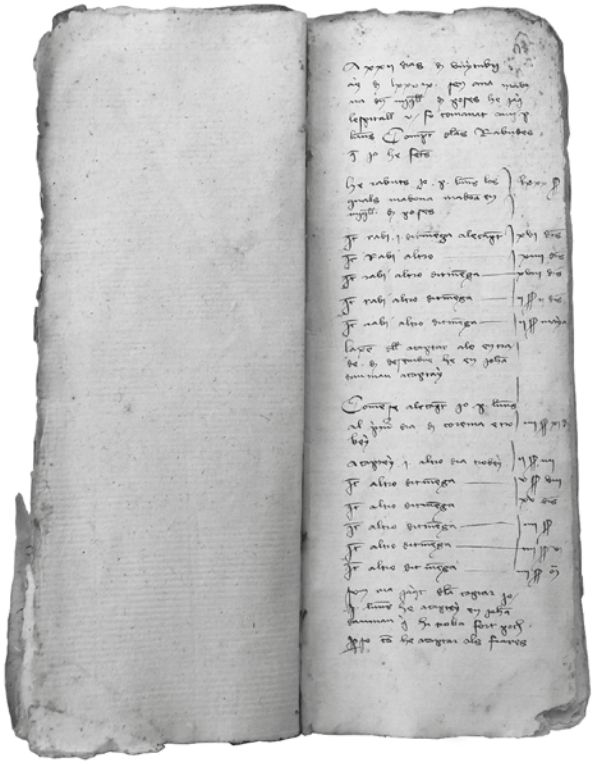

El **registre de la comptabilitat** de l'hospital comença el 1394 i segueix de forma continuada i ininterrompuda. Aquest és el primer registre de la sèrie, que explica que el primer administrador va ser Pere Llunes. Font: AMCMO.

(3) L'alou era un immoble que el propietari tenia en domini absolut, lliure i franc.
(4) La Quinquagèsima era el cinquantè dia abans de Pasqua, és a dir, el diumenge anterior al primer diumenge de Quaresma.

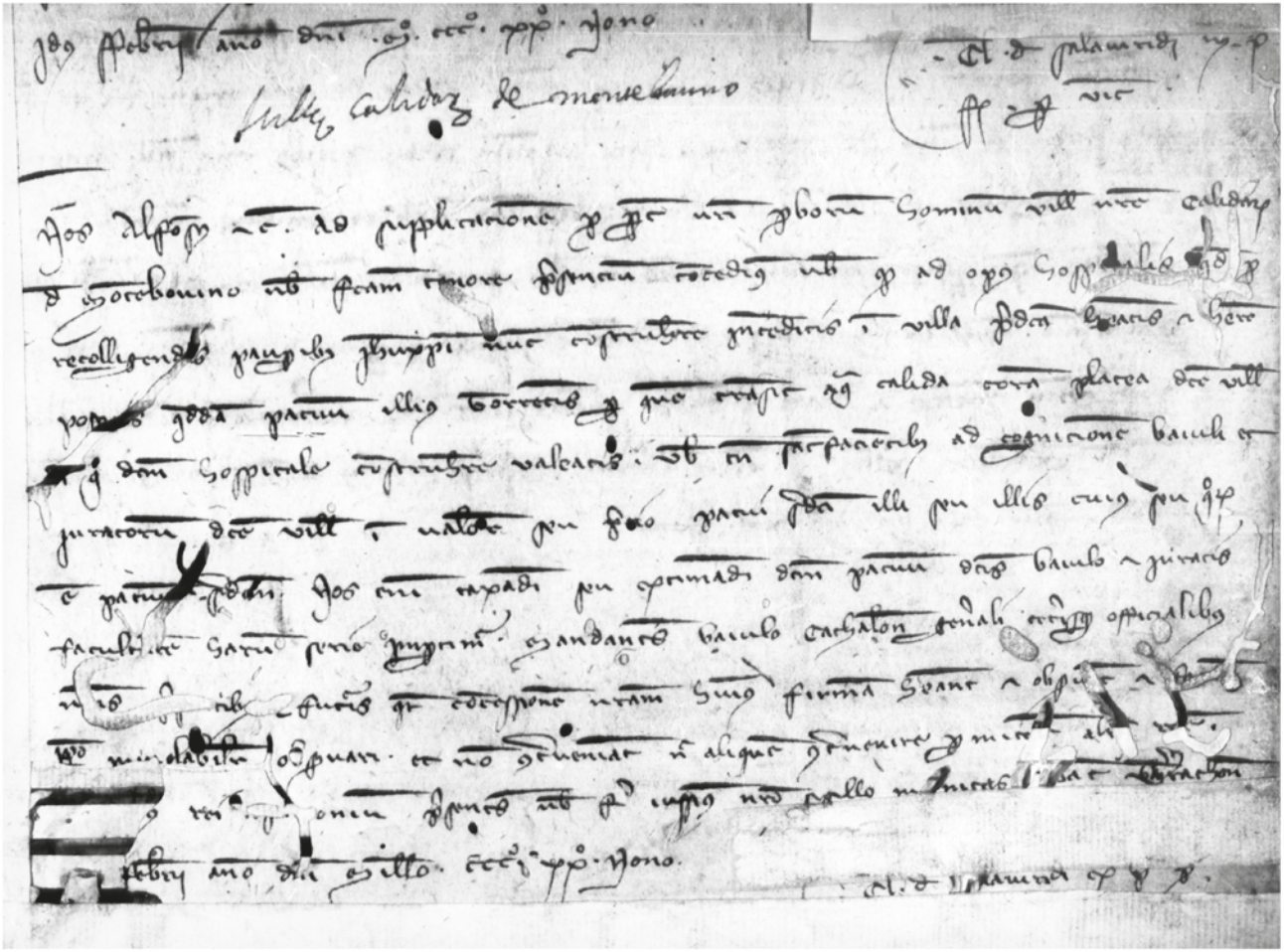

Pergamí que esmenta per primera vegada l'**Hospital de pobres** ("ad opus hospitalis quod pro recolligendis pauperibus Jhesuchristi...", 1329). Font: Arxiu de la Corona d'Aragó.

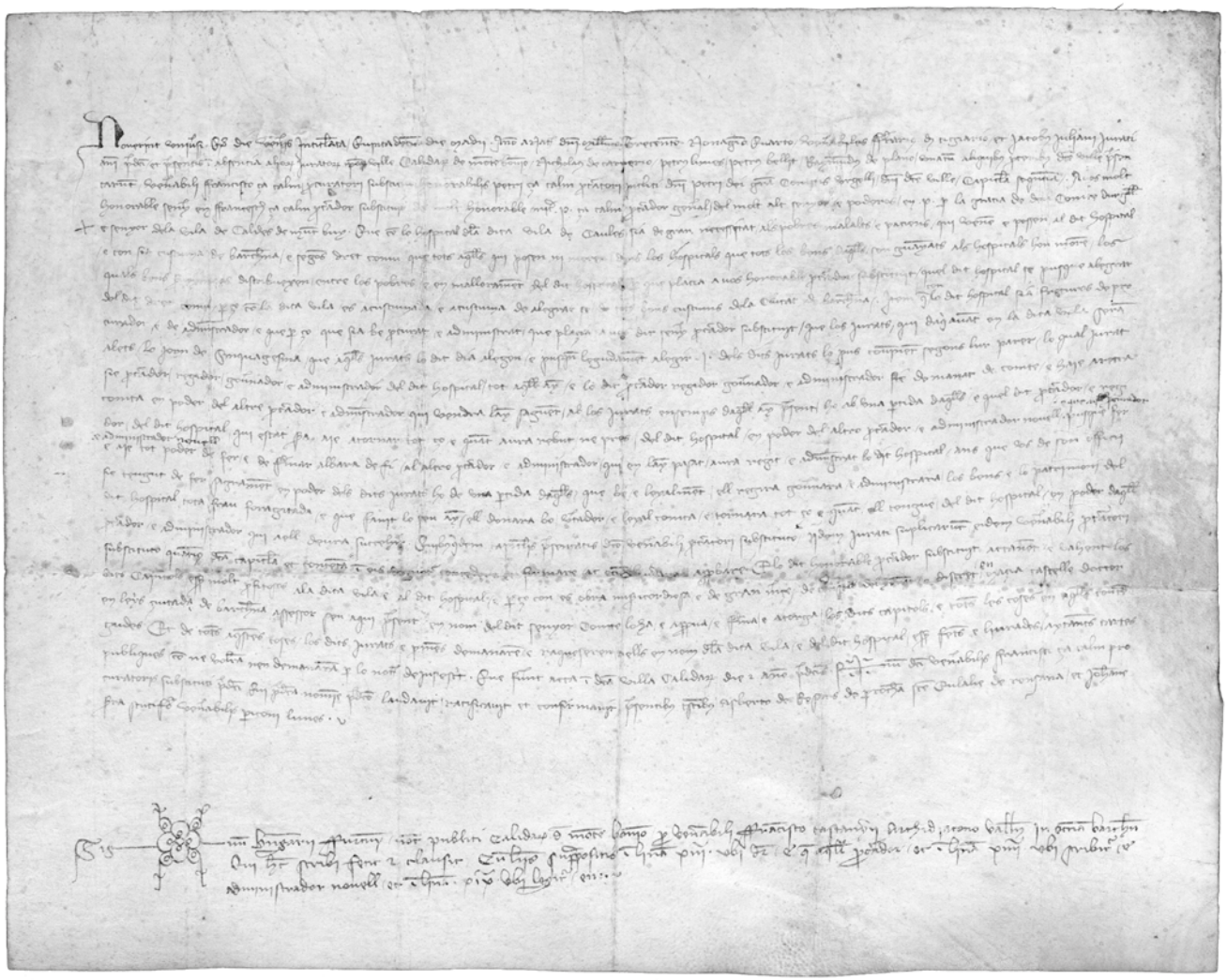

El senyor de la vila de Caldes, Pere, comte d'Urgell, va concedir un privilegi als jurats de la vila, que van passar a ser patrons de l'hospital, i es van fixar els capítols que havien de regir l'administració i el funcionament de l'Hospital de Santa Susanna. Any 1394. Font: AMCMO.

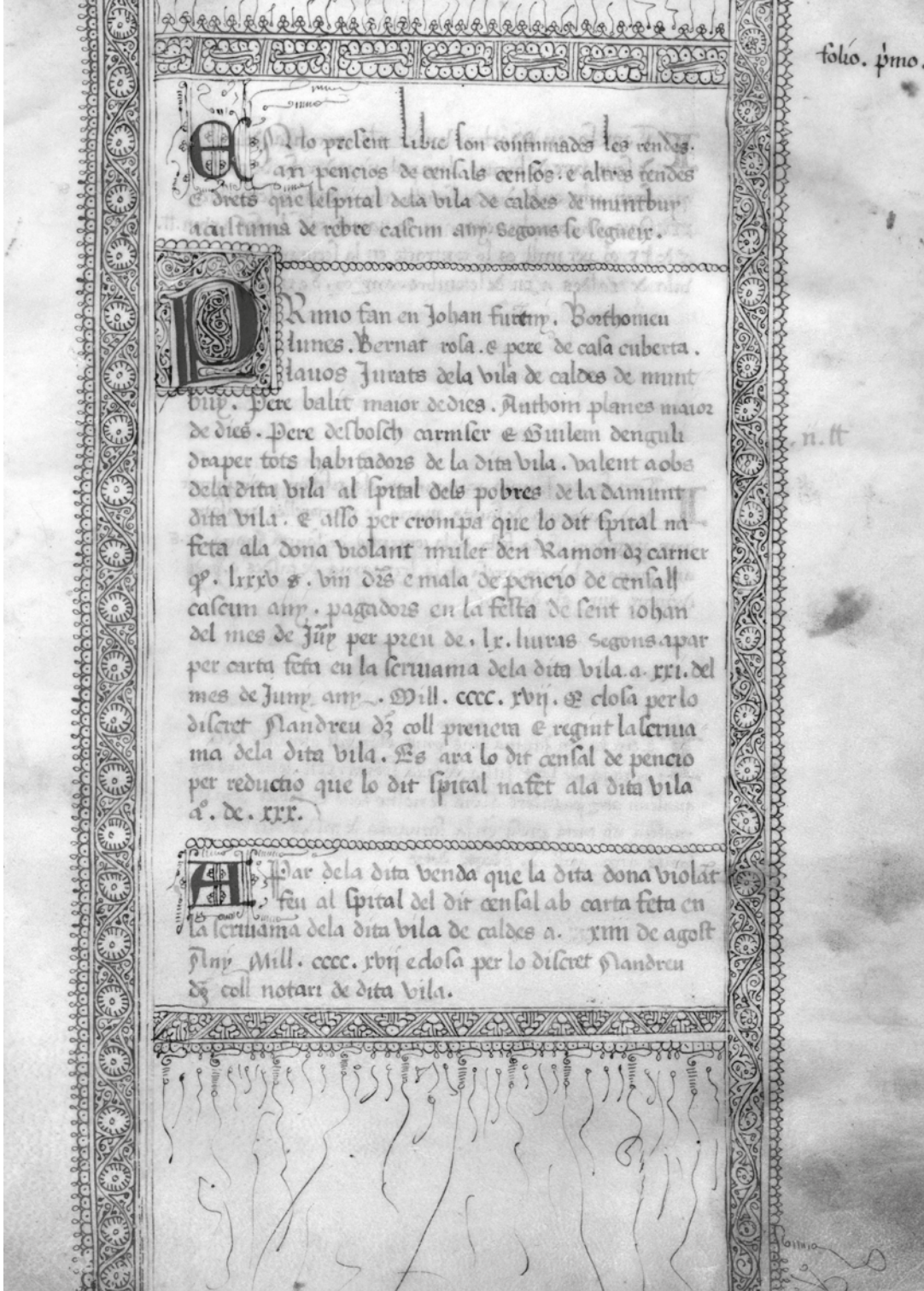

Primera pàgina de l'excepcional **llevador** de censos que recull documents de 1417 a 1517. Font: AMCMO.

Evolució i canvis en l'organització de l'hospital

Algunes de les donacions que rebé l'hospital són més importants per les condicions que s'estableixen que pel què és donat. Aquest és el cas de la donació de Pere Soler, la primera del segle XV que introduí canvis importants: va fer la donació d'un censal (5), amb la condició que es dugués a terme cada any l'inventari de béns de l'Hospital de Santa Susanna. A més, s'hi estableix que, si els administradors de l'Hospital General de la Santa Creu de Barcelona volen veure i reconèixer els comptes de l'administrador i en quina forma i manera es distribueix la donació, se'ls ha de mostrar. També estableix que si algun dia es deixa de fer la paga del censal, o no es fa el que fixa el document, aleshores el censal i les pensions tornarien a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona.

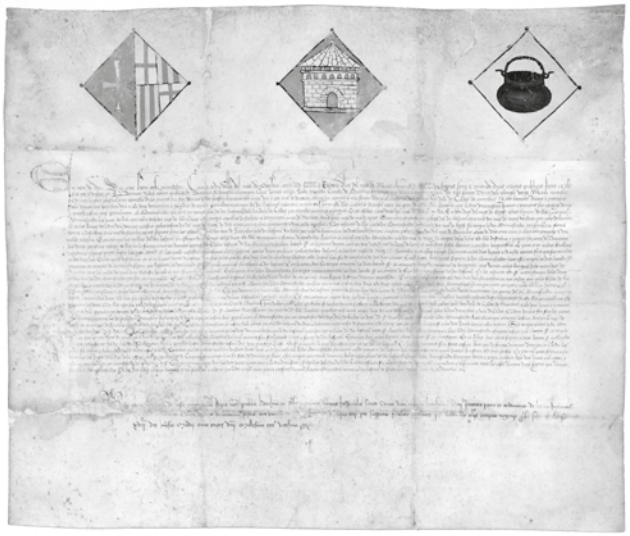

Pere Soler **dona un censal** a l'hospital, amb la condició que es faci cada any l'**inventari** de béns vuit dies després de la Quinquagèsima (1406). Font: AMCMO.

Una altra donació amb condicions és la del cirurgià Berenguer Serra (1449), que establí la cessió gratuïta d'ús de les aigües termals durant els mesos de maig i setembre als pobres que ho demanessin, i integrar a la direcció de la institució un representant eclesiàstic. Així doncs, a partir d'aquest moment la gestió i administració serà compartida entre universitat i parròquia.

La visita pastoraldel bisbe de Barcelona a la parròquia de Caldes de Montbui de 1711 va ser molt important per a l'Hospital de Santa Susanna (6). El bisbe va considerar que amb l'administració del jurat en cap i la intervenció del bosser de la comunitat de l'església no n'hi havia prou, ja que l'hospital estava pobrament administrat. Per aquest motiu va proposar que s'escollís una tercera persona per governar i administrar l'hospital, i es van estatuir i ordenar els capítols. Una altra visita pastoral més tardana, el 1867, va proposar que els càrrecs tinguessin una durada de tres anys per garantir estabilitat de l'administració.

Amb l'arribada de les idees liberals al segle XIX, l'administració va prendre el control de les fundacions benèfiques que fins aleshores estaven en mans de l'església i va fer el pas definitiu de la secularització de l'assistència social. La primera llei de beneficència (1822) va tenir una curta durada i pocs recursos. Era una llei adreçada a l'atenció personal, l'educació i la salut, i regulava cases

(5) El censal establia el dret a cobrar una pensió anual a canvi d'un capital que s'havia donat. Podia ser redimible i, si no ho era, rebia el nom de censal mort.
(6) La visita pastoral és un deure episcopal que consisteix en la inspecció del bisbe a totes les parròquies i comunitats de la seva diòcesi.

de maternitat, cases de socors i hospitals; ultrapassava l'àmbit del que avui en diríem serveis socials. Un dels punts més destacats de la llei és que donava un gran protagonisme al municipi, que era l'encarregat de controlar els fons disponibles i proposava una organització descentralitzada en les Juntes de Beneficència Municipals i Parroquials en els pobles més petits amb funcions àmplies. Encara reservava a l'església cert paper, i un exemple és la recomanació que siguin les germanes de la caritat les encarregades de dirigir les accions de beneficència en la direcció de cases de maternitat i l'assistència de malalts dels dos sexes als hospitals. Cal destacar que les Juntes tenien representants de l'ajuntament (alcaldes i regidors), de l'església (rector), del veïnat (veïns il·lustrats i caritatius) però també del sector sanitari (metge i cirurgià).

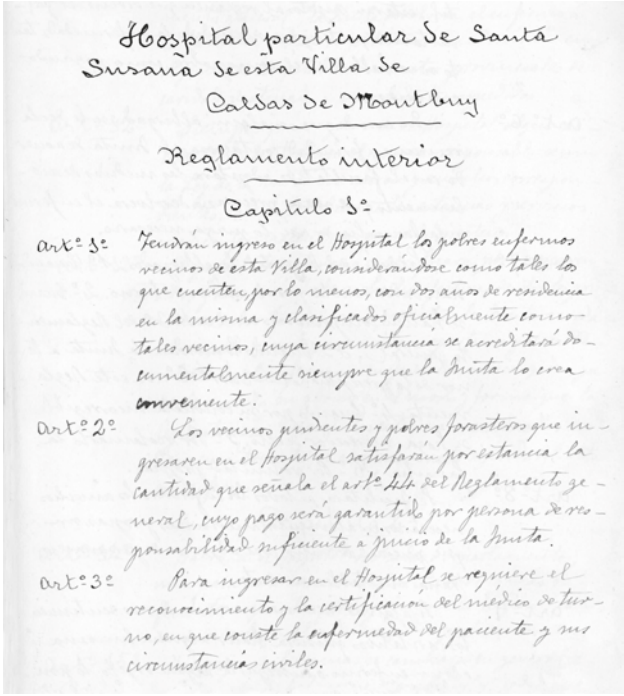
Hospital particular de Santa Susana de esta Villa de Caldas de Montbuy

Reglamento interior

Capitulo 1º

Art.º 1º Tendrán ingreso en el Hospital los pobres enfermos vecinos de esta Villa, considerándose como tales los que cuenten, por lo menos, con dos años de residencia en la misma y clasificados oficialmente como tales vecinos, cuya circunstancia se acreditará documentalmente siempre que la Junta lo crea conveniente.

Art.º 2º Los vecinos pudientes y pobres forasteros que ingresaren en el Hospital satisfarán por estancia la cantidad que señala el art.º 14 del Reglamento general, cuyo pago será garantido por persona de responsabilidad suficiente á juicio de la Junta.

Art.º 3º Para ingresar en el Hospital se requiere el reconocimiento y la certificación del médico de turno, en que conste la enfermedad del paciente y sus circunstancias civiles.

Primer foli del **reglament intern** de 1912. Font: AMCMO.

No passaren gaires anys per veure l'aparició de la segona llei de beneficència (1849), més moderada i amb una durada més llarga. Els principals punts de la llei es resumirien en el pas de la municipalització a la provincialització, i la centralització de la direcció de la beneficència en mans del govern central. Les Juntes Provincials de Beneficència eren organismes col·legiats presidits pel cap polític i formats pel bisbe, dos membres del capítol catedralici, un diputat provincial, un conseller provincial, un metge, un patró d'institució benèfica i dos vocals nomenats pel Govern a proposta del cap polític. Es va crear una xarxa d'equipaments assistencials i la classificació dels establiments entre privats i públics, que podien ser generals, provincials i municipals.

Les Juntes van tenir una sort diversa, i el 1873 es tornen a crear les Juntes Provincials i Municipals de Beneficència restringides a la beneficència particular; la beneficència pública estava en mans de les Diputacions. La distinció entre beneficència pública o privada s'ha mantingut fins a l'actualitat.

Tornant a l'Hospital de Santa Susanna de Caldes de Montbui, la Junta Municipal no es va composar fins al 1837 i es va dissoldre el 1852. L'establiment passà a ser Patronat Particular el 1853, i poc després es regula que el Govern havia d'aprovar els reglaments de beneficència particular. Per tal d'unificar totes les disposicions fetes sobre l'hospital, es va aprovar un Reglament general el 1904 (i 1947), i un Reglament intern (1912).

A banda de tots aquests canvis legals, l'Hospital de Santa Susanna va oferir un nou servei. Amb l'arribada de les Germanes Carmelites a mitjan segle XIX, l'establiment assumí una escola de nenes, que va tancar quan les religioses van deixar l'hospital el 1923.

Un segle marcat per un projecte: el nou hospital

Que l'edifici de l'hospital era insuficient per donar servei a un nombre d'usuaris en augment era una evidència al segle XX. Ja a la fi del segle anterior s'havien plantejat algunes propostes de compra, trasllat de serveis... que no s'acabaren de concretar. La Junta va començar a fer gestions i, finalment, es va comprar una parcel·la al carrer Font i Boet que era propietat de Ramon Sagalés i els pares escolapis. L'any 1917 es van fer una sèrie d'actes solemnes per celebrar la inauguració de les obres, que van comptar amb l'assistència del governador civil de la província, el president de la Diputació, el secretari del Govern Civil de Barcelona i el dirigent de la Lliga Regionalista, Francesc Cambó.

Malgrat algunes donacions importants, com les de la marquesa de Caldes o la del Casino Caldense, faltaven fons per continuar amb la construcció d'un nou edifici. El 1921 es van subhastar tres cases, terres de conreu i altres béns immobles propietat de l'hospital. Per tal de garantir que el nou edifici pogués oferir el servei de banys, es va canalitzar l'aigua termal. Aprofitant la nova canalització, es van fer afegir conductes a la canonada que podien portar aigua a cases particulars, que podien obtenir si feien un contracte d'arrendament amb l'Hospital de Santa Susanna. Malgrat tots aquests esforços, als anys 20 es van haver de paralitzar les obres de construcció per manca de recursos. Mentrestant, l'edifici vell no va deixar de funcionar, continuava amb la seva tasca, i va afegir el servei de dispensari municipal d'urgència.

L'esclat de la guerra i la tensió política van trasbalsar la vida quotidiana de l'hospital i de la població. Mentre a l'Ajuntament es feien destitucions de funcionaris, també es confiscaven edificis, entre ells els balnearis, que van ser intervinguts per la corporació municipal i el Comitè Antifeixista. La Junta de l'Hospital es va dissoldre el 25 d'agost de 1936, perquè es considerava que la seva ideologia conservadora era de tendència arcaica: el

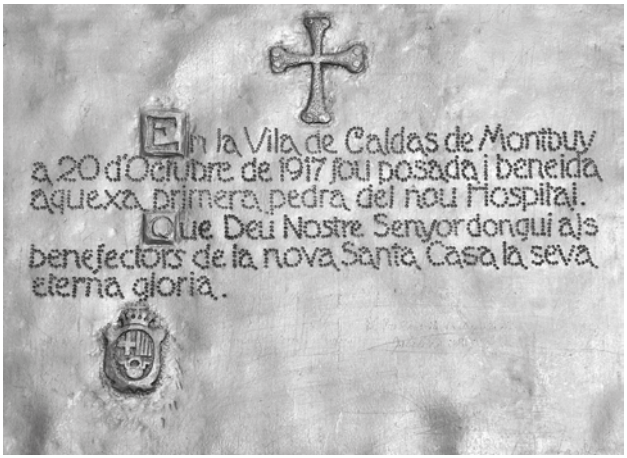

Una **placa de zenc** commemora la col·locació de la primera pedra. Font: Fundació Santa Susanna.

La postal que es va vendre aquell dia per recaptar diners mostrava una **imatge de la façana** de l'edifici que es volia construir. Font: Fundació Santa Susanna.

La **primera pedra** de l'edifici es va col·locar el 20 d'octubre de **1917.** Font: Fundació Santa Susanna.

EN CALDAS DE MONTBUY

Primera piedra del nuevo Hospital

En la villa de Caldas de Montbuy efectuóse ayer con toda solemnidad la colocación de la primera piedra del nuevo Hospital que substituirá al que funciona desde el año 1894.

La junta administrativa del benéfico establecimiento invitó á las primeras autoridades y á la representación provincial y en Cortes del distrito. Todas acudieron, realizando con su presencia la brillantez de tan significativo acto.

También el vecindario asocióse con entusiasmo á la fiesta, llenando la espaciosa plaza de Boet, donde se levantará el futuro edificio. En uno de los ángulos de la plaza, dispúsose el estrado presidencial y á la izquierda de éste un altarcito.

A las cuatro menos cuarto, salió de las Casas Consistoriales la comitiva oficial, dirigiéndose, precedida de una orquesta, al lugar de la ceremonia. Minutos después, llegó á la plaza referida, el señor obispo doctor Reig, en el automóvil de los marqueses de Castellar, con el prior de Tarrasa, el familiar, doctor Vilaplana y el secretario de visita doctor Boada, procedentes de San Feliu del Recó, donde nuestro prelado efectuaba la visita pastoral.

«En la vila de Caldas de Montbuy á 20 d'octubre de 1917 fou posada i benedita aquella primera pedra del nou Hospital.

Que Deu Nostre Senyor dongui als benefactors de la seva Santa Casa, a seva eterna gloria».

Firman, el obispo, el gobernador, el párroco, alcalde y secretario de Caritas, los señores Vallés, Cambó y Fages; el farmacéutico señor Montserrat y los presidente y secretario de la Junta: señores Xalabarder (don Gabriel y don Avelino).

Bellas y elegantes señoritas recogieron donativos para el nuevo Hospital, entregando en cambio, tarjetas postales con la reproducción de la fachada principal del edificio.

Terminó la fiesta á las cinco menos cuarto de la tarde, despidiéndose en la misma plaza las autoridades y representaciones.

El proyecto del nuevo Hospital es del arquitecto don Juan Rubió y Bellvé. Tiene cuatro fachadas iguales entre sí, los dos laterales sobria y bien proporcionada la principal no desmereciendo la del cuerpo posterior.

Constará el edificio de sótanos, planta baja y dos pisos y reunirá los últimos adelantos de la ciencia hasta satisfacer las mayores exigencias.

A beneficio del Hospital, la compañía de José Capsir dió anoche una representación de *El barbero*, tomando parte la aplaudida artista Mercedes Capsir.

Diverses publicacions es van fer ressò de la col·locació de la **primera pedra** del nou edifici: La Vanguardia (21-10-1917) i La Hormiga de Oro (17-10-1917). Font: Fundació Santa Susanna.

vicepresident del patronat era el rector del poble i un vocal era un propietari hisendat. Es va proposar convertir l'Hospital de Santa Susanna en la nova casa del poble, de manera que l'establiment va quedar inoperatiu i l'edifici buit. Les monges darderes que s'encarregaven de l'assistència als malalts van continuar a Caldes, tot i no tenir ni hospital ni patronat. Es van traslladar a la Torre de les Còmiques, situada a l'actual carrer Pi i Margall (entre els carrers de Lleida i Doctor Xalabarder), i van assistir els malalts a la nova seu, sobretot soldats i voluntaris antifeixistes procedents del front, o també als seus domicilis. Com a mesura de precaució, les religioses no portaven els hàbits sinó que anaven vestides de civil. No van faltar intents de sabotejar aquesta decisió compromesa amb la missió hospitalària de la fundació: alguns membres de la CNT-FAI volien que marxessin per contractar dones calderines. La complexa situació i la manca de professionals de la sanitat no ho van fer possible.

Un cop acabada la guerra, l'any 1939, es van restituir la Junta i les funcions de l'hospital. La situació general era de misèria, i la Junta va decidir fer alguns arrendaments per capgirar la situació. Com que només s'havia construït la primera planta del nou hospital del carrer Font i Boet, es va llogar a Leopoldo Planas Rovira el 1941; tot i que havia de ser un arrendament de 5 anys, en realitat va durar tres dècades. També es va llogar una part del terreny per a la instal·lació d'una estació elèctrica a la companyia Electra Caldense.

Si bé després de la guerra civil l'Hospital de Santa Susanna actuava més com a asil que com a hospital i no disposava de recursos, de mica en mica va incorporar alguns serveis. El donatiu de Joan Cortès, per exemple, permeté modernitzar els serveis mèdics. Es va instal·lar un dispensari d'urgència amb medicines, primeres cures i assistència gratuïta d'un metge i un sanitari durant 24 hores per als habitants de Caldes. Poc després s'adquirí l'ambulància sanitària que permetia traslladar malalts a centres comarcals o a clíniques més grans; per als pobres de solemnitat era gratuït. La següent mesura va ser el repartiment gratuït de medicines, que consistia en bescanviar vals per medicines, sempre segons el padró municipal de beneficència.

Un moment clau per a la història de l'atenció hospitalària a Caldes de Montbui va ser la inauguració de la Clínica de la Creu Roja a la planta superior de l'hospital l'any 1944. Coincidint amb la festa major i la inauguració del monument en memòria dels caiguts a la plaça de la Victòria (actual Plaça Catalunya), es va inaugurar la Clínica en un acte en el qual van participar l'alcalde, Miquel Pagès, el cap de la Falange local, Jaume Cortès, el president de l'Hospital de Santa Susanna i de la Creu Roja local, Joan Cortès, i el secretari, Francesc Sala.

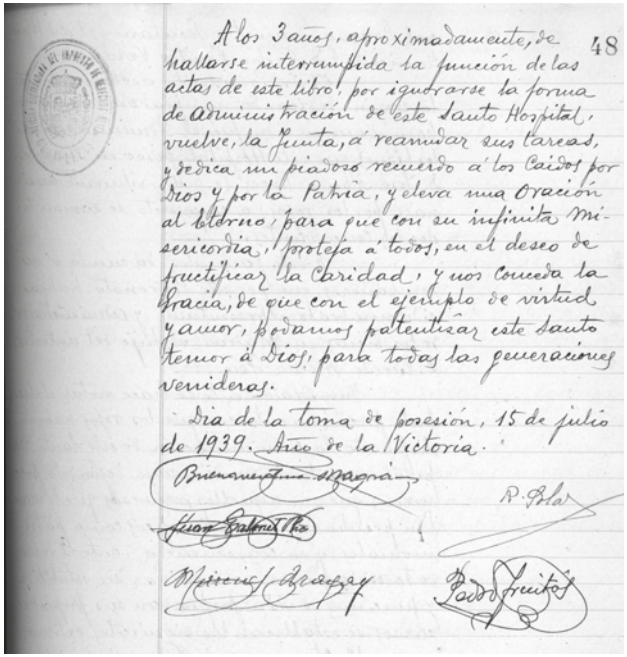
48

A los 3 años, aproximadamente, de hallarse interrumpida la función de las actas de este libro, por igualarse la forma de administración de este Santo Hospital, vuelve, la Junta, á reanudar sus tareas, y dedica un piadoso recuerdo á los Caidos por Dios y por la Patria, y eleva una Oración al Eterno, para que con su infinita Misericordia, proteja á todos, en el deseo de fructificar la Caridad, y nos conceda la Gracia, de que con el ejemplo de virtud y amor, podamos patentizar este Santo Temor á Dios, para todas las generaciones venideras.

Dia de la toma de posesión, 15 de julio de 1939. Año de la Victoria.

Acta de **restitució** de la Junta després de la guerra civil (1939). Font: AMCMO.

La Clínica de la Creu Roja va tenir una gran expansió durant els primers anys d'existència. Hi havia dues monges darderes que es dedicaven a l'assistència i cures als malalts, i comptava amb especialistes de cirurgia general i cures intensives. Es mantenia amb les quotes mensuals dels socis, donatius i subvencions del Seguro de Enfermedad.

L'any 1944 s'hi va practicar la primera operació, i va ocupar l'última planta de l'edifici fins al 1972. A partir d'aquell moment, la Quinta de Salud l'Aliança va substituir la prestació de serveis mèdics i assistencials de la Creu Roja. La Junta de l'hospital els va cedir el dret d'utilitzar els locals i instal·lacions del segon pis de l'hospital. A canvi, l'Aliança pagaria 5.000 pessetes anuals a l'hospital, la manutenció i allotjament de cada religiosa (125 i 85 pessetes per dia, respectivament) i es comprometia a instal·lar un muntalliteres.

L'any 1953 l'Ajuntament va convocar un concurs per a la concessió de serveis funeraris, que l'Hospital de Santa Susanna va obtenir fins a l'any 1971, moment en què passà a una nova concessionària. La concessió d'aquest servei responia a una necessitat del municipi, però també del propi hospital, que a partir d'aquell moment podia gestionar els enterraments i encarregar-se del subministrament de taüts. Cal destacar que la Fundació Santa Susanna reprengué aquesta activitat des de 2016, i actualment és l'única institució no lucrativa que presta serveis funeraris a Catalunya.

La **Clínica de la Creu Roja**, inaugurada el 1944, comptava amb serveis de cirurgia, pediatria, oftalmologia, tocoginecologia, urologia i radiologia, i disposava de quiròfan, màquina de raigs X i màquina de raigs ultraviolats. Font: AMCMO.

L'hospital s'encarregava del **subministrament de taüts** i oferia un catàleg amb diferents mides i materials. Font: AMCMO.

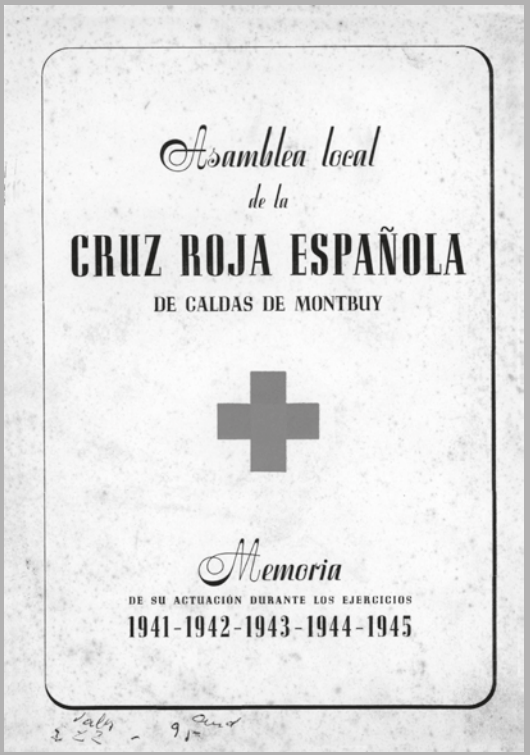
Asamblea local
de la
CRUZ ROJA ESPAÑOLA
DE CALDAS DE MONTBUY

Memoria
DE SU ACTUACION DURANTE LOS EJERCICIOS
1941-1942-1943-1944-1945

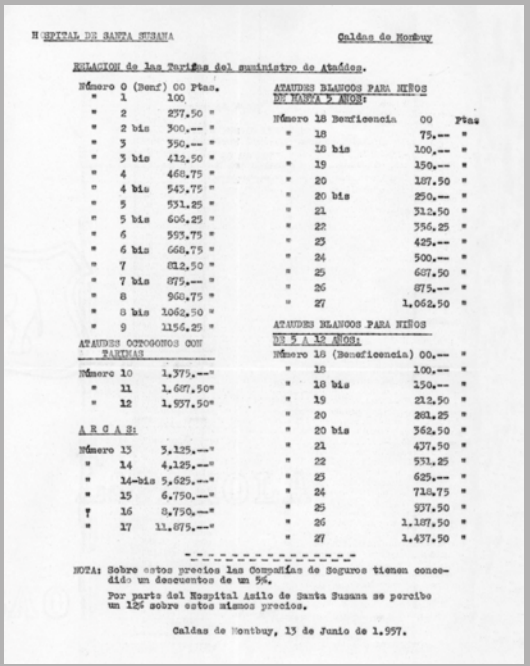
HOSPITAL DE SANTA SUSANA — Caldas de Montbuy

RELACION de las Tarifas del suministro de Ataúdes.

Número 0 (Benf)	00	Ptas.
" 1	100	
" 2	237.50	"
" 2 bis	300.--	"
" 3	350.--	"
" 3 bis	412.50	"
" 4	468.75	"
" 4 bis	543.75	"
" 5	531.25	"
" 5 bis	606.25	"
" 6	593.75	"
" 6 bis	668.75	"
" 7	812.50	"
" 7 bis	875.--	"
" 8	968.75	"
" 8 bis	1062.50	"
" 9	1156.25	"

ATAUDES OCTOGONOS CON TARIMAS

Número 10	1.375.--	"
" 11	1.687.50	"
" 12	1.937.50	"

ARCAS:

Número 13	3.125.--	"
" 14	4.125.--	"
" 14-bis	5.625.--	"
" 15	6.750.--	"
" 16	8.750.--	"
" 17	11.875.--	"

ATAUDES BLANCOS PARA NIÑOS DE HASTA 5 AÑOS:

Número 18 Beneficencia	00	Ptas
" 18	75.--	"
" 18 bis	100.--	"
" 19	150.--	"
" 20	187.50	"
" 20 bis	250.--	"
" 21	312.50	"
" 22	356.25	"
" 23	425.--	"
" 24	500.--	"
" 25	687.50	"
" 26	875.--	"
" 27	1.062.50	"

ATAUDES BLANCOS PARA NIÑOS DE 5 A 12 AÑOS:

Número 18 (Beneficencia)	00.--	"
" 18	100.--	"
" 18 bis	150.--	"
" 19	212.50	"
" 20	281.25	"
" 20 bis	362.50	"
" 21	437.50	"
" 22	531.25	"
" 23	625.--	"
" 24	718.75	"
" 25	937.50	"
" 26	1.187.50	"
" 27	1.437.50	"

NOTA: Sobre estos precios las Compañías de Seguros tienen concedido un descuentos de un 5%.

Por parte del Hospital Asilo de Santa Susana se percibe un 12% sobre estos mismos precios.

Caldas de Montbuy, 13 de Junio de 1.957.

L'aigua, font de conflictes

La possessió de l'aigua per poder-la utilitzar va ser una disputa des dels inicis de l'existència de l'Hospital de Santa Susanna. A l'edat mitjana, l'ús de l'aigua era un dret exclusiu del rei, que podia fer concessió d'aquest ús mitjançant privilegis. La Batllia General de Catalunya era l'encarregada d'administrar el patrimoni del rei a Catalunya, que incloïa l'aigua. Com que en aquella època a la Catalunya Vella hi havia aigües en mans privades o del municipi, a la corona li va costar imposar el seu dret.

La lluita per l'aigua

Durant el segle XV es van donar els primers conflictes per la possessió de l'aigua a Caldes de Montbui entre el rei, el municipi i els particulars. Per tal de regular la situació, es va demanar tant als síndics de la universitat com als propietaris dels banys privats que en un termini de deu dies presentessin els títols o concessions reials que demostressin la possessió de l'aigua. Si no es feia, es requisarien i passarien al Patrimoni Reial. Els jurats, que aleshores eren Pere Llunes i Antic Calvet, van comparèixer i van exposar que els títols i les concessions legítimes eren molt antigues, de més de 100 o 200 anys, *tants que els homes no en conserven memòria*. No s'havien localitzat documents, però afirmaren que tenien plena i pacífica possessió d'aigües calentes i fredes per a servei públic i privat, per a banys, per distribuir entre singulars, per regar horts i possessions. Després de negociar, finalment es va obtenir un privilegi que establia als jurats i prohoms de la vila totes les aigües calentes i fredes de la vila:

...aigües calentes de la dita vila que en ella sorgeixen i donen servei als banys comuns de la dita vila i van al lloc que anomenen l'Escaldador, i l'aigua calenta del rec de

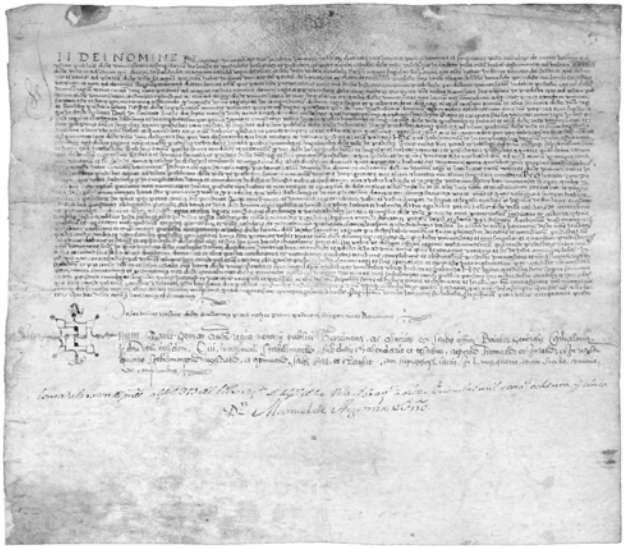

Pergamí que reconeix l'establiment de l'ús de les aigües calentes i fredes de Caldes de Montbui, 1452. Font: AMCMO.

l'Oliar, de la Bassa i de la Caneleda; i també les aigües fredes: la que sorgeix de la font anomenada del Salser i que va fins a la plaça de la dita vila, i l'aigua que sorgeix a la font anomenada del Portal de Barcelona...

Aquestes aigües no es podien alienar, empenyorar ni concedir a particulars. En canvi, s'especifica que es podien prendre, assumir i portar, sempre que fos per a ús públic, per a qualsevol rec o canonades construïdes per ells o en un futur, a qualsevol lloc de la vila; per tant, es podia canviar de lloc. A canvi d'un cens simbòlic, es donava als jurats el títol de possessió de l'aigua. Des d'aleshores, el municipi comptà amb l'acta de possessió de l'aigua, i l'establiment i el cens eren el reconeixement del dret superior del Reial Patrimoni.

Uns anys després, el Batlle General volia buscar més punts d'aigua calenta, i tot i que manava fer cavar a canvi d'indemnitzacions, es va trobar amb resistències.

El municipi contra el bany privat de Destorrent

El conflicte més greu i llarg per l'aigua va ser el que va enfrontar el municipi contra el bany privat de Joanot Destorrent. L'any 1545, Joanot Destorrent, jurista i ciutadà honrat de Barcelona, era el propietari de la casa de banys al costat de l'Hospital de Santa Susanna i dels banys comuns que tenia tres banys i tres estubes (per als banys de vapor) i un hort. Destorrent va denunciar a la Batllia General que tenia problemes amb l'aigua calenta perquè els jurats havien manipulat les conduccions d'aigua, i declarà que els jurats havien cavat la pica del lloc on hi havia la partió per conduir l'aigua al seu bany, de manera que l'aigua calenta només anava als banys públics. El procés judicial no és només interessant perquè és la primera vegada que un particular s'enfronta al municipi, sinó perquè ens dona informació de testimonis sobre la distribució de l'aigua calenta. Un dels testimonis descrigué que sota el terra de la placeta on juguen a pilota hi havia una pica amb tres forats: una anava als banys comuns, l'altre als banys de mossèn Arbós i l'altre als de Destorrent. Afirmava que els jurats havien cavat i enfonsat la pica on hi havia la partió d'aigua.

Tot i que Batllia va donar la raó al particular, mai es va fer una inspecció directa a Caldes. Els jurats es consideraven senyors útils de les aigües calentes i, tot i que a vegades havien deixat aigua que venia dels banys comuns, això no volia dir que en tinguessin la possessió.

Un altre punt interessant de l'argumentació dels jurats és que afirmen que per tenir *la aygua més muda y neta per rentar y mudar los malalts* i prendre banys, calia renovar les aigües més sovint, causant perjudicis; fins i tot van posar portes als banys per evitar que se'ls prengués l'aigua calenta.

Els problemes amb l'accés a l'aigua i la porta encara es van allargar. Destorrent afirmava que durant els 40 anys que feia que tenia casa de banys, sempre havia tingut aigua, i encara utilitzava la sobrera per regar els horts. La casa va canviar de mans, però les discussions pel cabal de l'aigua no es van resoldre. Davant les noves denúncies de l'any 1565, els jurats van tancar l'aigua a l'Hospital de Santa Susanna, de manera que els banyistes van haver d'anar a la competència, als banys de mossèn Arbós. Els jurats asseguraren que Bou, el nou propietari, es volia apropiar de l'aigua calenta destinada als pobres de Jesucrist i a la utilitat pública. El procés continuà amb denúncies i requeriments, fins que el 1571 va ser sobresegut. De fet, can Bou tingué aigua calenta i els jurats sempre van afirmar que actuaven per defensar els interessos dels pobres malalts.

En aquest complex procés queda palès que l'establiment d'aigües a particulars era competència de la Batllia General. Però també s'intueix que els interessos materials d'alguns membres del consell municipal, especialment la nissaga Llunes, amb interessos a l'altra casa de banys i alhora administradors de l'hospital, expliquen en part el litigi amb la casa Destorrent/Bou.

Aquest és el volum que recull el procés que va enfrontar el municipi contra el bany privat de Joanot Destorrent entre els anys 1545 i 1571. Font: Arxiu de la Corona d'Aragó.

Can Rius, el gran conflicte del segle XIX

La casa Destorrent, després Bou, va ser i és coneguda com a can Rius. A la segona meitat del segle XIX el propietari de l'establiment era Mariano Sans, que va fer una proposta que va provocar un plet amb l'hospital que s'allargà molts anys.

A causa de les males condicions de l'Hospital de Santa Susanna, Mariano Sans arribà a un acord amb els administradors de l'hospital per tal de crear-ne un de nou: Sans lliuraria a l'administració 50.000 pessetes, de les quals una part seria per cobrir la taxació de l'establiment i una part com a donatiu per a les despeses d'expropiació, adquisició i construcció, més 15.000 pessetes per adquirir els terrenys i 2.000 pessetes cada tres mesos a partir de l'aprovació, i redimiria el cens de les finques expropiades si l'import era superior a 340 pessetes. Per la seva part, l'administració es comprometia a adquirir un terreny, fer la cessió de l'establiment i la capella, construir el nou hospital en tres mesos i obtenir l'aprovació del conveni per part del bisbe. La proposta de Sans comptava amb informes favorables del metge director de banys, de l'Acadèmia de Medicina i Institut Mèdic de Barcelona, del rector i de la Junta d'administració de l'Hospital de Santa Susanna.

L'Ajuntament va reclamar, com a patró de l'hospital, afirmant que Sans volia la propietat de l'edifici per ampliar el seu establiment de banys, que tenia adossat a l'Hospital de Santa Susanna, per a profit propi i no per a utilitat pública. L'Ajuntament proclamà que volia evitar la desaparició de l'hospital, que tenia el doble caràcter d'asil de pobres malalts del poble i també de casa de banys dels pobres que s'hi acollien. A més, va argumentar que ni els administradors ni el prelat de la diòcesi tenien les atribucions necessàries per aprovar el conveni ja que els administradors no tenien la propietat del domini sobre la propietat objecte de contracte.

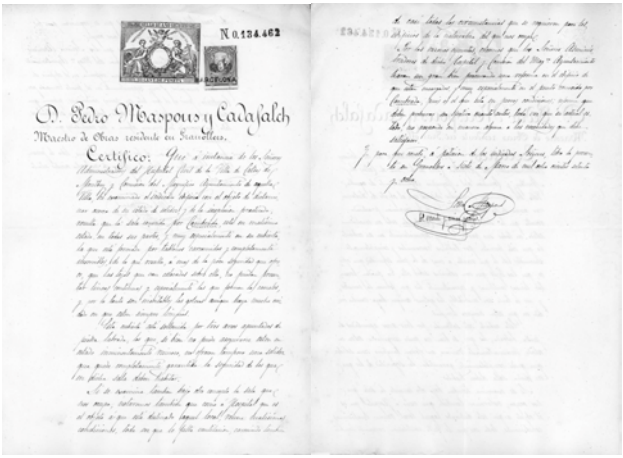
N.º 134.462

D. Pedro Maspons y Cadafalch

Maestro de Obras residente en Sabadell.

Certifico:

Informe del mestre d'obres Maspons que certifica el **mal estat de conservació** de l'edifici de l'Hospital de Santa Susanna. Font: AMCMO.

En canvi, els administradors que havien acceptat la proposta consideraven que aquesta defensava l'interès dels pobres públics, i que tot era una calúmnia. Esteve Crusella sostenia que els administradors de l'Hospital de Santa Susanna no s'havien extralimitat i que el contracte no era onerós per a la institució, a banda que comptava amb informes favorables. S'insistia que l'hospital vell no tenia llum ni ventilació, hi havia una única sala sense separació de sexe i edat, dos banys de grans piscines per a malalts en els que havien d'estar junts malalts de diferents mals i edats, amb el risc de malalties contagioses que això suposa, i sis o set *mezquinas habitaciones* de pagament.

La resolució final va venir de la mà de la Reial Ordre del Ministeri de Governació de 1876, que va declarar nul el conveni-cessió per vicis d'origen (no reconeixent els drets als administradors) i perjudicis a beneficència particular. Al llarg d'aquest conflicte és evident que es va arribar a un acord al principi de la proposta de Sans, però

amb l'arribada de noves persones a l'Ajuntament i a la Junta es van enfrontar interessos privats. Amb l'anul·lació del conveni es va retardar un segle la construcció del nou hospital.

Mariano Sans també volia expropiar dues cases velles i una vinya a l'altra banda de la riera per construir-hi un jardí. El primer particular que s'hi va oposar va ser Pere Martí Garau, propietari d'una casa de banys. En aquest cas no només hi havia la disputa per l'hegemonia del balneari, sinó que també hi havia una animadversió personal. Garau va substituir Ribó, destituït, com a vocal propietari de la Junta d'administració de l'hospital l'any 1874; en aquell moment hi havia molta tensió per la destitució de Ribó, que havia signat el polèmic conveni amb el propietari de Can Rius. Sans va estar pledejant amb Garau durant tot el darrer terç de segle.

Els plets amb l'hospital també van continuar. Mariano Sans va continuar queixant-se de les males condicions de l'hospital i exposant abusos que el perjudicaven, en una successió de plets

Amb les 15.000 pessetes rebudes de l'acord de 1873, Sans havia comprat dues cases al carrer Hostalric, prop de l'Hospital Militar, amb la intenció de construir allà el nou hospital. No era una tria casual, ja que es podia aprofitar l'aigua dels antics banys de la casa Sagrera. El 1882, va demanar que li atorguessin l'escriptura de cessió de les cases, la qual cosa se li concedí amb pactes.

El pati d'entrada al balneari Rius, propietat de Mariano Sans, és al costat de l'Hospital de Santa Susanna, i Sans descrigué una sèrie d'abusos que el perjudicaven. En primer lloc, en una dependència de l'hospital hi havia una cuina sense xemeneia i el fum sortia per una finestra que donava al pati. A més, li volien imposar una servitud ja que la tribuna de la Capella de Santa Susanna tenia dret a servir i servir-se de la casa Rius, i sobre el terrat de la capella on s'havia construït un terraplè s'hi havien plantat arbustos amb perill que perjudiquessin les parets de la tribuna. Encara es relata un altre abús, que era que la paret que limitava l'Hospital de Santa Susanna i la casa Rius pel nord tenia una canal per recollir aigües i desallotjar-les a la claveguera d'exclusió de servei de la casa Rius, i per la part de l'hospital havien fet un forat en aquesta paret, sense dret, pel qual desallotjava les aigües brutes del seu establiment, obstruint el conducte i humitejant la paret.

L'any 1890, el tema era que l'aigua bruta del safareig de l'hospital es llençava a la bassa del molí a través d'un conducte que servia per al desguàs dels seus banys, i així se li imposaria una servitud, a banda de la mala olor de la galeria de banys.

El balnearis de Caldes i l'hospital

Els propietaris dels balnearis de Caldes de Montbui havien demanat a l'Ajuntament que l'Hospital de Santa Susanna reservés el servei de banys a pobres de solemnitat i a malalts. L'Ajuntament va accedir a canvi del pagament de 4.000 pessetes per compensar les pèrdues dels ingressos que suposava la reducció de serveis. Era l'any 1932, i uns anys més tard se signà el segon acord de restricció d'usuaris banyistes. El representant de l'Hospital de Santa Susanna i els propietaris dels sis balnearis de Caldes de Montbui van fer un conveni el 1948; els establiments termals de caràcter comercial eren el Balneari Broquetas, Termes Victoria, Balneari Rius, Termas la Salud, Balneari Forns i Balneari Solà. El motiu de la queixa era la indeterminació del concepte de pobre i la percepció dels propietaris que se sentien perjudicats perquè no es comprovava la pobresa dels malalts. El pacte definia la condició de pobres, i acordaren que l'hospital portaria un registre de malalts pobres, que podria ser examinat per un o dos membres designats pels propietaris dels establiments particulars. Per la seva part, els propietaris pagarien a l'hospital una quota fixa

de 6.000 pessetes anuals. La durada del conveni es fixà en 3 anys prorrogables cada any.

Vuit anys després, el secretari de la Junta de l'Hospital de Santa Susanna comunicà a l'alcalde que es rescindia el contracte amb els propietaris i arrendataris dels balnearis de la vila. La causa no era cap altra que la situació de dificultats econòmiques, que feia totalment necessari acollir a banyistes pobres per no augmentar la pensió dels asilats a l'Hospital de Santa Susanna en un 150%. Els banys eren una nova via d'ingressos molt necessària en els temps de la postguerra.

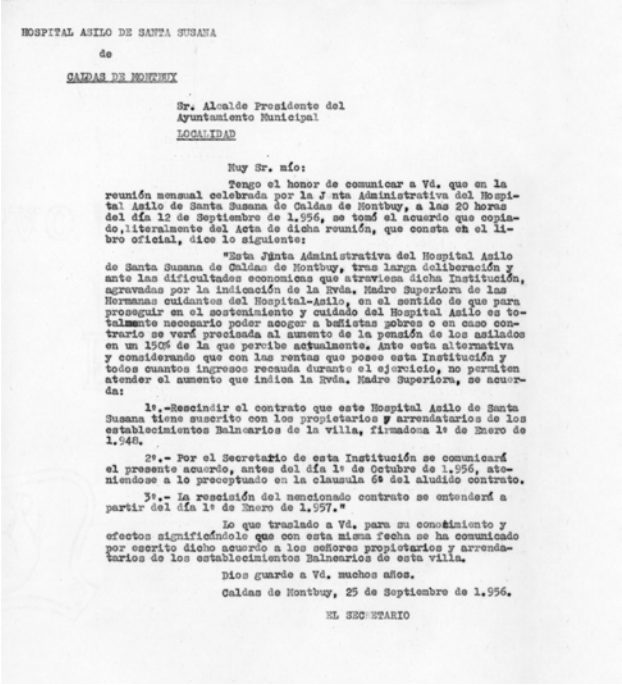

HOSPITAL ASILO DE SANTA SUSANA

de

CALDAS DE MONTBUY

Sr. Alcalde Presidente del
Ayuntamiento Municipal
LOCALIDAD

Muy Sr. mío:

Tengo el honor de comunicar a Vd. que en la reunión mensual celebrada por la Junta Administrativa del Hospital Asilo de Santa Susana de Caldas de Montbuy, a las 20 horas del día 12 de Septiembre de 1.956, se tomó el acuerdo que copiado, literalmente del Acta de dicha reunión, que consta en el libro oficial, dice lo siguiente:

"Esta Junta Administrativa del Hospital Asilo de Santa Susana de Caldas de Montbuy, tras larga deliberación y ante las dificultades economicas que atraviesa dicha Institución, agravadas por la indicación de la Rvda. Madre Superiora de las Hermanas cuidantes del Hospital-Asilo, en el sentido de que para proseguir en el sostenimiento y cuidado del Hospital Asilo es totalmente necesario poder acoger a bañistas pobres o en caso contrario se verá precisada al aumento de la pensión de los asilados en un 150% de la que percibe actualmente. Ante esta alternativa y considerando que con las rentas que posee esta Institución y todos cuantos ingresos recauda durante el ejercicio, no permiten atender el aumento que indica la Rvda. Madre Superiora, se acuerda:

1º.-Rescindir el contrato que este Hospital Asilo de Santa Susana tiene suscrito con los propietarios y arrendatarios de los establecimientos Balnearios de la villa, firmadosa 1º de Enero de 1.948.

2º.- Por el Secretario de esta Institución se comunicará el presente acuerdo, antes del día 1º de Octubre de 1.956, atenéndose a lo preceptuado en la clausula 6ª del aludido contrato.

3º.- La rescisión del mencionado contrato se entenderá a partir del día 1º de Enero de 1.957."

Lo que traslado a Vd. para su conocimiento y efectos significándole que con esta misma fecha se ha comunicado por escrito dicho acuerdo a los señores propietarios y arrendatarios de los establecimientos balnearios de esta villa.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Caldas de Montbuy, 25 de Septiembre de 1.956.

EL SECRETARIO

Acord amb els propietaris dels **balnearis** de l'any 1948. Font: AMCMO.

Banyar-se a l'hospital

Durant la llarguíssima disputa entre l'hospital i la casa de banys de Destorrent va quedar clar que al segle XVI l'aigua no arribava a l'hospital i que els malalts compartien els banys públics. Joan Llunes, jurat de l'any i cirurgià, afirmava l'any 1565 que: *Lo spital de la vila de Caldes té dos banys, hu per a hòmens y altre per a dones, y dits dos banys són y stan al dia de vuy fora del spital, en un apartament dirruhït y enderrocat quis diu los banys comuns de la vila; y també en lo mateix ediffici y ha los banys comuns de la vila, bé que dins la casa del spital se feren dos banys y una stoba ab sos babores y encara may hi ha entrat aygua per causa de no tenir llicencia del senyor Balle General.*

Vint anys després encara no n'hi havia. Tot i l'interès per tal que els pobres no haguessin de sortir fora de l'edifici per banyar-se, va sorgir un problema. Calia refer la volta dels banys vells, que amenaçava de caure, i es temia que el vapor espatllés el rellotge de la vila. Diverses factures de mestres d'obres confirmen que es va refer, però no sabem exactament quan va començar a entrar aigua a l'hospital.

Tornant al procés, aquest informa que es va posar una porta als banys públics, de manera que els usuaris entraven per una porta i sortien per l'altra. S'evidencia que si bé banyar-se despullat al mig de la plaça no era cap problema, a partir d'aquells moments els costums canvien i ara és un problema exhibir el cos nu. També cal dir que els banys es veien com a lloc de contagi en un moment de gran impacte de malalties infeccioses i una davallada del bany higiènic, i com que alguns banys eren també llocs de contacte sexual, es podien donar casos de malalties venèries. Poc després, a mitjan segle XVII, es van soterrar les piscines exteriors, de manera que van engrandir la plaça a costa de la desaparició dels banys comuns o públics de l'escenari calderí. A la mateixa

època, l'edifici de l'hospital també es va utilitzar per a les reunions consistorials.

A principis del segle XVII ja hi havia aigua a l'Hospital de Santa Susanna, segons la descripció del jesuïta Pere Gil Estalella. Hi havia estances per a aigua, amb aigua més i menys calenta, i una altre d'estufes i banys secs sense aigua. Els banys eren molt estacionals, i es recomanaven a la primavera (abril i maig) i a la tardor (setembre i octubre).

L'interès i la revaloració de les aigües termals al segle XVIII van anar acompanyats d'un augment de l'interès per l'estudi de l'origen geològic de l'aigua termal, les seves propietats i usos, que va ser molt positiu per a Caldes de Montbui. A final del segle a la vila hi havia cinc cases de banys i l'Hospital de Santa Susanna. Gràcies al testimoni de la Junta de Comerç de Barcelona (1780) sabem que l'hospital tenia dos banys, que eren comuns, que rebia soldats de deu en deu i de dotze en dotze, i que tenia els pobres tirats per terra. Les crítiques a aquestes pràctiques rauen en el fet que és perjudicial, i evidencia que l'hospital no tenia recursos, i que hi havia un abisme respecte a les cases de banys particulars. Es va fer la petició de construir uns banys contigus a l'Hospital de Santa Susanna, per a pobres i per a soldats separats, i que les contribucions dels propietaris dels banys ajudessin al seu manteniment. Aquest és l'origen de l'Hospital Militar de Caldes de Montbui, construït sobre una casa de banys.

Quan Francisco de Zamora s'aturà a Caldes l'any 1789 també destacà l'edifici miserable de l'Hospital de Santa Susanna, en el que també hi havia la casa de la vila. Amb banys de vapor, afirma que tenia 350 lliures de renda.

Un any després sortia a la llum la primera monografia sobre les aigües termals de Caldes de Montbui, obra dels germans Salvador i Joan Broquetas. Justament en aquest llibre apareix la primera descripció de les pràctiques de bany a Caldes, que classifica de la següent manera: tebis, temperats i calents; de vapor (estuba); raigs i dutxes, i banys de llot mineral. La preparació a base de sagnies, purgues o dietes específiques eren una pràctica habitual. Les construccions de les sis cases amb banys són similars. Expliquen que tenien habitacions petites, amb un estany d'aigua de vuit o nou pams, per quatre o cinc pams de fons de mitjana. Dins hi havia una cadira per seure el malalt, amb l'aigua fins al coll; alguns tenen un lloc per estar més estirat, segons recomanació d'alguns facultatius. La temperatura de l'aigua era un aspecte important i es graduava segons el grau de calor que correspongués a la malaltia i circumstàncies del malalt, que s'hi hauria d'estar durant mitja hora. A continuació calia sortir, eixugar-se i embolicar-se en un llençol, amb el qual s'havia d'estirar sobre el matalàs. S'havia de prendre una tassa de brou i esperar mitja hora, amb la intenció de suar i així expulsar l'humor que causava la malaltia. Ja només calia vestir-se i descansar una hora a l'habitació, i després de prendre la xocolata i esperar dues hores ja es podia sortir a passejar i no banyar-se fins a l'endemà.

L'any 1844 van comprar un tros de pati propietat de Josep Llobet per fer un dipòsit d'aigua calenta i donar més impuls i curs als banys de l'hospital; l'eixida limitava per una banda amb la propietat de Mariano Sans. L'elevada temperatura de l'aigua era considerada com a perjudicial i per aquest motiu s'havia de rebaixar. Amb la compra de la casa Jepis, al carrer Santa Susanna número 2, es va disposar d'un espai adjacent per tenir-hi dipòsits per refredar l'aigua. També s'hi van emplaçar altres dependències de l'hospital (1882).

Es van donar alguns intents de permuta amb aquesta propietat, que no arribaren a bon port. Carme Palet la volgué intercanviar per una casa del carrer de Santa Susanna (1893). D'altra banda, Nemesio Asensio, propietari del balneari del Remei, a la plaça Major, va proposar una permuta amb un solar que tenia a l'altre extrem de l'establiment, i s'oferí a fer obres i pagar les despeses de

la instal·lació i serveis. El motiu era que temia que es dugués a terme un projecte que perjudicaria el seu negoci: la construcció d'un pavelló de malalties infeccioses, que mai es dugué a terme (1903).

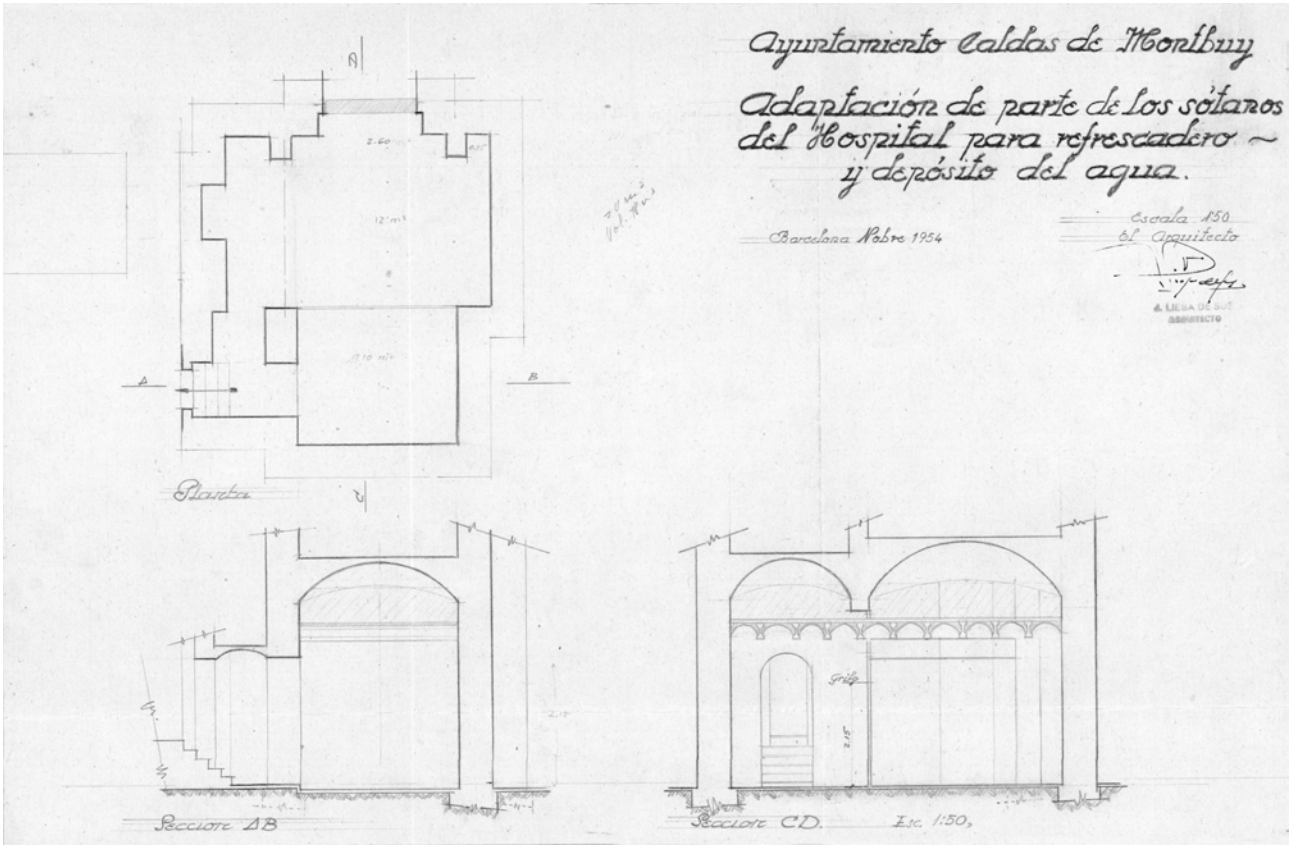

Plànols per adaptar part del soterrani per **refrescador i dipòsit d'aigua** (1954). Font: AMCMO.

El patrimoni

Un dels trets d'identitat de l'Hospital de Santa Susanna de Caldes de Montbui és la seva gestió econòmica. L'establiment benèfic no rebia subvencions municipals, ni públiques, ni de cap tipus. Com es reconeixia en el moment de ser declarat patronat particular, sempre s'havia mantingut amb les rendes pròpies i almoines. Des de la seva creació, l'hospital havia rebut béns de diversos tipus a partir de llegats, donacions i cessions que van permetre crear un patrimoni que donava uns ingressos que permetien la seva subsistència. El Reglament de 1903 és més concret:

Constituyen las rentas de este Establecimiento las procedentes de las fincas rústicas y urbanas que pertenecieren al Hospital; los intereses y las láminas que posea o pueda poseer; las retribucions que satisfagan las alumnas que asistan a la escuela que dispone el art. 34 y todos cuantos donativos voluntarios se hicieren a favor del mismo.

Les despeses de l'Hospital de Santa Susanna eren considerables: el personal, queviures, mobles i robes, obres i reparacions, higiene i salubritat, càrregues, funcions religioses, defuncions i enterraments, examen de comptes, auxilis farmacèutics i imprevistos. No eren fixes, ja que el nombre de malalts asilats era variable i algunes despeses no es podien preveure, i els ingressos tampoc eren fixes: de l'actuació dels administradors depenia, en gran mesura, el futur de l'hospital.

La formació del patrimoni de l'hospital

Quan el 1394 s'estableixen els capítols que haurien de regir l'hospital, hi ha un punt que crida l'atenció. I és que segons el costum de Barcelona i del dret comú, els béns dels que van i moren als hospitals passen a l'hospital en el qual han traspassat. Fent un salt al segle XX, quan un beneficiari del subsidi a la vellesa moria sense deixar drets i essent asilat de l'hospital, aquest feia ús del dret a la percepció del subsidi meritat i no percebut pel causant; per aquest motiu es conserva documentació sobre la percepció de subsidis de diversos asilats que hi van morir.

Les donacions, cessions i llegats són constants des de principis del segle XV. Una de les donacions primerenques va ser la d'Elisenda, vídua de Pere de Canal, de Caldes de Montbui. Na Canal va donar a l'hospital i a l'hospitaler Raimon ses Avavasses un censal mort (de deu sous barcelonesos de tern i preu de set lliures), un hort amb drets i pertinences que tenia a l'horta superior de dita vila, dita "de Noguera", i tots els seus béns mobles i immobles, motiu pel qual es va fer un inventari de la roba i mobles de la seva casa al carrer de Vic. A canvi, l'hospital la proveiria tota la vida de menjar, vestit i calçat, i altres necessitats, tant si estava sana com malalta.

El llegat més important va ser, sens dubte, el del prevere Joan Montserrat Valls (1607). L'Hospital de Santa Susanna, com hereu universal dels seus béns, va rebre 39 censals, i va manar que el preu de les lluïcions es diposités a la caixa de taula de dipòsits de Barcelona i els sobrants mai passessin a poder de l'administrador; amb aquestes mesures buscava conservar i fer productives les rendes. Va ser tan gran l'impuls econòmic que va representar aquest llegat que, quan es van fer els tràmits per declarar l'hospital com a Patronat Particular, la Junta va declarar que tot i que no estava clar quan s'havia fundat l'hospital, el testament del prevere Joan Montserrat l'havia dotat amb els seus béns.

Una part important del patrimoni de l'Hospital de Santa Susanna estava format per béns immobles: cases, patis i horts. En moments de necessitat, aquests béns es podien llogar per rebre una quantitat fixa cada mes, o vendre per obtenir una quantitat més elevada i així poder fer actuacions puntuals com ara obres o bé la construcció d'un nou edifici, amb un pressupost alt. Entre els edificis propietat

de l'Hospital de Santa Susanna també hi ha cases situades fora de Caldes: dues cases contigües a Les Corts, onze cases a Sabadell o la casa de Madrid. Els immobles que no procedien de donacions eren compravendes de l'hospital que responien a una estratègia, com ara ampliar espais. Aquest és el cas de la casa Sagrera, on hi havia el quarter militar. L'any 1840 el propietari de l'edifici no va voler renovar el contracte de lloguer als militars, que van ocupar part de l'hospital de pobres. La Junta va comprar la casa de la Sagrera, i no sabem exactament com va retornar a l'estat però l'Hospital de Santa Susanna va rebre una làmina intransferible per valor de 36.847 pessetes en concepte de valor de la casa de Sagrera i la lluïció dels censos.

Una altra font d'ingressos eren els censos, rendes i censals, que comporten la percepció de diners. L'Hospital va rebre moltíssims censals de particulars.

Per facilitar el cobrament de les rendes, es fan escriure els llevadors (7). El més antic recull dades del segle XV-XVI, el llevador número 2 comprèn els anys 1682-1692, i el número 3 correspon a censals del segle XVIII.

El testament del prevere Montserrat establí que els administradors havien de fer dos llibres: un llevador de rendes per a l'arxiu de l'hospital i l'altre per als administradors. No sempre era fàcil cobrar, i a vegades es reconeixia que no es tenia localitzada la documentació original. Algunes situacions podien ser complicades, com l'exempció de pagament de les pensions de dos censals de Josep Ugas i Caba, de Sabadell, l'any 1853. Es van deixar de pagar les pensions del censal i altres deutes, i Ugas explica *que en el fatal periodo de la guerra de la independencia murieron los ascendientes del recurrente, quedando desde aquel entonces los bienes de José Caba abandonados y perdidos*, de forma que es va nomenar un segrestador (administrador) per atendre al pagament de

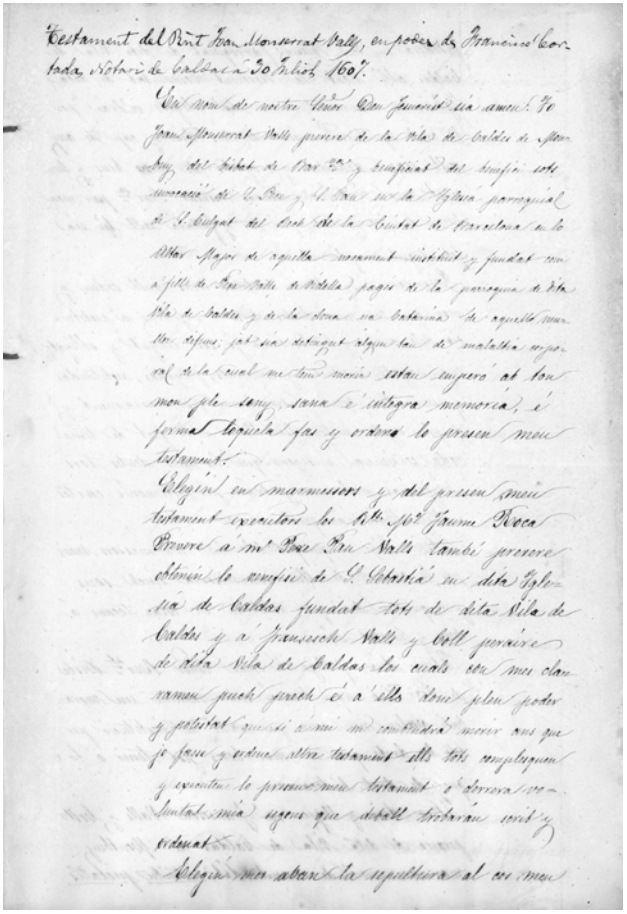

Còpia del **testament** del prevere Joan Montserrat, que instituí l'hospital de pobres **com a hereu universal** dels seus béns (1607). Font: AMCMO.

deutes, però ningú el reemplaçà, segons l'afectat perquè *tan poco era el producto que reditaban dichos bienes!*. Els béns en qüestió eren una casa en molt mal estat i una peça de terra de mala qualitat, plantada de vinya però gairebé sense ceps. El successor demanà que li fossin

(7) Els llevadors són registres dels comptes, amb anotacions d'entrades i sortides de béns mobles o immobles.

condonades totes les pensions vençudes i que ja pagaria la pensió corrent, i argumentava a la Junta *que mira constantemente y con predilección por el bienestar de la humanidad doliente, no podrá menos que dignarse convenir en los términos que acaba el presente de proponer supuesto que perdiendo la parte ganara en todo, pues que condonando las pensiones atrasadas asegura el capital y las pensiones sucesivas, cuando de lo contrario nada podrá el Hospital ganar por no tener ningún valor los indicados bienes y de correr muy prontamente a su ruina*.

Amb la creació de l'escola de nenes, arran de l'arribada de les Carmelites, l'Ajuntament feia un pagament anual de 750 pessetes per a les nenes pobres que hi assistien. Aquesta quantitat es va deixar de pagar el 1862, i des d'aleshores es va mantenir el servei amb el pagament de quotes que es passaven a les nenes, pagament que variava segons la capacitat econòmica de la família.

El lloguer de plomes d'aigua propiciat per la construcció del nou edifici també va suposar un ingrés per a l'hospital. Es podia llogar una ploma, mitja o un quart, per cinc o deu anys, i el preu oscil·lava entre les 100 i les 200 pessetes anuals. La majoria eren per a cases particulars, excepte el Sindicato Agrícola i la Caja Rural.

Les donacions en diners o les làmines intransferibles permetien uns ingressos als comptes corrents de l'entitat. Els ingressos dels banys també eren una altra font important, gelosament registrats i administrats.

El control de l'administració

Els capítols més antics recullen explícitament que els administradors passaran els comptes als administradors que els succeeixin en el càrrec, i que es llegiran els capítols que regeixen el funcionament de l'hospital per tal que no es pugui al·legar que es desconeixien. Els primers capítols especifiquen l'obligació de prestar

Cobertes del **capbreu** de l'Hospital de l'any 1550, Francesc Pasqual era l'administrador. Font: AMCMO.

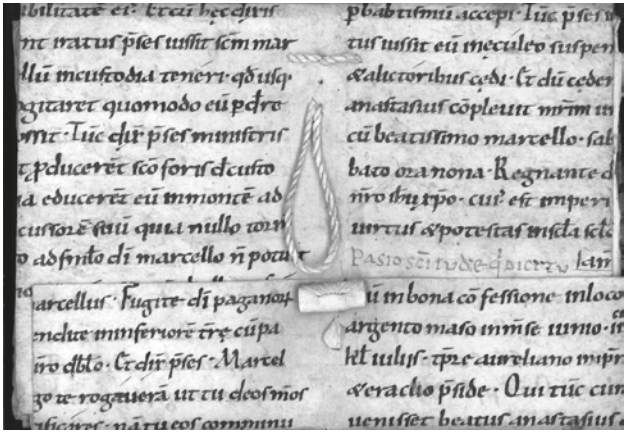

Cobertes del **capbreu** de l'Hospital de mitjan segle XV. Era habitual que per fer les cobertes reutilitzessin pergamins antics. Font: AMCMO.

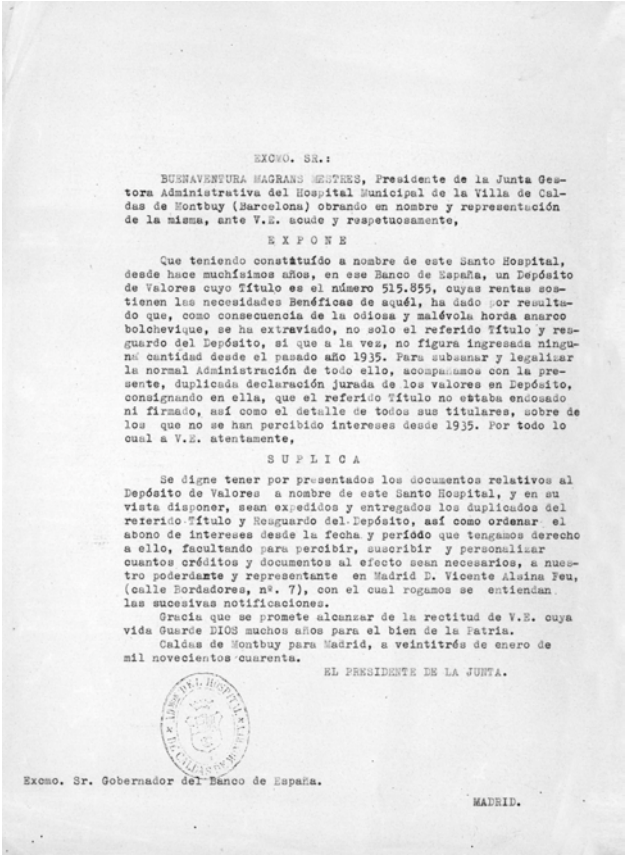

EXCMO. SR.:

BUENAVENTURA MAGRANS MESTRES, Presidente de la Junta Gestora Administrativa del Hospital Municipal de la Villa de Caldas de Montbuy (Barcelona) obrando en nombre y representación de la misma, ante V.E. acude y respetuosamente,

E X P O N E

Que teniendo constituído a nombre de este Santo Hospital, desde hace muchísimos años, en ese Banco de España, un Depósito de Valores cuyo Título es el número 515.855, cuyas rentas sostienen las necesidades Benéficas de aquél, ha dado por resultado que, como consecuencia de la odiosa y malévola horda anarco bolchevique, se ha extraviado, no solo el referido Título y resguardo del Depósito, si que a la vez, no figura ingresada ninguna cantidad desde el pasado año 1935. Para subsanar y legalizar la normal Administración de todo ello, acompañamos con la presente, duplicada declaración jurada de los valores en Depósito, consignando en ella, que el referido Título no estaba endosado ni firmado, así como el detalle de todos sus titulares, sobre de los que no se han percibido intereses desde 1935. Por todo lo cual a V.E. atentamente,

S U P L I C A

Se digne tener por presentados los documentos relativos al Depósito de Valores a nombre de este Santo Hospital, y en su vista disponer, sean expedidos y entregados los duplicados del referido Título y Resguardo del Depósito, así como ordenar el abono de intereses desde la fecha y período que tengamos derecho a ello, facultando para percibir, suscribir y personalizar cuantos créditos y documentos al efecto sean necesarios, a nuestro poderdante y representante en Madrid D. Vicente Alsina Feu, (calle Bordadores, nº. 7), con el cual rogamos se entiendan las sucesivas notificaciones.

Gracia que se promete alcanzar de la rectitud de V.E. cuya vida Guarde DIOS muchos años para el bien de la Patria.

Caldas de Montbuy para Madrid, a veintitrés de enero de mil novecientos cuarenta.

EL PRESIDENTE DE LA JUNTA.

Excmo. Sr. Gobernador del Banco de España.

MADRID.

La Junta d'Administració va fer una instància al **Banc d'Espanya** per demanar el duplicat d'un títol de làmina intransferible que *como consecuencia de la odiosa y malévola horda anarco-bolxevique se ha extraviado no solo el referido Titulo y resguardo del Depósito, sigue a la vez no figura ingresada ninguna cantidad desde el pasado año 1935*. Font: AMCMO.

jurament que regiran, governaran i administraran els béns i patrimoni de l'hospital lleialment i sense frau. Tot i així, hi ha algunes referències a actuacions dubtoses per part d'alguns administradors.

A finals del segle XVII, una visita pastoral criticava els abusos de l'hospital contra la voluntat dels difunts que lleguen rendes (1691). L'any següent, el rector Vilamala arribava i deia que s'havien comès abusos i silencis. Arribava a la conclusió que ni els administradors, ni l'ajuntament, ni els prohoms, ni els metges havien vetllat per l'interès dels pobres.

La visita pastoral de 1711 va intentar assegurar els diners disposant que tots els diners de l'hospital s'havien de guardar en una caixa, substituint així la caixa de canvis de capítols anteriors. La particularitat era que la caixa tenia tres panys i que cadascun dels tres administradors tindria la clau d'un dels panys.

L'any 1895 es va obrir un expedient de responsabilitat per irregularitats a la comptabilitat. Es van revisar els comptes entre 1884 i 1893, i es va detectar la irregularitat que el president havia signat documents amb una data anterior al nomenament del càrrec.

Una casa a Madrid

El calderí Joan Samsó i Clapés, militar, morí a Madrid el 1863. El seu fill havia mort abans, i la seva vídua, usufructuària, ho va fer el 1877. En el seu testament, el principal beneficiari era l'establiment de beneficència de l'Hospital de Pobres de Caldes de Montbui. Un cop es van haver fet les liquidacions de l'herència, l'hospital va prendre possessió d'un edifici a Madrid, títols de deute per valor 453.520 pessetes i un retrat. Per tal de conservar la seva memòria, demanava que el quadre amb el seu retrat s'exposés a la Sala de Juntes; Bonaventura Gispert en va fer una còpia, que s'exposava a la sala de sessions de

l'Ajuntament. Actualment s'exposa a la Sala de Juntes de la Fundació Santa Susanna.

La possessió a la capital no va resultar ser la gallina dels ous d'or que tots esperaven, sinó un desgast de recursos i diners. L'esfondrament d'algunes cases del carrer Jacotrezzo, al costat del carrer Preciados, va deixar l'edifici en un estat ruïnós el 1905.

Les reparacions de l'edifici encara van durar sis anys i es va plantejar per primera vegada si no valdria més vendre l'edifici. Quan es va projectar la construcció d'un nou edifici a Caldes de Montbui, es va intentar pagar amb la venda d'aquest immoble, però no va ser possible.

Durant la Guerra Civil, les informacions sobre l'edifici i l'administrador arribaven amb comptagotes. L'última comunicació amb l'administrador, Josep Alsina, va ser la carta que va enviar a la Junta exposant que s'havien anul·lat els poders per administrar finques i que tenien quinze dies per evitar que les finques es consideressin abandonades i, per tant, embargables (23 setembre 1936). Un mes després, el porter escrivia a la Junta detallant l'estat d'abandonament de la finca, la dificultat de cobrar lloguer i que calia nomenar un representant, ja que calia informar de les finques abandonades pel propietari o administrador. Així doncs, van donar poders a Julián Alonso, porter de l'edifici des de 1912, per administrar, representar i gestionar tot el que es referís a aquesta propietat. Després de la guerra, la Junta va treure l'entrellat de la complicada situació que hi havia hagut a la casa de Preciados: el novembre de 1936, després d'un mes de presó, l'administrador i un dels seus fills van ser assassinats. El porter era un delator de persones contràries a la República, i després de la guerra els habitants de l'edifici no el volien com a administrador. Va acabar condemnat dotze anys a la presó *por su actuación durante el período rojo* i el va substituir un dels fills del senyor Alsina.

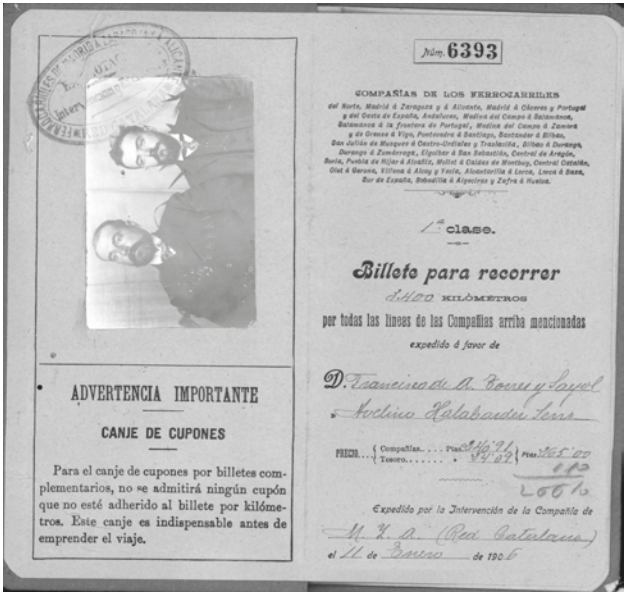
Núm. 6393

COMPAÑÍAS DE LOS FERROCARRILES

del Norte, Madrid á Zaragoza y á Alicante, Madrid á Cáceres y Portugal y del Oeste de España, Andaluces, Medina del Campo á Salamanca, Salamanca á la frontera de Portugal, Medina del Campo á Zamora y de Orense á Vigo, Pontevedra á Santiago, Santander á Bilbao, San Julián de Musques á Castro-Urdiales y Traslaviña, Bilbao á Durango, Durango á Zumárraga, Elgoibar á San Sebastián, Central de Aragón, Soria, Puente de Hijar á Alcañiz, Molins á Caldes de Montbuy, Central Catalán, Olot á Gerona, Villena á Alcoy y Yecla, Alcantarilla á Lorca, Lorca á Baza, Sur de España, Sevilla á Algeciras y Zafra á Huelva.

1ª clase.

Billete para recorrer

2.400 KILÓMETROS

por todas las líneas de las Compañías arriba mencionadas

expedido á favor de

D. Francisco de A. Torres y Sayol

Archivo Palabardu Tera

PRECIO... { Compañías.... Ptas. 240'24 / Tesoro..... » 24'02 } Ptas. 265'00

Expedido por la Intervención de la Compañía de

M. Z. A. (Red Catalana)

el 11 de Enero de 1906

ADVERTENCIA IMPORTANTE

CANJE DE CUPONES

Para el canje de cupones por billetes complementarios, no se admitirá ningún cupón que no esté adherido al billete por kilómetros. Este canje es indispensable antes de emprender el viaje.

Bitllet de tren de la comissió que va anar a Madrid per veure la situació i practicar gestions, l'any 1905. Font: AMCMO.

L'immoble havia quedat en molt mal estat després del conflicte bèl·lic: efectes de les canonades, edifici sense vidres, ni rajoles, les canals i els desaigües havien quedat deteriorats, els envans i el balcó de l'últim pis estaven en molt mal estat... De nou es van haver de fer obres urgents. L'any 1941 la Junta es va querellar contra Mariano Muñoz, el següent administrador, per estafa. Però el darrer i definitiu cop contra la propietat va arribar l'any 1964. L'Ajuntament de Madrid va informar que l'edifici estava afectat per la reforma de la Plaza de Santo Domingo i que, si no es venia, seria expropiat. Tot i que es va intentar fer una permuta, no es va aconseguir; també s'havia plantejat enderrocar l'edifici i declarar-lo solar. El mal estat de la façana va provocar una successió de multes, algunes de les quals no es reberen perquè s'enviaren a *Cangas de Mugit*. Entre els anys 1974-76 s'havia de dur a terme l'expropiació i indemnització. L'any

1976 l'edifici no estava encara totalment desallotjat dels inquilins de cinc pisos i un local que tenia una perruqueria: es van indemnitzar i finalitzar els contractes de lloguer, amb tres inquilins sense acord.

Única fotografia que es conserva de l'immoble. 1972. Font: AMCMO.

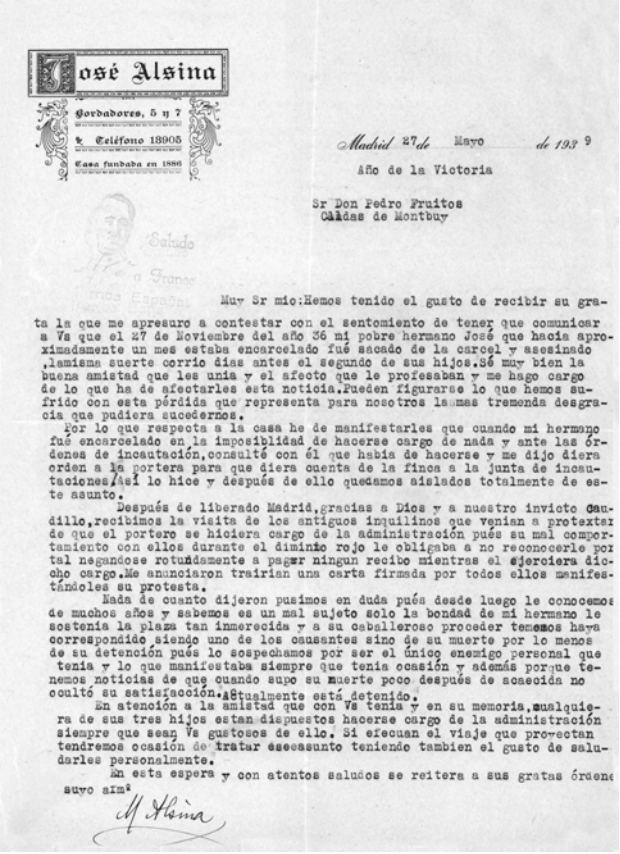

José Alsina

Gordadores, 5 y 7

Teléfono 18905

Casa fundada en 1886

Madrid 27 de Mayo de 1939

Año de la Victoria

Sr Don Pedro Fruitos
Cáldas de Montbuy

Muy Sr mio:Hemos tenido el gusto de recibir su grata la que me apresuro a contestar con el sentomiento de tener que comunicar a Vs que el 27 de Noviembre del año 36 mi pobre hermano José que hacia aproximadamente un mes estaba encarcelado fué sacado de la carcel y asesinado ,lamisma suerte corrio dias antes el segundo de sus hijos.Sé muy bien la buena amistad que les unia y el afecto que le profesaban y me hago cargo de lo que ha de afectarles esta noticia.Pueden figurarse lo que hemos sufrido con esta pérdida que representa para nosotros la mas tremenda desgracia que pudiera sucedernos.

Por lo que respecta a la casa he de manifestarles que cuando mi hermano fué encarcelado en la imposibilidad de hacerse cargo de nada y ante las órdenes de incautación,consulté con él que habia de hacerse y me dijo diera orden a la portera para que diera cuenta de la finca a la junta de incautaciones.Así lo hice y después de ello quedamos aislados totalmente de este asunto.

Después de liberado Madrid,gracias a Dios y a nuestro invicto caudillo,recibimos la visita de los antiguos inquilinos que venian a protestar de que el portero se hiciera cargo de la administración pués su mal comportamiento con ellos durante el diminio rojo le obligaba a no reconocerle por tal negandose rotundamente a pagar ningun recibo mientras el ejerciera dicho cargo.Me anunciaron trairian una carta firmada por todos ellos manifestándoles su protesta.

Nada de cuanto dijeron pusimos en duda pués desde luego le conocemos de muchos años y sabemos es un mal sujeto solo la bondad de mi hermano le sostenia la plaza tan inmerecida y a su caballeroso proceder tememos haya correspondido siendo uno de los causantes sino de su muerte por lo menos de su detención pués lo sospechamos por ser el único enemigo personal que tenia y lo que manifestaba siempre que tenia ocasión y además porque tenemos noticias de que cuando supo su muerte poco después de acaecida no ocultó su satisfacción.Actualmente está detenido.

En atención a la amistad que con Vs tenia y en su memoria,cualquiera de sus tres hijos estan dispuestos hacerse cargo de la administración siempre que sean Vs gustosos de ello. Si efectuan el viaje que proyectan tendremos ocasión de tratar este asunto teniendo tambien el gusto de saludarles personalmente.

En esta espera y con atentos saludos se reitera a sus gratas órdenes suyo atm.

J. Alsina

Carta de la **germana de l'administrador Alsina** relatant la mort del seu germà, l'actuació del **porter Julián Alonso**, *quien se dedicó a prestar apoyo incondicional a las hordas disolventes y criminales, denunciando a las personas que a su antojo le eran desafectas* i negativa dels habitants de l'edifici a pagar els rebuts del lloguer a Alonso, que havia passat a ser administrador. 1939. Font: AMCMO.

Malalts i pobres

L'Hospital de Santa Susanna no era només un hospital per als malalts. Des de la seva creació s'especifica que era un hospital de pobres de Jesucrist. I de fet, els conflictes que ha tingut la institució no han sigut per temes mèdics, sinó per l'abastament de l'aigua o bé per la falta de determinació de quins pobres podia acollir.

La consideració social de la pobresa i del pobre a l'edat mitjana va canviar a la fi de l'antic règim, i ha evolucionat a les darreres dècades. Cal dir que a l'edat mitjana, la pobresa formava part de la vida quotidiana. El pobre era l'individu que no tenia els mitjans materials imprescindibles per sobreviure. A aquesta definició podríem afegir la situació de debilitat, de dependència o d'humiliació, temporal o permanent, i que es caracteritzaria per la privació de mitjans, de poder i de consideració social. Al costat del pobre de solemnitat, hi havia el pobre vergonyant, que eren les persones que tenien un estatus que podien perdre, i per tant la seva ajuda havia de ser discreta perquè no s'haguessin d'avergonyir davant dels seus iguals. No es tractava, doncs, només de diners. Una altra característica important era que la persona pobra vivia al dia, i no podia canviar la seva situació sense l'ajuda de l'altre.

Quina és la resposta de la societat a la pobresa? En quin moment va deixar de ser tractada en termes de religió i caritat per convertir-se en un problema social i cultural? La resposta és a la baixa edat mitjana. La pobresa no era només una situació individual, ja que els poders havien d'evitar conflictes socials que eren latents i podien esclatar; van optar per aïllar i controlar la massa i la protecció als pobres adquirí un caràcter institucional. L'ajuda que podia rebre el malalt era espiritual o material. L'espiritual li arribava pels religiosos que seguien el model de Jesucrist, mentre que la material venia de la protecció institucional per diferents vies: almoines, monestirs, dotacions

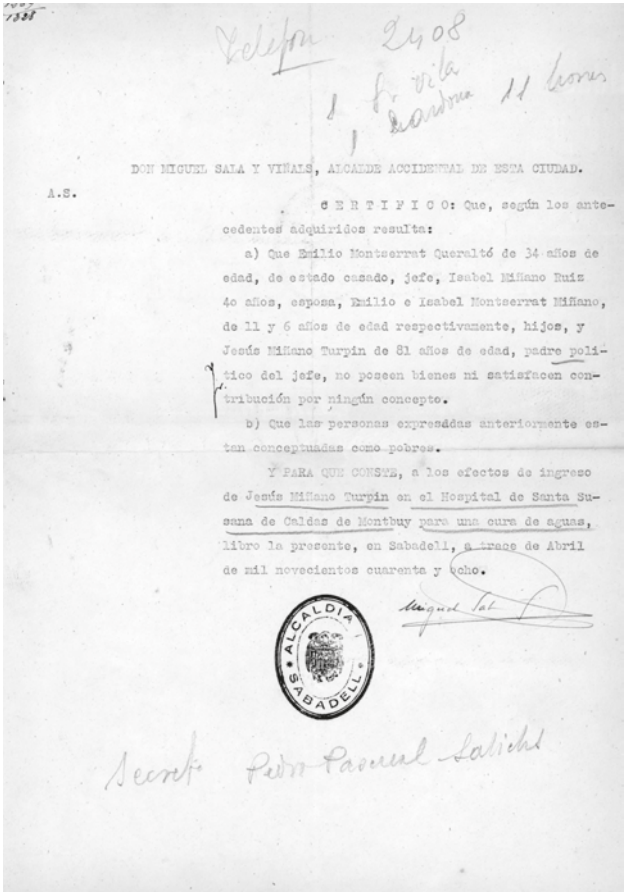

DON MIGUEL SALA Y VIÑALS, ALCALDE ACCIDENTAL DE ESTA CIUDAD.

A.S.

C E R T I F I C O: Que, según los antecedentes adquiridos resulta:

a) Que Emilio Monteserrat Queraltó de 34 años de edad, de estado casado, jefe, Isabel Miñano Ruiz 4o años, esposa, Emilio e Isabel Monteserrat Miñano, de 11 y 6 años de edad respectivamente, hijos, y Jesús Miñano Turpin de 81 años de edad, padre político del jefe, no poseen bienes ni satisfacen contribución por ningún concepto.

b) Que las personas expresadas anteriormente están conceptuadas como pobres.

Y PARA QUE CONSTE, a los efectos de ingreso de Jesús Miñano Turpin en el Hospital de Santa Susana de Caldas de Montbuy para una cura de aguas, libro la presente, en Sabadell, a trece de Abril de mil novecientos cuarenta y ocho.

ALCALDIA SABADELL

Secretario Pedro Pascual Salichs

Certificat de pobresa de l'any 1948. Font: AMCMO.

(en efectiu o en espècie), o hospitals. En aquest context, els hospitals van ser la resposta institucional de la societat medieval i simbolitzaven la tasca benèfica i assistencial acollint pobres i malalts. I, realment, els hospitals medievals van acollir molts pobres especialment durant els segles XIV-XVI. En aquell moment hi hagué una sèrie de pandèmies que van sacsejar la societat, entre les que destaca la pesta negra. L'atenció al pobre va canviar significativament quan es va aplicar la teràpia al malalt.

També es dona una especialització, amb l'aparició d'asils, llocs de malalts mentals, de dones penedides... Però la societat era ambivalent entre l'acceptació i el rebuig, i la consciència social de protegir els pobres i erradicar la pobresa xocava amb el menyspreu i l'agrupació de la pobresa a la marginalitat dels captaires, rodamons o criminals. La pobresa va adquirir connotacions pejoratives, i estava mal vist que es deambulés per les ciutats lliurement. Si a l'alta edat mitjana la societat assumia i integrava els pobres, a partir de la baixa edat mitjana se'ls exclogué.

Amb la construcció de l'estat liberal canvià la concepció del pobre. No podem perdre de vista que durant el segle XIX els canvis polítics i les crisis econòmiques van ser constants. És el moment en el que la pobresa passa a mans de l'administració, i la caritat cristiana és substituïda per la noció laica de justícia i assistència social. A partir d'aleshores, es considera que la beneficència és pública. La transformació de la societat també va tenir un pes important en aquest canvi de mentalitat. La revolució industrial va transformar les condicions de vida, i entra en escena un nou grup entorn de la pobresa i la misèria: els obrers. I els camperols seguien vivint períodes de crisi, amb l'agreujant que durant les desamortitzacions es van expropiar les terres. La pobresa augmenta, es concentra i és cada vegada més visible.

A dia d'avui no s'ha erradicat la pobresa. Malgrat l'estat del benestar, la sanitat universal, l'educació gratuïta o els serveis socials, resulta que la pobresa, les desigualtats i l'exclusió social són encara ben presents a la societat actual. L'aproximació a la pobresa no es pot fer a partir de la premissa de tenir o no tenir, ja que aquesta visió monetària de l'economia que fixa el llindar de la pobresa ha d'incorporar nous paràmetres i indicadors socials. Cal que el concepte de pobre sigui dinàmic i tingui en compte diverses dimensions: les persones pobres no tenen cobertes, de forma involuntària i prolongada, les necessitats humanes bàsiques com ara la salut, que consistiria en aigua, menjar, habitatge, sanitat i medi ambient, i l'autonomia personal, que inclouria el treball, la renda, l'educació i l'oci. La pobresa és una realitat molt complexa.

Ingressar a l'Hospital de Santa Susanna

Per poder ser admès a l'hospital calia ser pobre i tenir una malaltia que millorés amb els banys termals que oferia l'hospital. Els reglaments del segle XX són els que posen per escrit els requisits per poder ingressar a l'hospital.

Els pobres malalts veïns de Caldes, amb dos anys de residència acreditada documentalment si la Junta ho demanava, ingressaven a l'hospital gratuïtament; en canvi, els que tenien recursos i els pobres forasters havien de pagar l'estada. També eren acceptats els ancians pobres de la vila com a asilats, mentre que els més acabalats havien de cedir els seus béns a l'hospital.

Sempre calia que el metge fes el reconeixement i certificat de la malaltia i circumstàncies civils del pacient. Si la persona tenia una malaltia contagiosa, mental o era paralítica, no s'acceptava la seva entrada. Els malalts rebien els auxilis necessaris en aliments, medicina i roba. Habitualment, l'alta mèdica marcava la sortida dels ingressats. Però també podien marxar si així ho acordava la Junta, per reclamació de la família, per voluntat pròpia o bé per conducta incorregible.

El pagament de les estades es verificava per mesos vençuts i, si no es pagava en el termini de vuit dies del mes següent, la Junta feia en cada cas el que considerava oportú: retornar a la família o encarregats o reclamar l'abonament d'alguna manera que la llei autoritzés.

A l'arxiu de l'Hospital de Santa Susanna es conserven diversos certificats mèdics i de pobresa, imprescindibles per ser admesos a l'hospital. Es tracta de documentació majoritàriament dels anys 40 i 50 del segle passat.

Durant la postguerra, molts ajuntaments van escriure a l'hospital per demanar els requisits per poder ingressar algú. L'any 1948 es va fer un model de carta per enviar als diferents ajuntaments informant de les condicions per accedir a les cures termals. La data no és casual, sinó que és després del conflicte entre l'hospital i els propietaris dels balnearis de la vila per la indeterminació del concepte de pobre.

No podien ser admesos els malalts pobres per a la cura d'aigües si no anaven acompanyats del certificat de l'alcaldia del veïnatge, acreditant ser pobres de solemnitat i estar inclosos en el padró municipal de beneficència assenyalant el número assignat al mateix. Quan es tractava d'individus procedents de poblacions que no tinguessin padró de beneficència, n'hi havia prou amb un document de l'alcaldia declaratori que reunia la condició legal de pobre.

Registres

La Junta portava el registre de malalts i banyistes de la vila i dels forasters. L'interès d'aquest registre és comptable, però també tenim dades com el nombre, noms, poblacions, dates i estada de les persones registrades.

El més antic és el llibre d'entrades i sortides de pobres forasters entre 1860 i 1927. Les dades que ens proporciona són el nom, cognom, procedència, dia i mes d'entrada i de sortida.

El llibre registre de malalts pobres és una mica posterior, de 1872 a 1959. En aquest cas, consta el nom i cognom del malalt, i si la sortida va ser per curació o per defunció. Només hi ha un buit cronològic en tot el volum: del 15 d'agost del 1936 al 15 d'agost de 1939 (període de la Guerra Civil).

La resta de documentació consisteix en fulls solts, que eren la base del registre en els llibres: entrada i sortida de malalts entre 1925-26 i entre 1929-1930 (nom, dates,

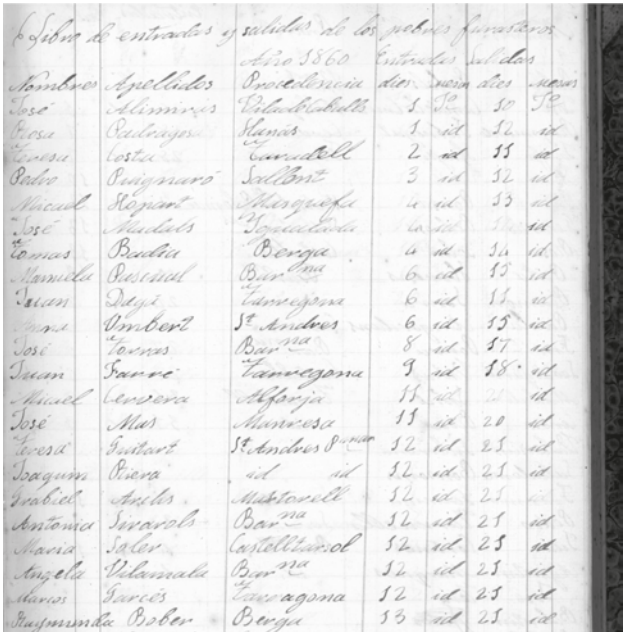

Primer foli del llibre registre d'**entrada i sortida de pobres forasters**. 1860-1927. Font: AMCMO.

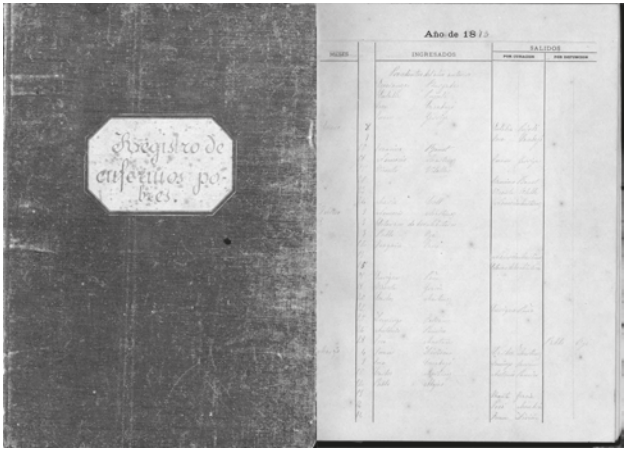

Registre de **malalts**. 1872-1959. Font: AMCMO.

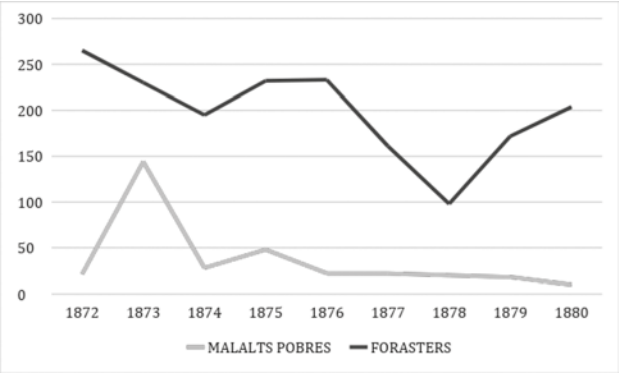

Evolució del nombre de **malalts** pobres **vilatans i forasters** (1872-1880). Font: Elaboració pròpia.

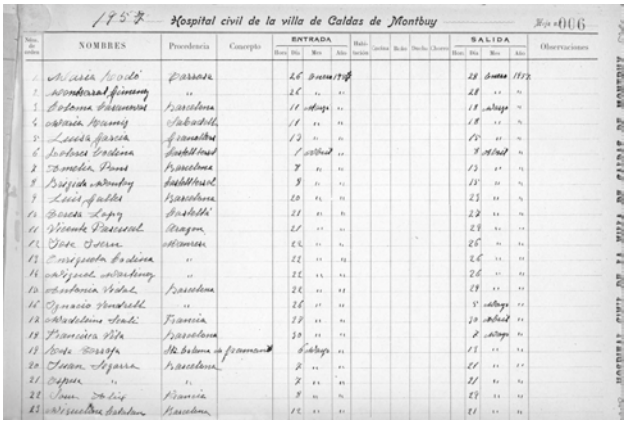

Registre d'entrada i sortida de **banyistes**. 1948-1964. Font: AMCMO.

habitació, cuina, bany, dutxa, *chorro* i observacions); d'abril a desembre de 1935 (noms, dates, habitació i pessetes).

Altres llibres recollien els comunicats diaris de l'entrada i sortida de banyistes. En aquest cas, uns fulls recullen els noms, llocs de procedència, dia d'arribada i de sortida, l'import de la dutxa i bany o llit, i l'import total. És clar que la finalitat d'aquests documents era comptabilitzar els banyistes i la quantitat que se'ls cobrava. Corresponen als anys 1914 i del període de 1948 a 1964 (a vegades s'especifica habitació, cuina, bany, dutxa o *chorro*).

Finalment, d'època més recent es conserva la correspondència i dates estadístiques dels acollits entre els anys 1951 i 1967.

Aquesta documentació afecta a la part menys present a la documentació de l'hospital: els malalts. El recompte i l'estudi de malalts pobres de la vila i forasters ajuden a completar la visió de l'hospital i la seva gestió. Prenem, com exemple, l'època de 1872 a 1880. És una època transcendental per a la història de Caldes de Montbui: la tercera guerra carlina (1872-1876), el combat de Caldes de 1873 que ha deixat com a testimoni la casa de les Trabucades. Quin moviment de malalts hi va haver en aquella dècada?

Si ens fixem en el nombre de malalts pobres de l'Hospital Civil de Caldes, veurem que ronden la vintena de malalts pobres anuals, excepte en algunes dates molt significatives: 1873, amb 144 acollits, i dos anys després, amb gairebé mig centenar de malalts pobres. Les dades dels malalts i pobres forasters dels mateixos anys revelen que el nombre de forasters és molt més alt que el de vilatans. Hi ha un fet molt destacable, i és que des de 1872 hi ha grups d'homes i de dones procedents de la Casa de la Caritat de Barcelona, acompanyats respectivament de zeladors o germanes, que feien estades d'unes dues setmanes a l'hospital.

Si ens interessa fer un estudi més acurat d'aquest període, podem consultar documentació complementària. Conservem, d'aquells anys, el compte del que van gastar diàriament els malalts en gallines, llegums, cansalada i vi; altres despeses com ous, llet, petroli, vidre i terrissa, oblades per a la missa del sacerdot, escombres, cordes o sabó. L'any 1872, la Germana Francisca Llorens era l'encarregada de fer la llista.

Morir a l'hospital

Quan un malalt pobre moria a l'hospital, aquest es feia càrrec de les despeses que representava la preparació i l'enterrament del difunt.

Si el difunt tenia parents, l'hospital no havia de pagar la mortalla. Tampoc podia admetre cadàvers i pagar les despeses de sepultura. L'única excepció seria els casos de morts al municipi i sense béns. En cas que es fes, el bosser responia amb els seus béns i amb l'excomunió major (1691).

Antoni Sagrera, prevere i canonge de la catedral de Lleida, va instituir una fundació de diferents aniversaris, misses resades i música per a les processons amb què es donava el viàtic als pobres de l'Hospital de Santa Susanna.

El Reglament intern especifica que en cas de mort es col·locava el cadàver al dipòsit destinat a l'efecte, es retirava el llit i es rentava la roba. En cas de defunció, no se l'enterrava nu ni sense taüt. Si entrava com a pobre no havia de fer pagament, però si tenia família, aquesta se n'havia de fer càrrec; en cas d'epidèmia la Junta actuava segons les circumstàncies. Quan hi havia una defunció, s'avisava a la família i la família o responsables disposaven l'enterrament i funeral que volguessin, pagant les despeses. L'establiment s'encarregava de la inscripció al registre civil i d'obtenir el permís d'enterrament. Si el difunt era d'algun mont de pietat, la Junta no abonava cap quantitat.

L'hospital va aconseguir la concessió de serveis funeraris el 1953, que no es limitaven a l'establiment sinó a tot el municipi.

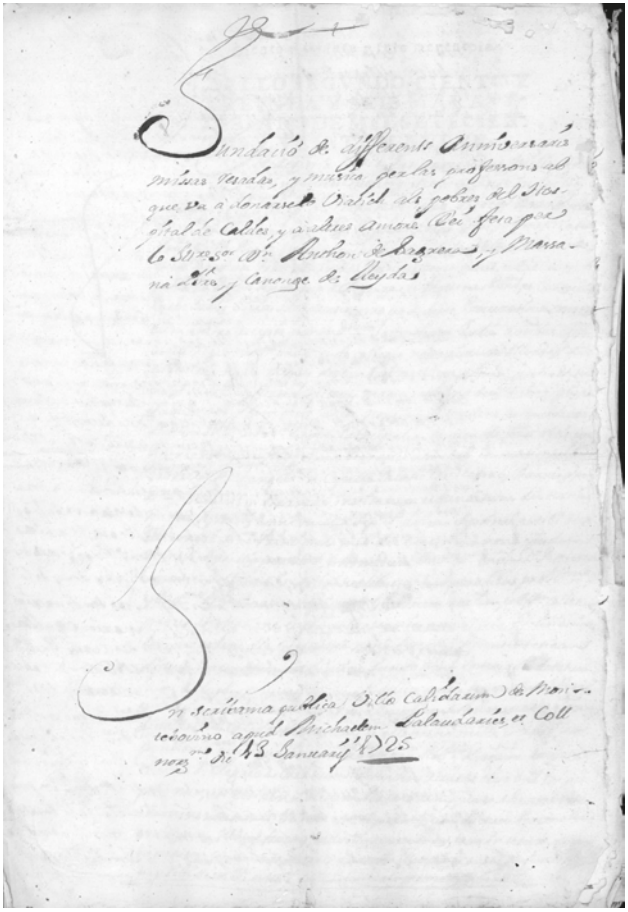

Primer foli de la **fundació** d'Antoni Sagrera, instituïda el 1725. Font: AMCMO.

Treballar a l'Hospital

Les aigües termals que curen els malalts que van a l'hospital tenen unes propietats mineromedicinals que les fan molt especials. Es tracta d'aigües amb clor, liti, sodi, brom i iode, entre altres elements. Per ser precisos, es tracta d'aigua hipertermal clorurada sòdica. Les seves qualitats terapèutiques les fan molt útils per combatre malalties. I els malalts de l'hospital tenien dret a banys d'aigua termal per alleugerir els seus mals.

L'hospital comptava amb personal encarregat de tenir cura dels malalts, tant a nivell mèdic com d'atenció. Les tasques que havien de desenvolupar els metges, farmacèutics, les germanes i l'infermer no estaven descrites fins que es van especificar als reglaments. La figura del metge-director relacionava directament la professió mèdica amb la ciència i les propietats de les aigües termals.

Si el personal feia alguna falta, o no es complien les prescripcions mèdiques, higièniques o dietètiques, es posava en coneixement de la junta per fer la correcció. De totes maneres, no podien ser suspesos de feina ni de sou sense fer l'expedient.

El servei mèdic i farmacèutic

Si bé actualment relacionem hospital amb personal mèdic, a l'edat mitjana això no era així. No hi havia un o diversos metges treballant a l'hospital com ho entenem avui, sinó que els metges, cirurgians i apotecaris de la vila es repartien anualment l'exercici professional a l'Hospital de Santa Susanna. Aquest fet provocava abusos, mala qualitat, irregularitats en les receptes de les medicines... Per aquest motiu, a mitjan segle XVIII es va abandonar aquest sistema i es passà a escollir els més acreditats. Com era d'esperar, els professionals, que veien perillar la

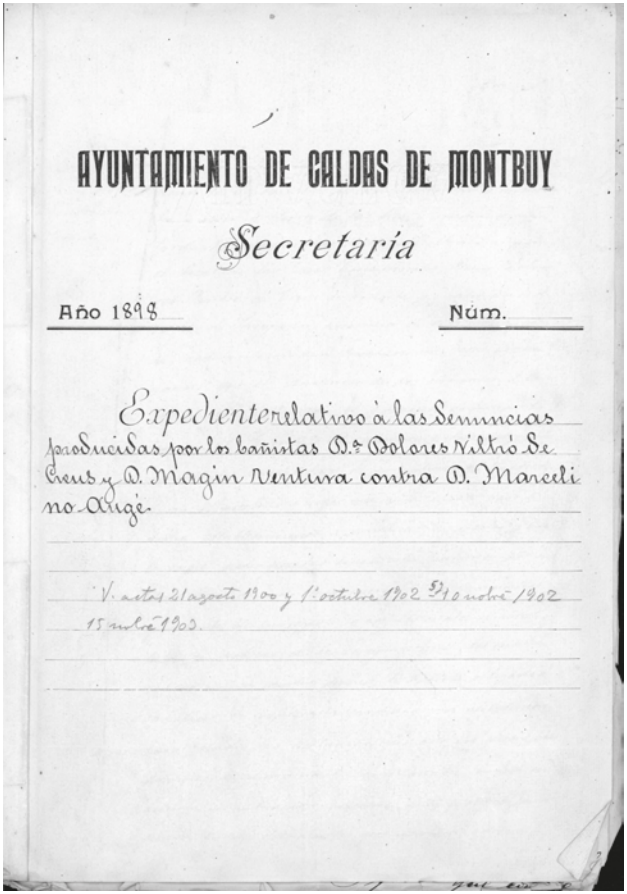
AYUNTAMIENTO DE CALDAS DE MONTBUY

Secretaría

Año 1898 Núm.

Expediente relativo á las Denuncias producidas por los bañistas D.ª Dolores Viltró Deheus y D. Magin Ventura contra D. Marcelino Angé.

V. actas 21 agosto 1900 y 1º octubre 1902 y 10 noviembre 1902 15 noviembre 1902.

Denúncia de dos banyistes al metge, que declaren que tot i presentar el certificat de pobresa, el metge els va reclamar un pagament en metàl·lic. 1898. Font: AMCMO.

seva posició, van apel·lar a la Reial Audiència, però aquesta va ratificar el canvi (1749).

Certament, tenim poques notícies del personal que treballava a l'Hospital de Santa Susanna abans de l'època contemporània. Però si ens fixem en altra documentació de la vila, com per exemple els llistats de caps de casa o

fogatges, veurem com hi havia molts calderins amb ocupacions relacionades amb la sanitat i la medicina: barbers, que eren els que feien sagnies i aplicaven ventoses, ferrers que potser eren manescals o veterinaris, "mestre", apart dels cirurgians i apotecaris o farmacèutics.

Capítol apart mereix l'aparició dels metges directors dels establiments balnearis. El Cuerpo de Médicos de Baños y Aguas Minerales era la institució que s'ocupà de la direcció científica, terapèutica i administrativa dels balnearis espanyols entre 1816 i 1932. Diversos Reials Decrets i Reglaments van perfilar aquest cos, que pretenia que els principals balnearis estiguessin sota la direcció d'un metge capaç d'analitzar l'aigua i tenir formació mèdica; els seus coneixements tècnics garantien el rigor científic de les seves actuacions. Es va medicalitzar el balnearisme, en un moment d'expansió del termalisme i de presa de consciència de la utilitat dels tractaments termals. La convivència dels metges directors amb els metges locals no va ser harmoniosa, pels privilegis i el poder que els nouvinguts tenien. Fins al 1868 tenien un generós sou de l'estat que es complementava amb els ingressos per les consultes, obligatòries, que s'havien de fer els que volien utilitzar les aigües i per l'extensió de la papeleta, que detallava la prescripció. Els balnearis havien de pagar la manutenció dels metges directors. A partir de 1868, els metges de les poblacions també podien estendre paperetes amb el vistiplau del director, però a partir de 1872 els banyistes ja no estaven obligats a portar les paperetes per rebre el tractament termal. I què feien aquests metges? A banda de la competència mèdica, també tenien cura de vigilar l'establiment i les aigües. Des de 1868, les persones que acudien al balnearis podien escollir l'assistència mèdica, en un intent de posar fi al monopoli dels metges directors.

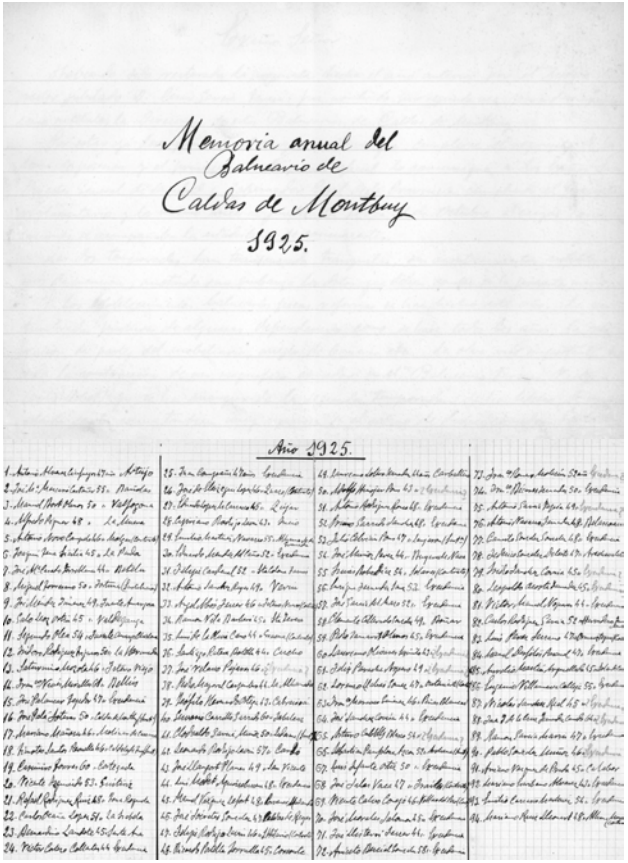

Aquesta és la memòria d'un metge del balneari de l'any 1925. Font: AMCMO.

El metges-directors que van passar pels balnearis de Caldes tenen en comú que afirmen que els balnearis tenen molt de cabal, però critiquen els vaporaris; les tècniques que s'utilitzaven eren les saunes humides

(8) Els metges-directors dels balnearis de Caldes van ser Ignasi Graells i Ferrer (1817-1856), Francisco Sastre i Domínguez (1860-1866), Cristòfol Parellada (1868), Justo M. Zabala (1872-1875), Tomàs Lletget i Caylà (1876-1877), Camil Guinart (1877-1879), Martí Castells i Melcior (1878-1885), Mariano Lucientes (1886-1895), Gabriel Calvo (1897-1901), José Fernández Silva (1903), Agustín Lacort (1904), Enrique Sanchis (1905) i Joan Cuatrecasas (fins a 1932).

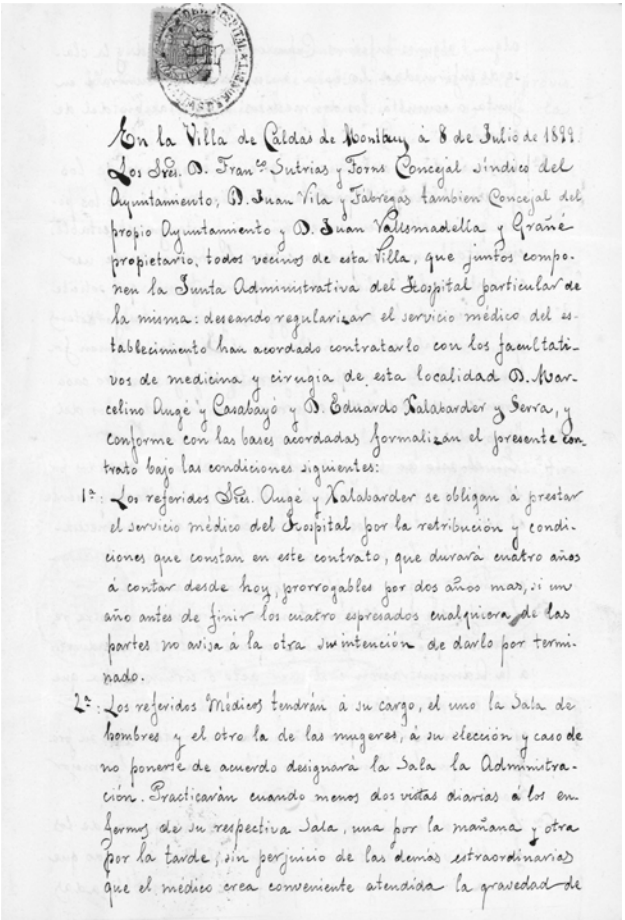

En la Villa de Caldas de Montbuy á 8 de Julio de 1899.
Los Sres. D. Franco Sutrias y Torns Concejal Síndico del Ayuntamiento, D. Juan Vila y Fabregas tambien Concejal del propio Ayuntamiento y D. Juan Vallsmadella y Grañé propietario, todos vecinos de esta Villa, que juntos compo-nen la Junta Administrativa del Hospital particular de la misma: deseando regularizar el servicio médico del establecimiento han acordado contratarlo con los facultati-vos de medicina y cirugia de esta localidad D. Mar-celino Augé y Casabajó y D. Eduardo Xalabarder y Serra, y conforme con las bases acordadas formalizan el presente con-trato bajo las condiciones siguientes:

1ª: Los referidos Sres. Augé y Xalabarder se obligan á prestar el servicio médico del Hospital por la retribución y condi-ciones que constan en este contrato, que durará cuatro años á contar desde hoy, prorrogables por dos años mas, si un año antes de finir los cuatro espresados cualquiera de las partes no avisa á la otra su intención de darlo por termi-nado.

2ª: Los referidos Médicos tendrán á su cargo, el uno la Sala de hombres y el otro la de las mugeres, á su elección y caso de no ponerse de acuerdo designará la Sala la Administra-ción. Practicarán cuando menos dos vistas diarias á los en-fermos de su respectiva Sala, una por la mañana y otra por la tarde, sin perjuicio de las demás estraordinarias que el médico crea conveniente atendida la gravedad de

Contracte dels dos metges Augé i Xalabarder l'any 1899. Font: Font: AMCMO.

totals o parcials, llots o fangs, i també en forma d'inhalacions, polvoritzacions o gargarismes. Les malalties més habituals per ser tractades per les aigües termals eren el reumatisme (i variants com l'artritis o la gota), la neurosi (especialment les paràlisis) i els traumatismes (8).

Pel que fa a notícies relatives a l'Hospital de Santa Susanna, al qual també anaven, no tots en van dir alguna cosa. El primer dels metges directors que l'esmenta, a la memòria de 1840, descriu que l'hospital tenia un cabal de 170 plomes que li permetien fer 300 banys diaris amb aigua renovada; la temperatura era tan alta que s'havia de refredar l'aigua, la qual cosa li feia perdre propietats medicinals. Dels 103 banys de Caldes, vuit eren de l'hospital (tres per a pobres i capacitat per banyar-se juntes 30 persones, amb separació per sexes). També tenien banys de vapor o estufes generals i parcials, i aparells per prendre el bany en forma de raig o pluja. Els pobres tractats a l'hospital eren la tercera o quarta part del total, que hi acudien per a tractaments termals prescrits per metges de l'Hospital General de la Casa de Caritat de Barcelona i de la resta d'hospitals i establiments de beneficència del principat. Per aquest motiu, l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona va fer un informe exposant que hauria de tenir el títol d'Hospital General, ja que donava asil a tots els pobres de la província (1832). A causa dels pocs recursos que tenia, demanava destinar-li unes rendes fixes, tenint en compte que hi havia molts soldats de l'exèrcit que estaven esperant la construcció de l'hospital militar.

Martí Castells i Melcior afegí, a la memòria de 1879, que l'ajuda oferta als pobres era insignificant. Destaca que els banyistes no hi volien anar i preferien pagar dos reals per accedir a les cinc piles independents. Va ser un metge director controvertit, perquè aconsellà reduir el nombre de balnearis. El metge auxiliar era el doctor Marcel·lí Augé. Encara es conserva el contracte dels metges Marcel·lí Augé i Eduard Xalabarder, de l'any 1899. Com a facultatius de medicina i cirurgia de la vila, un dels dos professionals s'encarregaria de la sala d'homes i l'altre de la de les dones. La seva tasca consistiria a fer dues visites diàries, una al matí i una altra a la tarda, a banda de les extraordinàries, i serien assistits per l'infermer. A més, haurien de proveir-se d'instruments i aparells per a la inspecció i reconeixement dels malalts, per a la cirurgia menor i les operacions senzilles, si l'hospital no en

tingués. La seva remuneració anual seria de 50 pessetes, i podrien cobrar els honoraris de qualsevol banyista i transeünt foraster que tinguessin manera de pagar.

La Junta era l'encarregada de nomenar un o diversos metges entre aquells que exercien a Caldes de Montbui, segons el Reglament. Els malalts passaven per les seves mans abans i tot d'entrar a l'hospital, ja que eren els encarregats de reconèixer els malalts per al seu ingrés i, per tant, que fossin admesos o no depenia del seu dictamen; un cop ingressats, el metge de torn els havia de visitar com a mínim dues vegades al dia; també era el responsable de signar les altes i els certificats de defunció. Les hores de visita a l'establiment per al públic eren de 10 a 12 del matí i de 4 a 6 de la tarda, tots els dies de la setmana. Per als membres de la Junta l'horari de visita era a hores convingudes.

Les medicines que es donaven als pacients també eren responsabilitat del metge. Sempre per prescripció escrita, tenia l'obligació de recollir en una llibreta especial la medicina, amb la data i el nom del malalt. El règim intern assenyalava que es decantessin per medicaments d'ús corrent a la localitat, i que si s'havia de prescriure algun específic, calia informar-ne a la Junta. Aquesta llibreta no era l'única documentació que anava a càrrec dels metges. Tots havien de redactar i autoritzar una *memoria expresiva* dels casos observats, un expedient similar a les modernes històries clíniques, i s'havien de presentar a la Junta la primera quinzena de gener de cada any.

Amb el pressupost que donava la Junta s'havien de proveir dels medicaments, apòsits, benes i instruments quirúrgics. I a l'edifici hi havia un armari que funcionava com a farmaciola. Si hi havia diversos metges, aleshores es prorratejava la quantitat a rebre segons els serveis prestats, tant metges com farmacèutics.

El registre dels documents era, de nou, un requeriment per al funcionament correcte del centre, en

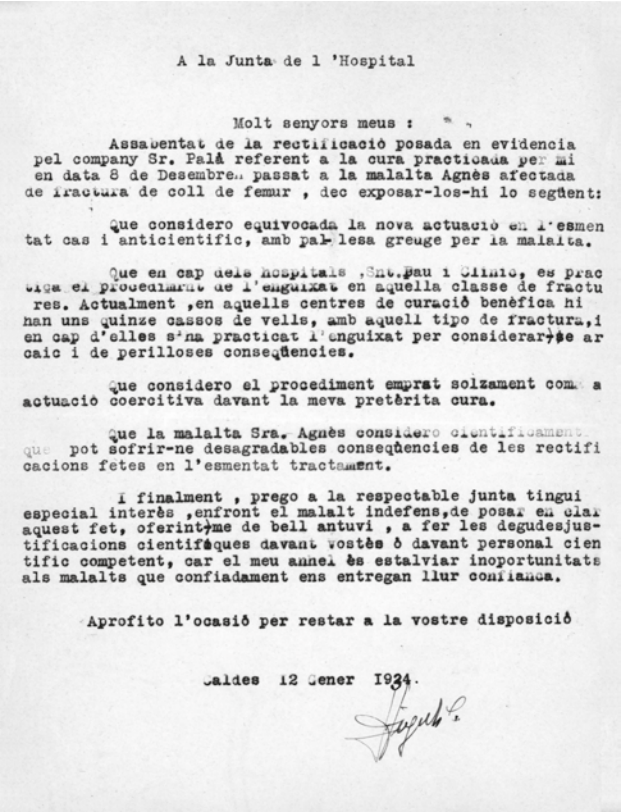

A la Junta de l 'Hospital

Molt senyors meus :

Assabentat de la rectificació posada en evidencia pel company Sr. Palà referent a la cura practicada per mi en data 8 de Desembre, passat a la malalta Agnès afectada de fractura de coll de femur , dec exposar-los-hi lo següent:

Que considero equivocada la nova actuació en l'esmentat cas i anticientific, amb pal·lesa greuge per la malalta.

Que en cap dels hospitals ,Sant.Pau i Clinic, es practica el procediment de l'enguixat en aquella classe de fractures. Actualment ,en aquells centres de curació benèfica hi han uns quinze cassos de vells, amb aquell tipo de fractura,i en cap d'elles s'na practicat l'enguixat per considerar-se arcaic i de perilloses conseqüencies.

Que considero el procediment emprat solzament com a actuació coercitiva davant la meva pretèrita cura.

Que la malalta Sra. Agnès considero cientificament que pot sofrir-ne desagradables conseqüencies de les rectificacions fetes en l'esmentat tractament.

I finalment , prego a la respectable junta tingui especial interès ,enfront el malalt indefens,de posar en clar aquest fet, oferint-me de bell antuvi , a fer les degudes justificacions cientifiques davant vostès ò davant personal cientific competent, car el meu anhel és estalviar inoportunitats als malalts que confiadament ens entregan llur confiança.

Aprofito l'ocasió per restar a la vostre disposició

Caldes 12 Gener 1934.

Còpia de la **carta d'un metge** adreçada a la Junta de l'hospital per exposar que considerava equivocada l'actuació practicada a una pacient amb fractura de coll i fèmur, i anticientífica perquè el guix que li havien posat era *arcaic i de perilloses conseqüències, que la malalta podia patir seqüeles i finalment, prego a la respectable Junta tingui especial interès, enfront el malalt indefens, de posar en clar aquest fet, oferint-se de bell antuvi, a fer les degudes justificacions científiques davant vostès ò davant personal científic competent, car el meu anhel és estalviar inoportunitats als malalts que confiadament ens entreguen llur confiança.* 1934. Font: AMCMO.

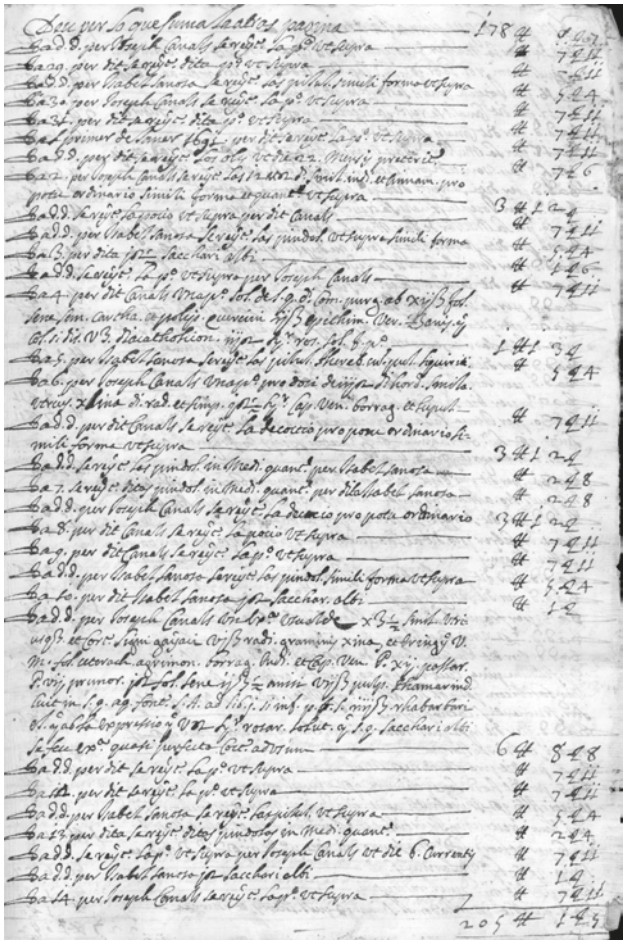

Comptes de **medicines** de 1690. Font: AMCMO.

aquest cas, del servei mèdic i farmacèutic.

Els comptes de medicines eren molt més que una llista amb el nom i el pagament dels medicaments. Hi trobem quins medicaments s'utilitzaven i en quines quantitats, cosa que permet intuir quins mals tenien els pacients; els diners que s'havien de pagar; els noms de les farmàcies, els apotecaris, metges o cirurgians... Els comptes de medicines més antics que es conserven de l'arxiu són de finals de 1690 i 1691. Aleshores, l'administrador de l'hospital era Francisco Castanya i Gossia, i l'apotecari era Diego Arbós; també hi apareixen Pau Froch i Jaume Salvador, cònsols i administradors del col·legi d'apotecaris de Barcelona. La visita pastoral de l'any 1691 va deixar constància que es gastaven una gran quantitat de medicines, i es demanava que els metges receptessin només les necessàries.

Els comptes de 1784 a 1787 mostren que l'administrador era Joan Castellar, que anava a la botiga dels apotecaris Joan Castellar i Salvador Broquetas. La reproducció del compte permet veure que es va adquirir un liniment, una poció solutiva i una mixtura.

Una de les sèries més curioses del fons de l'arxiu de l'hospital és la que reuneix els receptaris de les farmàcies. Ja hem vist que era molt important registrar les receptes, tant que els quaderns i llibres de receptes són nombrosos i continus. El més antic és de 1690-1691, de la mateixa època que els comptes més antics; es tracta de tres quaderns cosits, el primer dels quals és un *Codern en lo qual estan contadas las receptas de tota la medicina se ha gastat per lospital de la present vila de Calddes de Monbuy hordenadas per lo Dr. en medicina Diego Maso y Chyrurgia Sebastian Lo(pes) las quals receptas y reyteacions y demes (...) esta tot firmat per los dalt dits Dr. (...) Lopes essent Administrador de dit ospital lo Dr. Francisco Cossanya y Gassia comensant al primer dia del mes de Agost 1690 fins a ultim dia del mes de Juliol 1691 inclusive*. Després, hi ha un buit, interromput el 1851 amb la *Llibreta para las madasinas. Militares*. Entre 1921 i 1958, cinc llibres de receptes testimonien la relació de les farmàcies Montserrat, Sala i Codina, i Molas amb l'hospital; cada recepta porta el segell de la farmàcia corresponent.

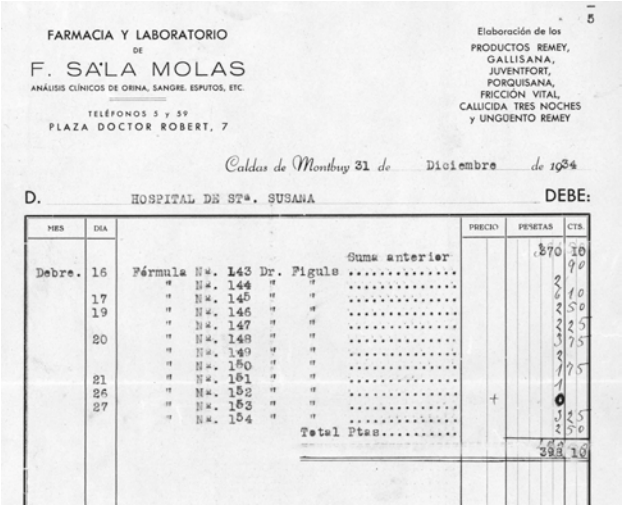

FARMACIA Y LABORATORIO
DE
F. SALA MOLAS
ANÁLISIS CLÍNICOS DE ORINA, SANGRE, ESPUTOS, ETC.
TELÉFONOS 5 y 59
PLAZA DOCTOR ROBERT, 7

Elaboración de los
PRODUCTOS REMEY,
GALLISANA,
JUVENTFORT,
PORQUISANA,
FRICCIÓN VITAL,
CALLICIDA TRES NOCHES
y UNGUENTO REMEY

5

Caldas de Montbuy 31 de Diciembre de 1934

D. HOSPITAL DE Stª. SUSANA DEBE:

MES	DIA		PRECIO	PESETAS	CTS.
		Suma anterior		270	10
Debre.	16	Fórmula Nº. 143 Dr. Figuls			90
		" Nº. 144 " "		2	
	17	" Nº. 145 " "		6	10
	19	" Nº. 146 " "		2	50
		" Nº. 147 " "		2	25
	20	" Nº. 148 " "		3	75
		" Nº. 149 " "		2	
		" Nº. 150 " "		1	75
	21	" Nº. 151 " "		1	
	26	" Nº. 152 " "	+	0	
	27	" Nº. 153 " "		3	25
		" Nº. 154 " "		2	50
		Total Ptas		292	10

Factures farmacèutiques corresponents a l'any 1934. Font: AMCMO.

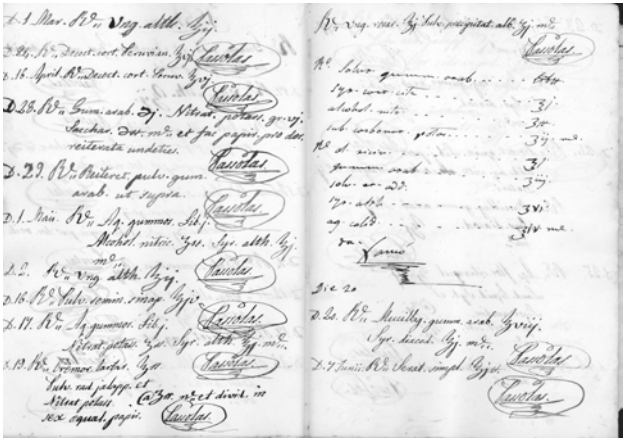

Receptari de 1851. Font: AMCMO.

El servei assistencial

Des de mitjans del segle XIX, el servei d'assistència i cura dels malalts anà a càrrec de religioses. La Junta contactà amb diverses congregacions que se succeïren en el temps. Cal tenir present que l'església formava part de l'administració de l'Hospital de Pobres Malalts de Jesucrist, i que no era fàcil trobar persones amb coneixements per dur a terme aquesta tasca.

Les religioses no només treballaven a l'hospital, també **hi vivien**. Fotografia: Josep Poch Monserrat.

La fundadora de la congregació de les Germanes Carmelites Terciàries de la Caritat, Joaquima Vedruna, signà el conveni amb la Junta Municipal de Beneficència de Caldes de Montbui i la Junta el 1851. Les monges serien les encarregades de la direcció i cura de l'hospital. Hi hauria 4 germanes, que rebrien 5 sous cadascuna com a salari, 12 duros anuals per a vestuari i una serventa. La Junta faria el pagament, *pero en nada deberá inmiscuirse*. Tot i que el principal objectiu del conveni era l'ensenyament a les nenes. Les germanes ensenyarien a les nenes designades per la Junta. L'educació de les nenes passava per aprendre labors, llegir i escriure. L'Ajuntament destinava cada any 750 pessetes a aquesta funció, però el 1862 va deixar de subvencionar-la.

El nombre de religioses que vivien a l'edifici de l'hospital va variar amb el temps. A la segona meitat del segle XIX van arribar a ser la Superiora i onze germanes i, segons els reglaments, a l'hospital vivien cinc religioses i la seva superiora. La seva funció a l'hospital era la de servir i atendre els malalts, i organitzar i controlar el funcionament de l'hospital. Totes gaudien de serveis medicofarmacèutics gratuïts. Les persones que vivien a l'hospital estaven a les ordres de la germana superiora, que era la directora de l'hospital i tenia una habitació pròpia. Era responsable de les altres religioses, que havien d'estar registrades en un llibre en el qual constava el seu nom i la data d'entrada.

El paper de la superiora era molt important, ja que portava el control i el dia a dia de l'Hospital de Santa Susanna. Era l'encarregada del règim intern i de l'administració de l'hospital. Com que les robes i els objectes de l'hospital estaven a càrrec seu, era l'encarregada de fer un inventari anual, del qual havia de fer dues còpies, una per a la Junta i una altra per a ella. També era la responsable de portar el llibre registre de malalts que ingressaven i havia de distribuir els serveis entre les altres monges. Aquesta no era tota la documentació que havia de lliurar a la Junta, sinó que, cada tres mesos, havia de presentar la relació d'ingressos i despeses.

D'ella depenia que no sortissin de l'hospital ni els malalts ni els convalescents sense l'ordre del metge i que no hi entressin persones fora de les hores habituals.

Les monges tenien cura de les sales, donaven el menjar i administraven les medicines als malalts, però no s'acostaven ni a les persones que tenien malalties venèries ni a les dones que havien de parir. Havien d'informar de les medicines i del règim alimentari a la germana de servei.

Una de les monges amb el títol de mestra era la directora de l'escola de *niñas párvulas que existe en el establecimiento* i havia de dur a terme el registre d'alumnes. Les nenes pobres rebien classes gratuïtes, i crida molt l'atenció que no hi hagués una quota única per a les classes de les altres alumnes: la retribució depenia de la seva posició social. Els rebuts eren lliurats a la superiora, que els enviava trimestralment a la Junta.

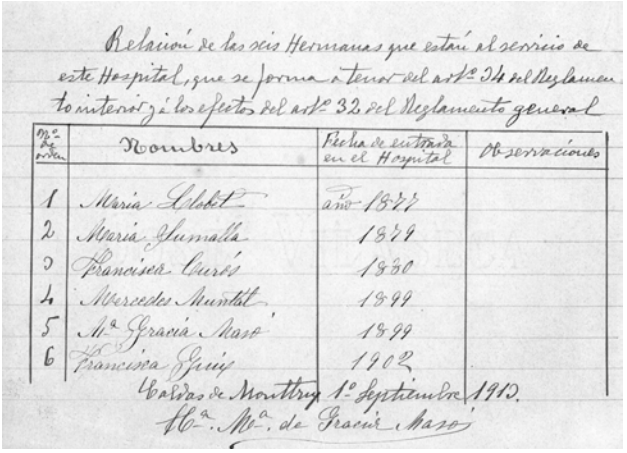
Relación de las seis Hermanas que están al servicio de este Hospital, que se forma á tenor del artº 26 del Reglamento interior y á los efectos del artº 32 del Reglamento general

Nº de orden	Nombres	Fecha de entrada en el Hospital	Observaciones
1	María Llobet	año 1877	
2	María Sumalla	1879	
3	Francisca Curós	1880	
4	Mercedes Muntat	1899	
5	Mª Gracia Masó	1899	
6	Francisca Guix	1902	

Caldas de Montbuy 1º Septiembre 1913.
Hª. Mª. de Gracia Masó

Rebuts per la **manutenció** de les nenes, i relació de les **sis germanes** al servei de l'hospital, 1913. Font: AMCMO.

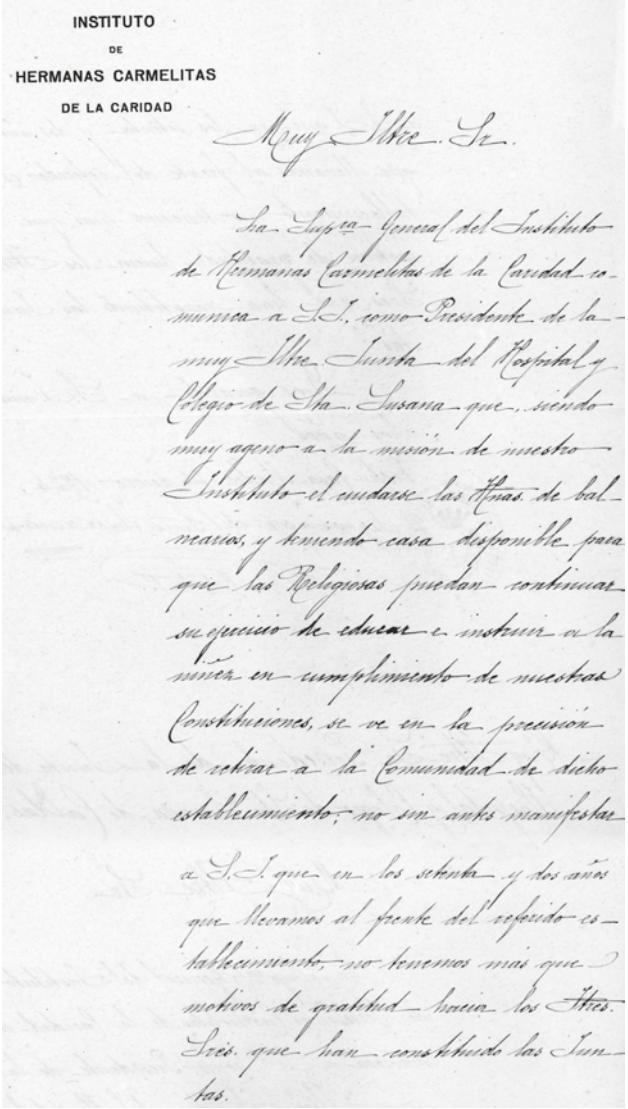

INSTITUTO
DE
HERMANAS CARMELITAS
DE LA CARIDAD

Muy Ilmo. Sr.

La Sup.ra General del Instituto de Hermanas Carmelitas de la Caridad comunica a S.I. como Presidente de la muy Ilmo. Junta del Hospital y Colegio de Sta. Susana que, siendo muy ageno a la mision de nuestro Instituto el cuidarse las Obras de balnearios, y teniendo casa disponible para que las Religiosas puedan continuar su ejercicio de educar e instruir en la niñez en cumplimiento de nuestras Constituciones, se ve en la precision de retirar a la Comunidad de dicho establecimiento, no sin antes manifestar a S.I. que en los setenta y dos años que llevamos al frente del referido establecimiento, no tenemos más que motivos de gratitud hacia los Ilmos. Sres. que han constituido las Juntas.

Correspondència sobre **comptes** entre la Mancomunitat de Catalunya, la **Junta Administrativa** i les Germanes Carmelites, que afirmen que *en los setenta y dos años que llevamos al frente del referido establecimiento no tenemos más que motivos de gratitud*. 1924. Font: AMCMO.

Les carmelites van marxar el 1923. Les van substituir les Germanes Franciscanes de la Nativitat de Nostra Senyora, anomenades Darderes, que van signar un acord amb la Junta el 1924, i el 1953 van fer les "Bases per al bon règim i servei de l'hospital". Tot i que van continuar amb el servei assistencial, no van seguir amb l'escola. Van deixar l'Hospital de Santa Susanna el 1972.

Davant la dificultat de trobar religioses que entomessin la tasca assistencial, la Junta va proposar personal seglar, però no es van trobar professionals. Finalment, es va trobar una solució temporal. Les Servidores de Maria, de Sabadell, van donar el servei des de 1972. A diferència de les seves predecessores, no es van establir a Caldes de Montbui i per fer el servei, es van organitzar torns de particulars que feien el transport diari de les germanes. En aquella època, l'Hotel Termes Victòria es va encarregar dels dinars. La situació va durar poc temps, però les monges cedides no eren suficients i, a més, la Clínica es va trobar sense treballadors. S'aconseguí que quatre germanes Dominiques, que acabaren sent dues, completessin la plantilla, amb l'ajuda de seglars. Les dominiques només van ser-hi un any.

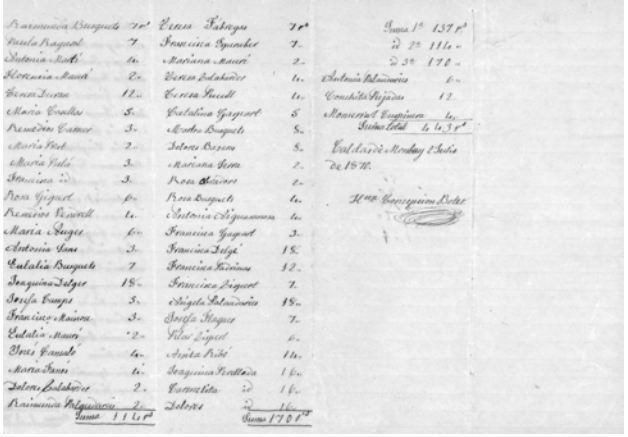

Llistes de les **retribucions de les nenes** de l'escola. 1866-1870. Font: AMCMO.

Hospitalers, molt més que infermers i porters

Segons el reglament, la Junta nomenava un infermer que estava sota les ordres de la germana superiora. Ell i la seva família disposaven d'una habitació aïllada a l'hospital mateix, on vivien sense haver de pagar lloguer. Com a incentiu, a banda d'un modest sou també rebien assistència mèdica gratuïta.

Els requisits que s'havien d'acomplir eren: tenir bona conducta, ser major de 25 anys i saber llegir i escriure. La seva feina consistia en ajudar a vestir, canviar la roba dels malalts, anar a buscar el metge sempre que li ho demanessin o a la farmàcia a buscar medicaments.

La seva dona, o la dona més propera a l'infermer, també treballava a l'hospital, i li reservaven la *sala de mujeres venéreas y parturientas*, que es considerava més propi de les dones que d'un home. Les dones també tenien cura dels banyistes i de netejar les banyeres entre banyista i banyista. Els hospitalers també actuaven com a porters i havien de controlar el talonari; el reglament intern els anomena *infermero o conserge*. La dona era l'encarregada de la cuina.

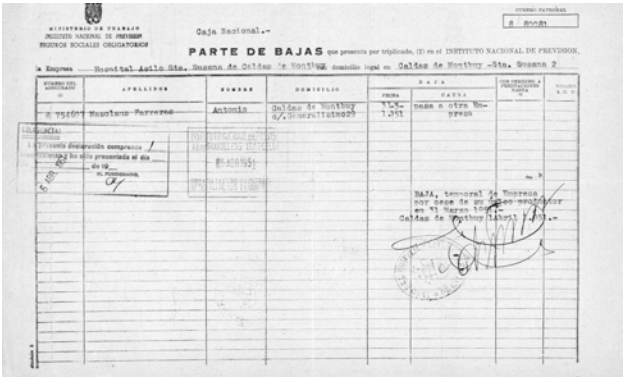
MINISTERIO DE TRABAJO
INSTITUTO NACIONAL DE PREVISIÓN
SEGUROS SOCIALES OBLIGATORIOS

Caja Nacional.-

PARTE DE BAJAS que presenta por triplicado, (2) en el INSTITUTO NACIONAL DE PREVISIÓN,

APELLIDOS	NOMBRE	DOMICILIO	BAJA FECHA	BAJA CAUSA
R 754607 Mapelans Ferrerons	Antonio	Caldas de Montbuy c/. Jorcettistas 29	1-5-1951	pasa a otra empresa

Petició de subsidi de vellesa de l'**hospitaler Miquel Masclans Picañol** (1947). Font: AMCMO.

(9) Vegeu annex 1.

Ens ha arribat un règim dietètic que havia d'observar l'infermer de l'any 1898 (9). Consistia en cinc dietes que ordenaven els facultatius: de brou (7 tasses al dia), làctia (1 litre de llet), mixta (mig litre de llet i 4 tasses de brou), mitja ració (brou -sol o amb pasta- i vi, a la que es podia afegir carn cuita i pa) i ració sencera (sopa, vi, brou, carn cuita, xocolata i verdura). Si els metges ho recomanaven, hi podien afegir vi generós, ous o carn rostida.

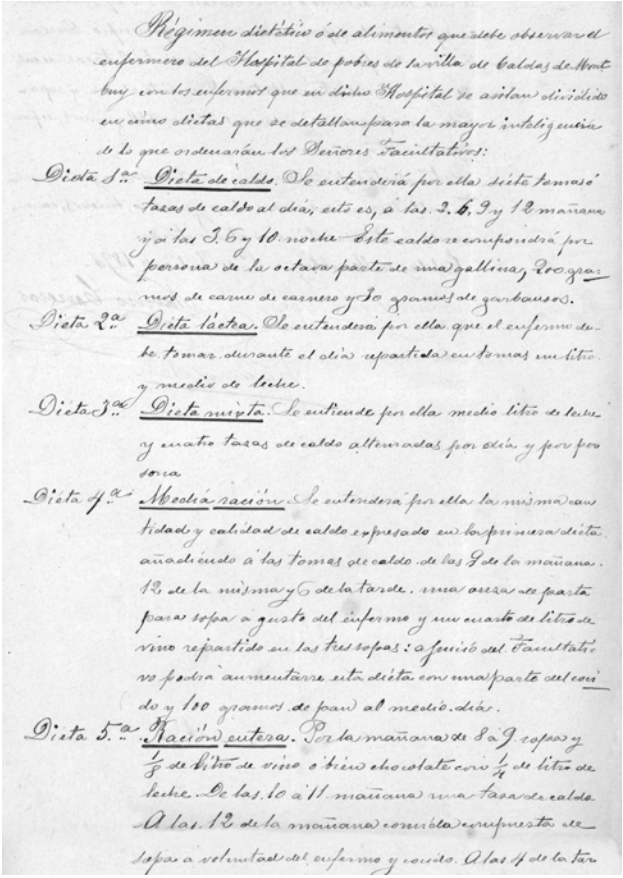
Régimen dietético ó de alimentos que debe observar el enfermero del Hospital de pobres de la villa de Caldas de Montbuy con los enfermos que en dicho Hospital se asilan dividido en cinco dietas que se detallan para la mayor inteligencia de lo que ordenarán los Señores Facultativos:

Dieta 1.ª Dieta de caldo. Se entenderá por ella dieta tomará tazas de caldo al día, esto es, á las 3. 6. 9 y 12 mañana y á las 3. 6 y 10. noche. Este caldo se compondrá por persona de la octava parte de una gallina, 200 gramos de carne de carnero y 30 gramos de garbanzos.

Dieta 2.ª Dieta láctea. Se entenderá por ella que el enfermo debe tomar durante el día repartida en tomas un litro y medio de leche.

Dieta 3.ª Dieta mixta. Se entiende por ella medio litro de leche y cuatro tazas de caldo alternadas por día y por persona.

Dieta 4.ª Media ración. Se entenderá por ella la misma cantidad y calidad de caldo expresado en la primera dieta añadiendo á las tomas de caldo de las 9 de la mañana. 12 de la misma y 6 de la tarde. una onza de pasta para sopa á gusto del enfermo y un cuarto de litro de vino repartido en las tres sopas: á juicio del Facultativo podrá aumentarse esta dieta con una parte del caldo y 100 gramos de pan al medio día.

Dieta 5.ª Ración entera. Por la mañana de 8 á 9 sopas y 1/8 de litro de vino ó bien chocolate con 1/4 de litro de leche. De las 10 á 11 mañana una taza de caldo. A las 12 de la mañana comida compuesta de sopa á voluntad del enfermo y cocido. A las 4 de la tar

Règim dietètic de 1898. Font: AMCMO.

Un edifici singular

Parlar de l'Hospital de Santa Susanna no és només parlar de la institució hospitalària, sinó també de l'edifici on la institució té la seu i exerceix les seves tasques. El fet que durant sis segles l'hospital estigués al mateix lloc fa que aquest edifici tingui una personalitat molt singular.

Tot i que en un primer moment els hospitals podien ser edificis sense diferències a la resta de construccions, a partir del segle XII, i especialment durant els segles XIII-XIV, s'adoptaren dos models d'edificis hospitalaris: un edifici monumental que es caracteritza per tenir grans naus amb arcs diafragmes, generalment situat en llocs despoblats o poc urbanitzats; i un segon tipus, del que cal remarcar el volum compacte i tancat, amb un pati interior de petites dimensions i sales amb embigats plans, que es troben en llocs molt urbanitzats.

Aquests centres hospitalaris tenen també una església, ja sigui dins de l'edifici o en un edifici annex.

L'edifici de l'Hospital de Santa Susanna

L'antic hospital de pobres ha sigut reformat, ha integrat elements arquitectònics de diferents èpoques i s'ha adaptat als nous usos dels darrers anys. Si bé avui és un edifici de tres plantes, originalment constava només de planta baixa i dos pisos. Com a elements més destacats cal citar les voltes de mig punt, els finestrals gòtics procedents d'altres edificis i les banyeres enrajolades del segle XVIII ubicades a la planta baixa.

Les visites pastorals, els informes de l'estat de mala conservació de l'edifici, els plànols i les factures de les obres són les principals fonts que ens expliquen els canvis d'un edifici que no sabem del cert quan es va començar a construir. El document de 1329 menciona un solar a tocar del torrent per on corre l'aigua calenta. Al costat de la plaça no s'esmenta cap construcció però sí la intenció de fer-hi un hospital de pobres, i el 1386 se signa la cessió de drets d'un casal sota domini del bisbe de Vic, al costat dels banys comuns i que limita amb la plaça, per a l'obra de l'hospital. Les primeres notícies que indiquen que l'hospital s'està construint són de 1446, i uns anys més tard, el situen a la part baixa de la plaça amb tres portals i una escala de pedra.

Les notícies d'època moderna són escadusseres i indirectes, i no serà fins al segle XIX que la informació serà més abundant i constant. Per exemple, la modificació de la galeria de banys de l'Hospital Civil.

L'any 1831 el llibre inventari de l'hospital registrava els mobles i la roba de la quadra als primers folis, per passar a detallar els mobles i roba de tot l'establiment (10). Fa inventari dels espais que anomena *cuarto de las ascobetes del primer pis, cuarto immediat a la escala, cuarto de la sala inmediat al sovrenotat, cuarto de la sala immediat a las curas, sala de la part del devant, sala interior i cuinetas*. L'interès d'aquest inventari rau en el moment en què es fa, durant la primera guerra carlina i en un moment en el que no hi ha religioses a l'Hospital de Santa Susanna. En total es registren cinc llits: dos a l'habitació de *las ascobetas*, un a l'habitació del costat de l'escala, un altre a la del costat i un a la sala del costat de les cures.

L'arribada de les Carmelites de la Caritat i la posada en funcionament de l'escola també van afectar l'edifici. La sala de les classes es va ubicar a l'últim pis i van ser necessàries obres i reparacions. Com que el rellotge de la vila era un obstacle, el van traslladar al campanar de l'església. Quan Pere Garau va demanar a l'Ajuntament la cessió d'un solar l'any 1858, amb la indemnització de 300 lliures catalanes, es van fer reformes i es va eixamplar la

(10) Vegeu annex 2.

sala d'ensenyament. Les obres van permetre engrandir l'*enseñansa de las noyas*, i es conserven les factures: calç, de paletes, maons, guix, manyà, fuster, mestre de cases i manobre, jornals, treure la terra amb carro i un altre carro per trepitjar la sorra.

Un inventari de l'any 1863 (11) detalla els mobles i la roba de la *cuadra, cuarto de pasar la visita lo Sr. Metge, en la obra nova (cuarto 9-15), saleta, cuineta (nº1 i altre), saleta de la cuineta, aposento de las hermanas, cuarto del superior, sagristia, corredor dels bañs*. Queda molt clar, per tant, que hi ha espais destinats a l'habitatge, al servei mèdic i a l'àmbit religiós.

Quan Mariano Sans volia forçar l'expropiació forçosa de l'hospital, es van fer informes sobre l'estat de conservació de l'edifici. Malgrat que al metge director de banys, el doctor Zabala, li van prohibir l'entrada a l'establiment, va poder fer un dictamen que va ser clarament negatiu. Segons el seu parer, les condicions eren pèssimes. Laureano Arroyo, arquitecte de la Real Academia de San Fernando, certifica que la coberta de la sala estava en ruïnes, les bigues i les fustes del sostre estaven corcades. Considera que la causa era la pròpia construcció, ja que tota la coberta descansa sobre tres arcs d'ogiva vells i aixafats Les teules estaven deteriorades i les canals, en males condicions i amb degoters. Tot això suposava exposar els malalts i els assistents a un perill pel possible enfonsament del sostre, a banda de la falta d'higiene i de ventilació, afegint que caldria fer buits per ventilar cada pis. Els murs, d'altra banda, eren sòlids segons l'arquitecte. En canvi, l'informe dels metges Agustí Passolas i Josep Xancó, contraris a la proposta de Sans, afirmaven que l'edifici reunia les condicions necessàries. Entre la documentació dels plets entre ambdós es conserva un esborrany del projecte de demolició per enderrocar la part antiga de l'edifici, que es coneixia com *la cambrada*.

En canvi, l'any 1917 interessava justificar la necessitat d'edificar un nou hospital. L'informe que presentaren els metges calderins Narcís Carreras i José Pascual i el pèrit arquitecte Juan Rubió Bellver era clarament negatiu. Afirmaven que es tractava de construccions antigues, sense connexió entre elles, moltes en pèssim estat de conservació. *Complicación, ruindad y miseria*, sense ventilació ni llum, laberint d'escales i passadissos. Algunes parts havien estat abandonades i hi havia dependències que eren inservibles: *la situación del Hospital no puede ofrecer peores condiciones*. A més, el fet d'estar situat al centre de la població, entre carrers estrets, feia que no es pogués ampliar ni fer-hi modificacions essencials. Conclogueren, per tant, insistint en les pèssimes condicions higièniques i hospitalàries. I com que no es podia fer ni reforma ni modificació, recomanaven construir un hospital de nova planta amb totes les *condiciones que modernamente se han introducido en esta clase de edificios*.

L'electrificació de l'edifici es va dur a terme l'any 1904, com testimonia el contracte d'enllumenat amb la central de Sant Miquel del Fai. A principis del segle XX es descriu un edifici de tres plantes. A la tercera hi havia un menjador, cuina, el planxador, les aules d'ensenyament de pàrvules i la classe elemental, amb una escala, el receptari, el rebost i l'oratori, i l'habitació de les religioses. Es mencionen les cuines del pis nou, una sala i el menjador del pis vell. Al segon pis hi havia una cuina i habitacions, el rebedor de les germanes, una escala central i un passadís, i a la planta baixa un menjador i un menjador interior, la cuina i el menjador del banyador, la cuina petita, el dormitori de dones i el d'homes, l'escala de banys i el menjador dels banys.

(11) Vegeu annex 3.

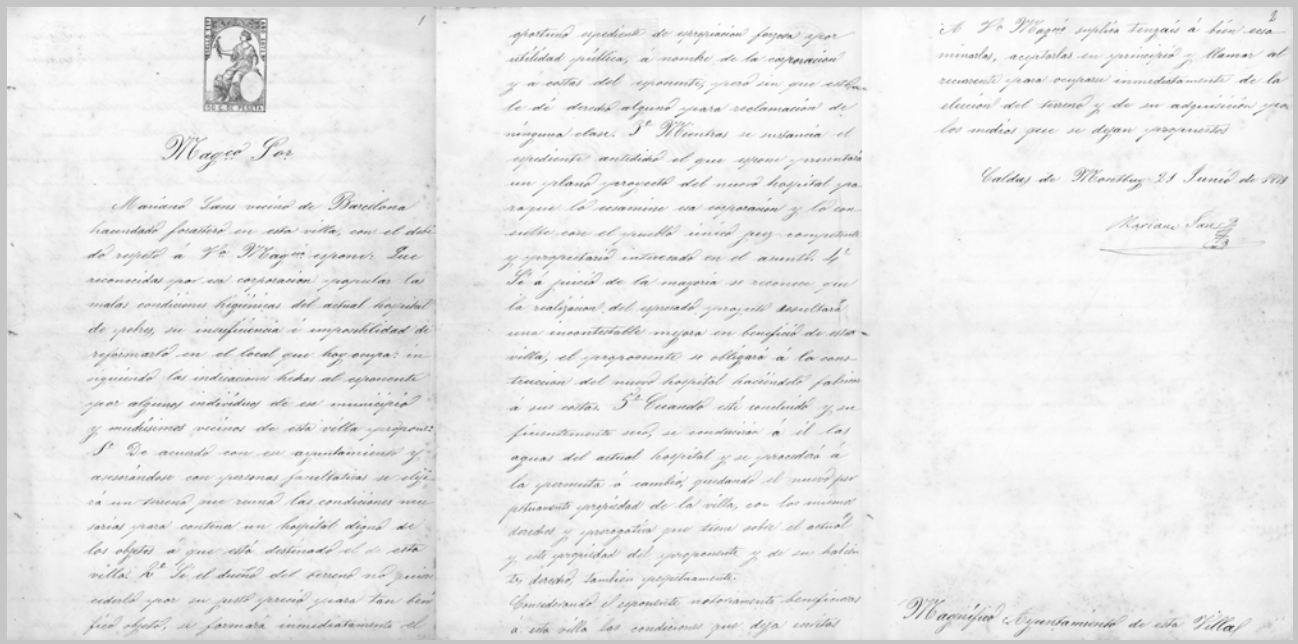

1

Mag.co Sor.

Mariano Sans vecino de Barcelona hacendado forastero en esta villa, con el debido respeto á V.s Mag.co expone: Que reconocidas por esa corporacion regular las malas condiciones higiénicas del actual hospital de pobres, su insuficiencia é imposibilidad de reformarlo en el local que hoy ocupa: siguiendo las indicaciones hechas al exponente por algunos individuos de ese municipio y medidores vecinos de esta villa, pregunta: 1.º De acuerdo con ese ayuntamiento y asesorándose con personas facultativas se elija un terreno que reuna las condiciones necesarias para contener un hospital digno de los objetos á que está destinado el de esta villa. 2.º Si el dueño del terreno no pusiera cederlo por su justo precio para tan benéfico objeto, se formará inmediatamente el oportuno expediente de expropiacion forzosa por utilidad pública, á nombre de la corporacion y á costas del exponente, pero sin que esto le dé derecho alguno para reclamacion de ninguna clase. 3.º Mientras se sustancia el expediente antedicho el que expone y presenta un plano y proyecto del nuevo hospital para que lo examine esa corporacion y lo consulte con el perito único perj. competente y propietario interesado en el asunto. 4.º Si á juicio de la mayoría se reconoce que la realizacion del expresado proyecto resultará una incontestable mejora en beneficio de esta villa, el proponente se obligará á la construccion del nuevo hospital haciéndolo fabricar á sus costas. 5.º Cuando esté concluido y suficientemente seco, se conducirán á él las aguas del actual hospital y se procederá á la permuta ó cambio, quedando el nuevo perpetuamente propiedad de la villa, con los mismos derechos y prerogativas que tiene sobre el actual y esta propiedad del proponente y de su habiente derecho, tambien perpetuamente.

Considerando el exponente notoriamente beneficiosas á esta villa las condiciones que dejo escritas

2

A V.s Mag.co suplico tengais á bien examinarlas, aceptarlas en principio y llamar al vecindario para ocuparse inmediatamente de la eleccion del terreno y de su adquisicion por los medios que se dejan propuestos.

Caldas de Montbuy 21 Junio de 1871

Mariano Sans

Magnífico Ayuntamiento de esta Villa

Mariano Sans va demanar la **inspecció** de la capella de l'Hospital de Santa Susanna l'any 1871. Sans era el propietari del balneari Rius, i va estar pledejant amb l'hospital durant el darrer terç del segle XIX. Font: AMCMO.

És la primera vegada que es menciona la tercera planta i l'única referència a les aules. La construcció del tercer pis devia ser recent, com queda clar amb les referències de *piso nuevo y piso viejo*, i és molt possible que s'alcés quan es van fer obres per ampliar la zona d'ensenyament de les nenes.

Es van instal·lar làmpades de setze, deu i cinc bugies; el preu de lloguer del comptador era d'una pesseta mensual, i cada mes es pagava una pesseta pel servei d'una làmpada de cinc bugies, i una pesseta i mitja pel d'una de deu. Les zones més il·luminades eren el rebedor de les religioses i el planxador. Les làmpades de deu bugies es van col·locar a la cuina del segon pis, al corredor, al menjador interior de la planta baixa, al menjador de la planta baixa, al del pis superior, a les dues aules d'ensenyament (una a la de pàrvules, dues a la d'elemental), al rebedor, a l'oratori, a la sala, al menjador del pis vell, al menjador del banyador, a l'habitació del dormitori de les dones i també a la dels homes i al menjador de banys. Les zones amb menys lluminositat eren l'escala central, l'habitació número 4, la cuina del banyer, la cuina del tercer pis, l'escala d'enseñanza, el rebost, l'habitació de les religioses, la cuina del pis nou, la cuina petita de la planta baixa i l'escala de banys.

Aspecte de la **plaça** abans d'enderrocar l'edifici de la Telefònica. Font: Thermalia.

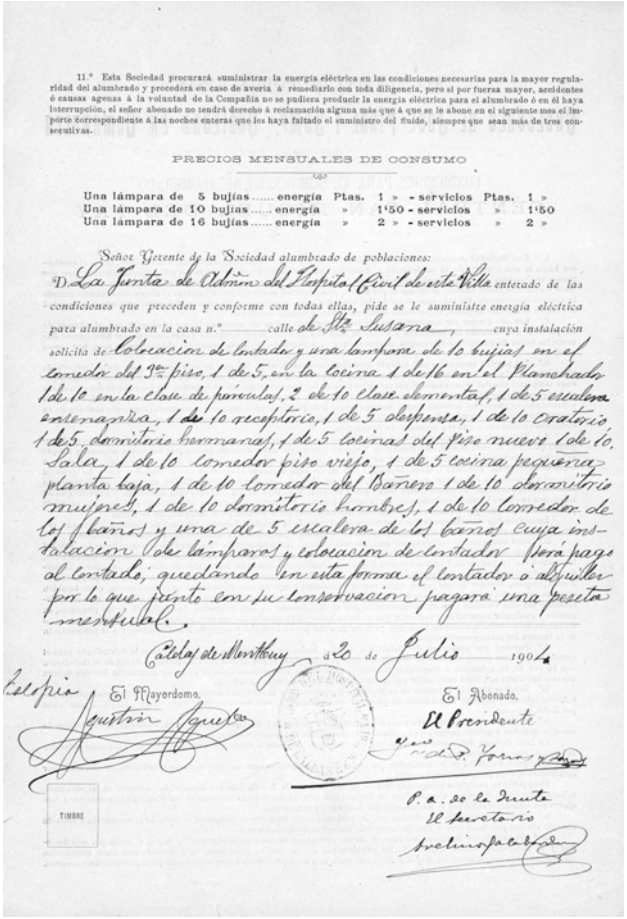

11.º Esta Sociedad procurará suministrar la energía eléctrica en las condiciones necesarias para la mayor regularidad del alumbrado y procederá en caso de avería á remediarlo con toda diligencia, pero si por fuerza mayor, accidentes ó causas agenas á la voluntad de la Compañía no se pudiera producir la energía eléctrica para el alumbrado ó en él haya interrupción, el señor abonado no tendrá derecho á reclamación alguna más que á que se le abone en el siguiente mes el importe correspondiente á las noches enteras que les haya faltado el suministro del fluido, siempre que sean más de tres consecutivas.

PRECIOS MENSUALES DE CONSUMO

Una lámpara de 5 bujías.....	energía	Ptas. 1 »	- servicios	Ptas. 1 »
Una lámpara de 10 bujías.....	energía	» 1'50	- servicios	» 1'50
Una lámpara de 16 bujías.....	energía	» 2 »	- servicios	» 2 »

Señor Gerente de la Sociedad alumbrado de poblaciones:

D. La Junta de Adm.n del Hospital Civil de esta Villa enterado de las condiciones que preceden y conforme con todas ellas, pide se le suministre energía eléctrica para alumbrado en la casa n.º calle de Sta. Susana cuya instalación solicita de Colocacion de Contador y una lampara de 10 bujias en el comedor del 3.er piso, 1 de 5, en la cocina 1 de 16 en el Planchador 1 de 10 en la clase de párvulas, 2 de 10 clase elemental, 1 de 5 escalera enseñanza, 1 de 10 recepterio, 1 de 5 despensa, 1 de 10 oratorio 1 de 5 dormitorio hermanas, 1 de 5 cocinas del piso nuevo 1 de 10 Sala, 1 de 10 comedor piso viejo, 1 de 5 cocina pequeña planta baja, 1 de 10 comedor del Baños 1 de 10 dormitorio mujeres, 1 de 10 dormitorio hombres, 1 de 10 comedor de los baños y una de 5 escalera de los baños cuya instalacion de lámparas y colocacion de contador será pago al contado, quedando en esta forma el contador ó alquiler por lo que frente con su conservacion pagará una peseta mensual.

Caldas de Montbuy á 20 de Julio 1904

Conforme

El Mayordomo.

El Abonado.

El Presidente

P. a. de la Junta

El Secretario

TIMBRE

Contracte d'enllumenat de 1904 amb la *Central de San Miguel del Fay, Alumbrado de poblaciones, Sucesores de José Piñol y Compañía, Sociedad en comandita*. Font: AMCMO.

Una de les reformes més importants que es van fer a l'edifici va afectar la façana (1946-1947). Es va enderrocar l'antic hostal de Can Cés, al carrer de Vic. Les pedres de l'arc d'entrada i els finestrals gòtics de l'edifici enderrocat es van incorporar a la façana. Tot i que es va haver d'aturar la reforma per manca de recursos, es va reprendre poc temps després.

La façana encara va patir alguns canvis. L'any 1968 es va col·locar i beneir una imatge de Santa Susanna, obra de l'escultor local Sebastià Badia, es va incorporar una campana nova i es va substituir la porta principal.

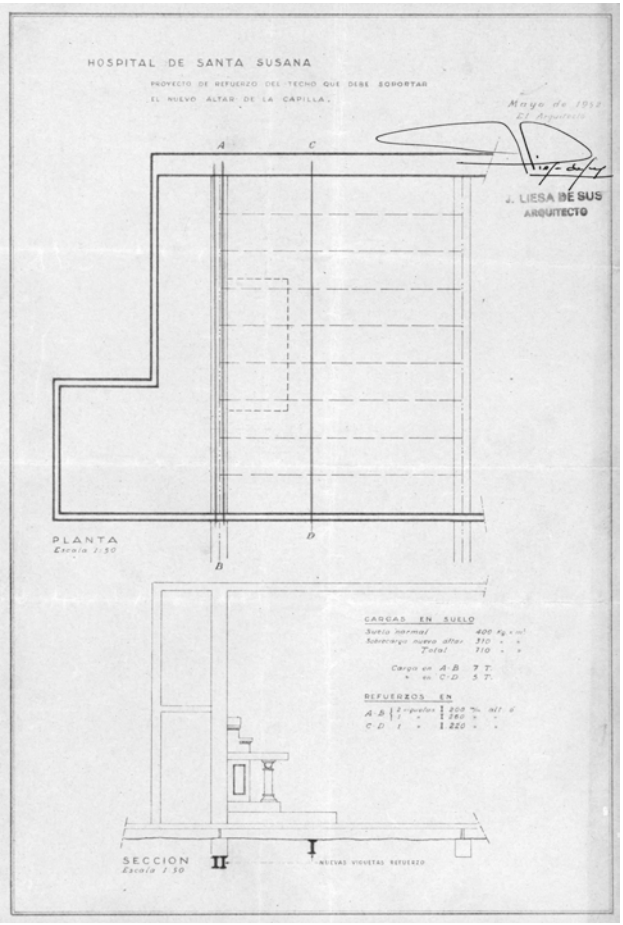

Projecte de **reforç del sostre** de l'Hospital per suportar un nou altar de la **capella de Santa Susanna**, 1952. Font: AMCMO.

Escultura de Santa Susanna, obra de Sebastià Badia. Fotografia: Jordi Serra.

L'any 1968 es va beneir una imatge de Santa Susanna, obra de l'escultor local Sebastià Badia, i la nova campana de l'edifici. Fotografia. Josep Poch Monserrat.

L'hostal de **Can Cés** a la primera meitat del segle XX. Fotografia: L. Roisin. Col·lecció Xavier Serrat.

Mobles i roba

Un hospital ha de tenir un equipament que faciliti les seves funcions. La provisió de roba va ser, des de bon començament, un punt d'interès. La donació de Pere Soler, la primera que va rebre l'establiment, establia com s'havia d'administrar la seva donació de censal mort. Deia que si les rendes passaven de 15 a 35 lliures, amb els 85 sous es compressin: 3 *vestadures* de drap de llana fins als peus, amb una creu d'un altre drap i color de dos dits d'ample a la part dreta del pit; a l'any següent, matalassos; el tercer any, draps de canemàs per fer llençols dels que venien a les botigues dels mercaders de Barcelona; i el següent, flassades.

L'inventari de mobles i roba de la quadra (12) de l'hospital dels anys 1831-1835 ens aporta una interessant llista d'aquest material (13), i la informació de què es donava de baixa per apedaçats o per inservibles i què s'adquiria de nou. La roba que es registra consisteix en cortines, llençols, coixineres (de llana o de bri), eixugamans, draps, tovalloles, flassades, pells de llits; els mobles que hi havia eren 22 llits de post, bancs, màrfegues, bancs d'espatllers i cadires, així com platets, escudella, escopidores, calders i orinals; hi havia una caixeta que feia de farmaciola, que guardava benes de diferents mides i xeringues, i hi havia una llitera.

Uns anys més tard es va fer inventari de robes i mobles de tot l'Hospital de Santa Susanna (14). A la quadra, trenta anys després de l'inventari comentat anteriorment, hi ha roba de llit (llençols, draps, coixineres, cobrellits, matalassos, màrfegues, pells), roba de vestir (camises de dona i d'home, armilles, mocadors de cap i de mocar, cobrecaps), roba de casa (tovallons, tovalloles, cortines) i mobiliari (un escalfador de llit, rajoles de València, sis llits de

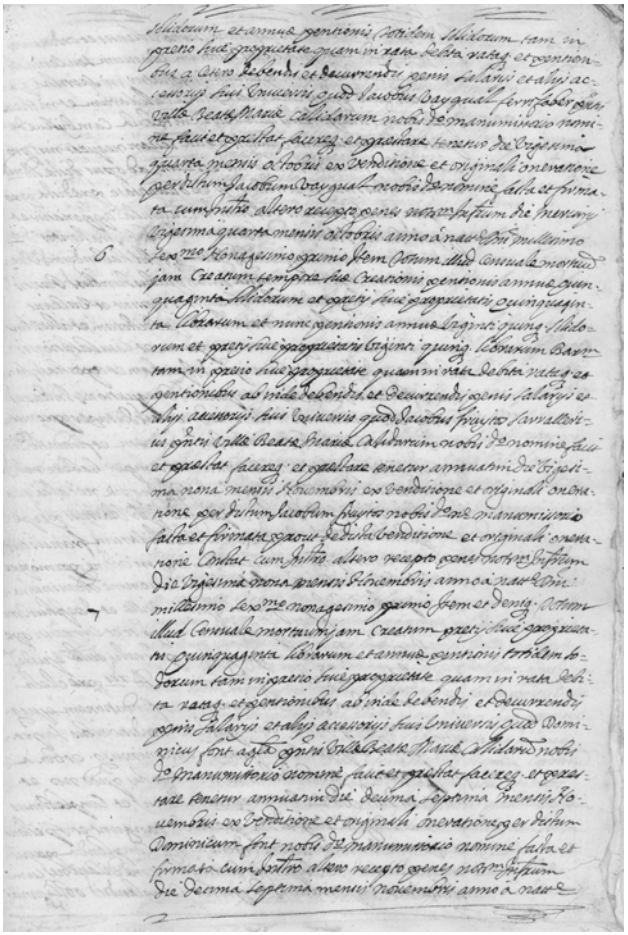

Causa pia instituïda pels marmessors de Joan Castellar, pedrenyaler, per comprar **robes a l'hospital**. 1696. Font: AMCMO.

(12) La quadra seria la sala gran en la qual dormen moltes persones.
(13) Vegeu annex 2.

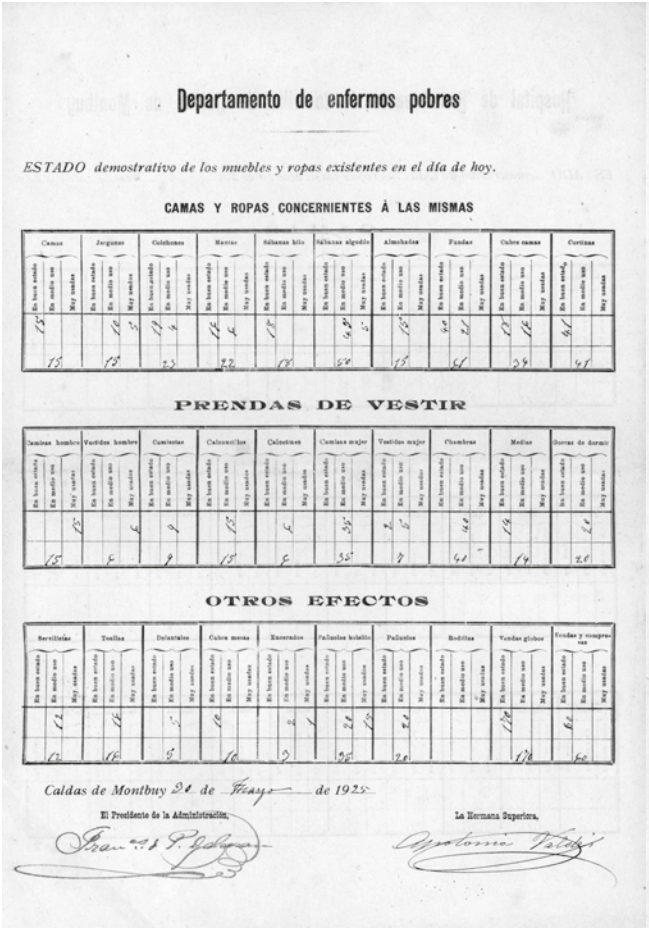

Departamento de enfermos pobres

ESTADO demostrativo de los muebles y ropas existentes en el día de hoy.

CAMAS Y ROPAS CONCERNIENTES Á LAS MISMAS

Camas			Jergones			Colchones			Mantas			Sábanas hilo			Sábanas algodón			Almohadas			Fundas			Cubre camas			Cortinas		
En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas
13			12		3	17	4		12	6		18			42		3		13		40	21		17	12		41		
13			15			23			22			18			50			13			61			34			41		

PRENDAS DE VESTIR

Camisas hombre			Vestidos hombre			Camisetas			Calzoncillos			Calzetines			Camisas mujer			Vestidos mujer			Chambras			Medias			Sorras de dormir		
En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas
		15			6		2			13			6			35		2	5			40		14				20	
15			6			9			13			6			35			7			40			14			20		

OTROS EFECTOS

Servilletas			Toallas			Delantales			Cubre mesas			Encerados			Paliacates bolsillo			Paliacates			Redillas			Vendas globos			Vendas y compresas		
En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas
	12			14			5		14				2	1		23	15		21					12			62		
12			18			5			16			3			38			20						12			62		

Caldas de Montbuy 24 de Mayo de 1925

El Presidente de la Administración,

Fran.co S. Galvez

La Hermana Superiora,

Antonia Vallés

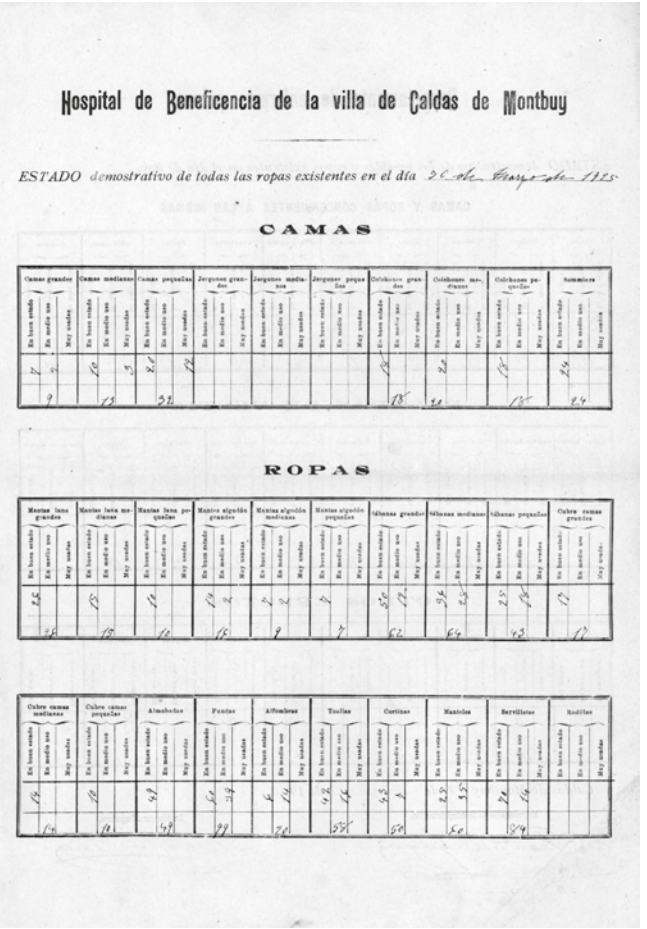

Hospital de Beneficencia de la villa de Caldas de Montbuy

ESTADO demostrativo de todas las ropas existentes en el día 24 de Mayo de 1925

CAMAS

Camas grandes			Camas medianas			Camas pequeñas			Jergones grandes			Jergones medianos			Jergones pequeños			Colchones grandes			Colchones medianos			Colchones pequeños			Sommiers		
En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados
7	2		10		3	8		12										12			20			12			24		
9			13			32												18			20			18			24		

ROPAS

Mantas lana grandes			Mantas lana medianas			Mantas lana pequeñas			Mantas algodón grandes			Mantas algodón medianas			Mantas algodón pequeñas			Sábanas grandes			Sábanas medianas			Sábanas pequeñas			Cubre camas grandes		
En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas	En buen estado	En medio uso	Muy usadas
26			13			10			14	2		7	2		7			56	17		54	25		25	14		17		
26			13			10			16			9			7			66			54			43			17		

Cubre camas medianas			Cubre camas pequeñas			Almohadas			Fundas			Alfombras			Toallas			Cortinas			Manteles			Servilletas			Redillas		
En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usados	En buen estado	En medio uso	Muy usadas
14			12			42			16	39		6	14		42	16		42	8		25	52		72	14				
16			12			42			22			20			55			50			50			94					

El **control de la roba** i els mobles de l'Hospital de Santa Susanna era anual. Aquest és un formulari sobre l'**Estado demostrativo** *de todas las ropas existentes en el día*... per facilitar la seva preparació, de l'any 1925. Font: AMCMO.

ferro petits, dotze llits de posts, bancs d'espitlleres, cadires, una escala de fusta, gibrelletes) i material sanitari (xeringues).

L'habitació on el metge rebia la visita dels pacients era senzilla. La tauleta, el rentamans, un santcrist i diverses frioleras de pisa y vidre per lo us de la cuadra.

A continuació es descriuen les habitacions de l'obra nova, una zona de construcció recent. Es tracta de sis habitacions senzilles que tenen un o dos llits de capçalera (amb màrfegues, matalàs, coixins, cobrellits i flassada), cortines, cadires. Totes les habitacions tenen un santcrist, un rentamans i càntir. Algunes habitacions tenen tauleta, mirall i penja-robes.

A la saleta hi ha sis catres, matalassos, flassades, coixins, tamborets, tauleta, quadre, cortina, cadires, llumeneres (llums d'oli) i estalvis de llautó, plats blancs i negres, escudelles, coberts de fusta i de plaqué, ganivets amb mànec de fusta, xicres (tasses petites per prendre xocolata), gots, ampolles, porrons, soperes, plates blanques i negres, cassoles, setrills i fanals; a la saleta de les cuinetes hi ha un armari de fusta gran que conté la roba de l'obra nova.

A les cuinetes hi ha vaixella, coberts i alguns estris per cuinar: paelles, tallant, tallador, pala i molls, graelles de filferro, una xocolatera de llauna, càntir, cabassos i cistells.

La descripció de la cambra de les onze religioses ens permet entrar i fer una ullada a l'espai privat de les habitacions de les religioses. Es tracta d'una habitació amb sis llits amb peus de ferro i posts de fusta, amb màrfega i cobrellit. Els mobles són cadires, tauletes, gerres per posar oli i estris de cuina. Entre el material, hi ha un teler de brodar, i a més de la taula de planxar, hi ha

(14) Vegeu annex 3.

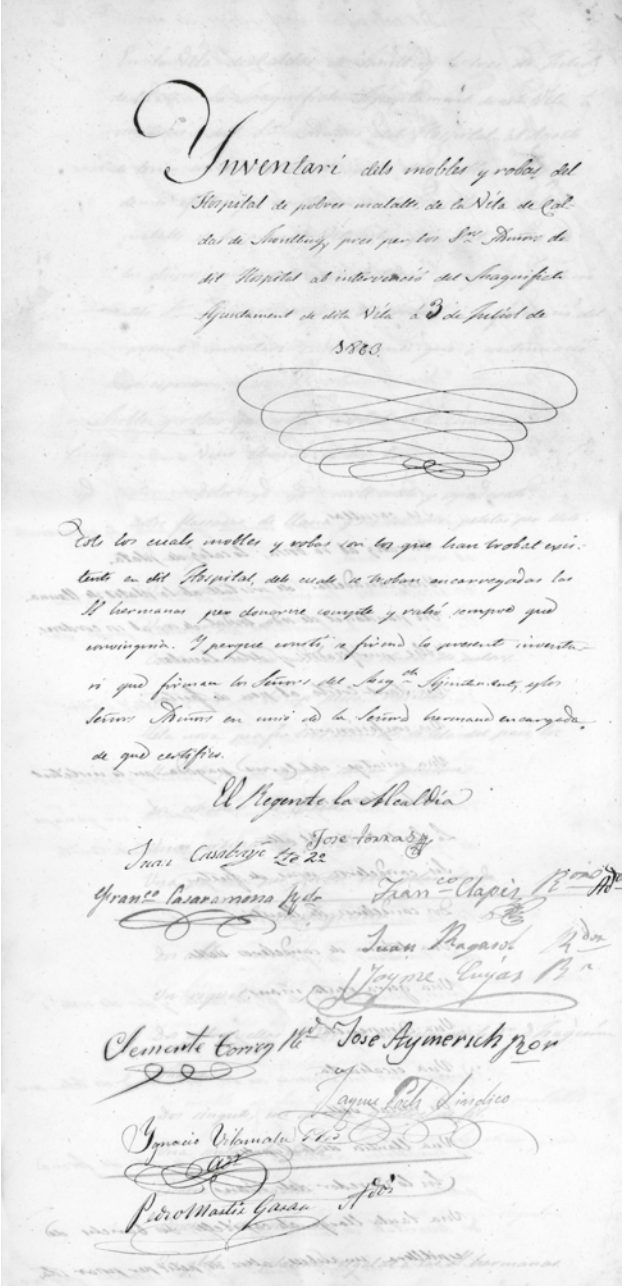
Inventari dels mobles y robas del Hospital de pobres malalts de la Vila de Caldas de Montbuy, presi per los Sres. Síndics de dit Hospital ab intervenció del Magnifich Ayuntament de dita Vila á 3 de Setembre de 1863.

Estos los cuals mobles y robas son las que han trobat existents en dit Hospital, del cuals se troban encarregadas las 11 hermanas per donarne compte y valió sempre que convingui. Y perque conste se firma la present inventari que firman los Señors del Mag.ch Ayuntamiento, y los Señors Síndics en unió de la Señora hermana encarregada de que certifico.

El Regente de la Alcaldía

Juan Casabayó Lto 2.º — José Arnau

Franc.co Casaramona Pbro — Franc.co Clapés Pro.

Juan Magarol

Jaime Cuyás Pro.

Clemente Corrog Pro. — José Aymerich Pro.

Jaime Pedrol Síndico

Ignacio Vilamala Síndico

Pedro Martí Gassa Síndico

Inventari de mobles i roba de l'Hospital de Santa Susanna. 1863. Font: AMCMO.

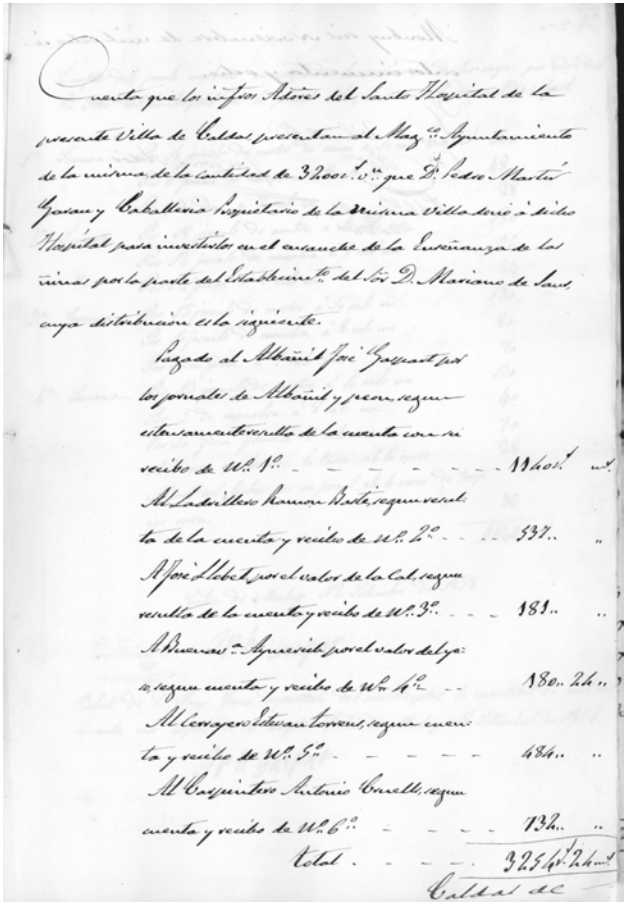

Cuenta que los infras Abrés del Santo Hospital de la presente Villa de Caldas presentan al Mag.co Ayuntamiento de la misma de la cantidad de 3.000 r.s v.n que D. Pedro Martín Garcia y Caballero Arquitecto de la misma Villa dió á dicho Hospital para invertirlos en el ensanche de la Enseñanza de las niñas por la parte del Establecimto del Sor D. Mariano de Saud, cuya distribucion es la siguiente.

Pagado al Albañil Jose Gaspart por los jornales de Albañil y peon, segun ultimamente resulta de la cuenta con su recibo de Nº 1º - - - - - - - 1.160 r.s vn.

Al Ladrillero Ramon Boada, segun resulta de la cuenta y recibo de Nº 2º - - - 537.. ..

Al Jose Llobet por el valor de la Cal, segun resulta de la cuenta y recibo de Nº 3º - - - 181.. ..

Al Buenaventura Agueseida por el valor de la yeso, segun cuenta y recibo de Nº 4º - - 180.. 24..

Al Cerrajero Esteban Torrent, segun cuenta y recibo de Nº 5º - - - - - 484.. ..

Al Carpintero Antonio Canelli, segun cuenta y recibo de Nº 6º - - - - 132.. ..

Total - - - - 3.254 r.s 24 mvs

Caldas de

L'any 1858 un donatiu va permetre incorporar un espai específicament destinat a l'**escola de nenes** a l'Hospital de Santa Susanna. L'existència de l'escola estava vinculada a la presència de les **Germanes Carmelites** de la Caritat. Font: AMCMO.

un fogó de ferro per planxar, amb vuit planxes grosses i dues de petites, i un sostenidor de planxes. També es descriuen vint quadres emmarcats.

L'habitació de la Superiora havia de tenir unes dimensions considerables, ja que guardava molta roba i mobles (com ara 28 cadires grans i vuit de petites). Com a elements de més categoria, hi havia un santcrist de marfil, les imatges de les onze germanes, un quadre de la fundadora de la congregació i un rellotge de paret.

Es descriu la sagristia, amb diversos llibres i material litúrgic, entre el qual volem destacar el calze de plata i el confessionari, així com una imatge de la Mare de Déu del Carme.

Sabem, també, que en el passadís dels banys hi havia una taula llarga, dos bancs, cubells, dos termòmetres i una caldera d'aram dolenta.

L'inventari ens descriu un centre sense luxes quan feia poc més de deu anys de l'arribada de les monges, que es van gairebé triplicar i van afegir una escola a l'edifici.

Aquesta escola va ser un nou servei que es va crear a l'hospital al segle XIX, i després del seu tancament i una guerra s'hi va incorporar la Clínica, que ampliava el servei mèdico-sanitari. Ambdós requerien un mobiliari i material molt específic. De l'escola on van ensenyar durant 74 anys a les nenes no en coneixem res. Com eren les taules? Quins llibres utilitzaven? Tenien pissarres? En canvi, sabem que quan es va inaugurar la Clínica es va haver d'adquirir material mèdic i quirúrgic. La Clínica de la Creu Roja tenia quiròfan, màquina de raigs X i màquina de raigs ultraviolats. La Quinta de Salut l'Aliança els va substituir i va aprofitar l'espai i el material. Dotar-se d'aquest equipament va ser molt beneficiós no només per a l'Hospital de Santa Susanna, sinó també per als habitants de la vila de Caldes.

Imatges de la **Clínica** als seus inicis. 1941-1945. Font: AMCMO.

Un nou equipament cultural: Thermalia

Després del trasllat de l'hospital a l'edifici de nova construcció, l'edifici històric va quedar buit, obsolet i sense cap funció. Conscient de la importància i l'arrelament que tenia l'hospital, l'Ajuntament va apostar per comprar un edifici que no era de propietat municipal a mitjan anys 80. Tenint en compte les necessitats de la població, l'antic hospital va passar a acollir un equipament cultural. Es van adequar les sales, de manera que es poguessin exposar la mostra etnològica i els materials arqueològics. La remodelació del vell edifici del nou equipament, anomenat Thermalia, havia de permetre una nova orientació física i conceptual del museu (1994).

Thermalia- Museu de Caldes de Montbui difón el patrimoni i l'art de Caldes de Montbui, i compta amb tres seus. La seu principal és la que s'ubica a l'edifici gòtic de l'Hospital de Santa Susanna, que té dues plantes dedicades a exposar permanentment l'obra de Manolo Hugué i Picasso, a banda de les exposicions temporals, serveis educatius.... Can Delger és la segona seu del Museu de Caldes, i és la casa-museu d'una casa pairal de la burgesia rural del segle XVIII. La tercera seu són les Termes Romanes, declarades Bé Cultural d'Interès Nacional.

El projecte remodelació no va esborrar l'antic edifici, sinó que ha mantingut elements tan emblemàtics com les voltes de mig punt de l'antic edifici i quatre finestrals gòtics. El nou edifici està catalogat com a Bé Cultural d'Interès Local.

Fotografia actual de l'edifici. Fotografia: Jordi Serra.

Fotografia de la façana **abans de la restauració**. Fotografia: Josep Poch Monserrat.

La continuïtat de l'Hospital: la Fundació Santa Susanna

A principis de la dècada de 1970 semblava que finalment la construcció del nou edifici del carrer Font i Boet seria una realitat. La Junta apostava per un projecte ambiciós, que pretenia no només modernitzar la residència de gent gran que es projectava, sinó que trencava amb la idea clàssica de l'asil, tot vinculant-lo a una llar d'infants al mateix edifici. El projecte s'atorgà als arquitectes Xavier Xalabarder i Miranda i Joan Magrané Comella, que dissenyaren un edifici amb 100 places de residència, projectant la capacitat de creixement de l'entitat.

Per fer possible el finançament de l'obra, d'una banda es va haver de vendre o arrendar una part important del patrimoni immoble de l'hospital, i de l'altra es van demanar subvencions públiques. La població calderina va respondre positivament a les necessitats de la fundació amb donacions de particulars i d'entitats, i també es van organitzar activitats benèfiques.

En diferents moments, i fins als anys vuitanta, es van fer diverses vendes: la casa de Madrid, la casa al carrer Pi i Margall, les Cremades, es va subhastar la casa del Raval Remei... El garatge de Plaça Catalunya es va llogar a l'Electra Caldense i es va plantejar l'arrendament de l'emblemàtic edifici de l'hospital vell.

El projecte havia quedat encallat, i fins i tot un membre de la Junta havia proposat fer l'hospital a les Llars Mundet després de la marxa de la comunitat de religioses, però la resta de membres de la Junta s'hi va negar, justificant que si marxaven de Caldes de Montbui, ja no hi tornarien. Mig segle després de la col·locació de la primera pedra, el nou edifici va ser una realitat gràcies als esforços i implicació d'institucions i de la població calderina, i l'Hospital de Pobres de Santa Susanna va tenir continuïtat a la mateixa població que el va veure néixer.

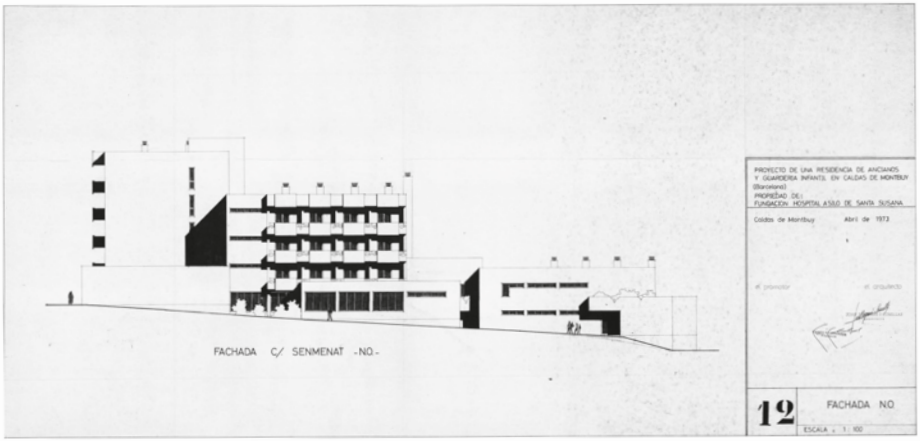

Plànols adjuntats a la subvenció de la Dirección General de Asistencia Social per al *projecte d'una residència d'avis i llar d'infants* d'obra nova. 1974. Font: AMCMO.

Finalment l'11 d'agost de 1978, diada de Santa Susanna, es va inaugurar el nou edifici. El trasllat dels asilats i del mobiliari es va fer un sol dia gràcies a la col·laboració de molts calderins que, cridats per la Junta, van acudir amb els seus vehicles particulars per fer la mudança.

En el mateix edifici, la residència de gent gran va compartir espai amb l'Escola Bressol Municipal El Gegant del Pi fins l'any 1990 i, també, amb L'Esplai de gent gran per la signatura amb La Caixa de l'usdefruit per 30 anys que va finalitzar amb la posada en marxa de l'equipament municipal Les Cases dels Mestres el 2011.

Amb el nou edifici també va arribar una nova congregació religiosa. El contracte de prestació serveis amb les Germanes de la Sagrada Família d'Urgell data de l'any 1979. Aquestes religioses formen part d'una congregació que ja disposa de diversos centres assistides per elles, i acorden que hi haurà un equip de govern format per dues persones de la congregació i dues del patronat. Mentre algunes religioses per edat, estat físic i preparació tindran dedicació plena, en altres casos serà eventual i faran d'auxiliars. Les germanes faran treballs concrets i especialitzats: una encarregada de l'economat (37.200 pessetes mensuals), una ATS (37.800 pessetes mensuals), una per a la bugaderia (27.700 pessetes mensuals) i tres germanes per l'assistència social (18.900 pessetes mensuals). La seva marxa el 1988 va suposar la fi de la presència de religioses de diferents ordres al capdavant de l'Hospital durant poc més d'un segle.

Relleu "El Paradís" que dona la benvinguda a la Fundació de Santa Susanna, donació de la ceramista Dolors Molina. Font: Fundació Santa Susanna.

La celebració del **sisè centenari** de l'hospital l'any 1986 va reunir el personal, la Junta, residents i religioses de la Fundació Santa Susanna en una instantània única. Font: Fundació Santa Susanna.

Els anys 80 van ser els de la consolidació de la residència. La celebració del sisè centenari va comptar amb nombrosos actes oberts a la població i la complicitat de les entitats calderines, i va suposar el replantejament de la institució. La nova Junta tenia la clara intenció de modernitzar i professionalitzar els serveis i la plantilla de treballadors.

El canvi més destacat va ser la reformulació de l'organigrama (1987). Amb la reorientació de les funcions de la Junta, aquesta es centraria en supervisar el funcionament del centre, i s'incorporaven tres nous perfils professionals tècnics: psicòleg, educador social i administrador. La fi de la presència de religioses va suposar un nou organigrama amb una direcció professional, càrrec que ocupà la Sra. Assumpció Ros i Florenza.

Aquesta professionalització va continuar als anys 90, moment en el que es van incorporar nous serveis.

El canvi més recent data de 2019, arran del creixement d'usuaris, personal i serveis. Actualment hi ha la Fundació Santa Susanna, encarregada de gestionar el patrimoni, la prestació de serveis generals i l'abordatge de nous projectes, la Fundació d'Acollida Santa Susanna, dedicada a atendre la fragilitat de l'envelliment, i la Fundació Sociosantiària, compromesa amb l'atenció a la malaltia crònica.

Els canvis es la institució es van desenvolupant mantenint aquells punts identitaris que evidencien que les noves fundacions són hereves directíssimes de l'Hospital de pobres: l'advocació a Santa Susanna, l'hospitalitat, la propietat i accés a aigües termals, les donacions, gratuïtat dels serveis als pobres i necessitats de la vila, la composició de la Junta (formada per representants de l'Ajuntament, la parròquia i patrons escollits, actualment sis), vinculació amb la vila i capacitat d'adaptar-se a cada situació històrica sense perdre l'essència.

Una essència que ens remunta al segle XIV i ens porta al segle XXI. L'edifici s'ha transformat, la institució ha evolucionat, però els documents ens recorden la història. Els segles han passat i el temps flueix, com l'aigua que segueix el seu camí, imparable.

L'edifici de la **Fundació Santa Susanna** a principis del **segle XXI**. Font: Fundació Santa Susanna.

Cronologia

1329 El rei Alfons III concedeix la possessió d'un solar per construir un hospital dels pobres de Crist. Primera menció a l'*Hospital de pobres de Jesucrist*.
1386 La universitat de Caldes compra un casal a Jaume Carreras per a l'hospital.
1394 Aprovació dels capítols reglamentaris de l'hospital. Privilegi a jurats per administrar l'hospital.
1401, 1406 Donació de Pere Soler. Obligació de fer un inventari anual.
1449 Donació de Berenguer Serra, cirurgià. Representant eclesiàstic a la direcció.
1533 Intervenció d'un prevere de la comunitat com a auxiliar de l'administració de l'hospital.
1607 Testament del prevere Montserrat. Confecció de dos llibres.
1727 Nomenament d'una tercera persona per intervenir a l'administració de l'hospital.
1837-1852 Junta de Beneficència.
1849-1924 Germanes Carmelites de la Caritat: assistència a malalts, instrucció i educació de nenes.
1853 Establiment de Beneficència Particular, conforme a la proposta de la Junta General de Beneficència i per la Secció de Governació.
1860 El Govern ha d'aprovar els reglaments de beneficència particular.
1862 L'Ajuntament deixa de subvencionar l'ensenyament a nenes pobres.
1867 Càrrecs de 3 anys. Intervenció de la Junta en ple en el moviment de fons.
1887 DDos regidors (no només un) com a administradors designats per l'Ajuntament (president i vocal).
1904 Reglament general.
1912 Reglament intern.
1917 El 20 d'octubre es va col·locar la primera pedra d'una parcel·la al carrer Font i Boet per al nou edifici.
1924-1972 Comunitat de Germanes Franciscanes de la Nativitat de Nostra Senyora (Darderes).
1936 Dissolució de la Junta. Trasllat de l'hospital a la torre de les Còmiques.
1939 Restitució de la Junta i de les funcions de l'hospital.
1944-1972 Clínica de la Creu Roja Espanyola.
1947 Reglament general.
1953-1971 Serveis funeraris i subministrament de taüts.
1972-1985 Quinta de Salut l'Aliança.
1972-1979 Servidores de Maria.
1972-1973 Germanes Dominiques de l'Anunciata.
1978 Inauguració del nou edifici.
1986 Celebració del VI Centenari de la Fundació de l'Hospital de pobres.
1987 Reformulació de l'organigrama de la Fundació de Santa Susanna.
1988 Congregació de la Sagrada Família d'Urgell.
1994 Thermalia. Museu de Caldes de Montbui.
2016 Serveis funeraris de la Fundació Santa Susanna.
2019 Nova organització de la Fundació Santa Susanna i creació de la Fundació d'Acollida Santa Susanna i la Fundació Sociosanitària Santa Susanna.

Bibliografia

Adell, J. A. (1983). "L'Hospital de Pobres de Santa Magdalena de Montblanc i l'arquitectura hospitalària medieval a Catalunya". *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 4, p. 253-263.

Auladell, J. (1999). "Thermalia-Museu de Caldes de Montbui. Evolució d'un equipament cultural". *Lauro. Revista del Museu de Granollers*, 16, p. 65-70.

Caldes de Montbui. (1991). *Catalunya Romànica* (vol. XVIII, p. 308-319). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Cifuentes, L. (2002). Els banys de Caldes de Montbui, de l'època medieval a la Il·lustració. *Història termal de Caldes de Montbui*. Caldes de Montbui: Ajuntament de Caldes de Montbui, p. 47-122.

Cifuentes, L. i Carré, A. (2009). "Práctica social, saber médico y reflejo literario de la cultura del baño en el contexto catalán medieval". *Anuario de Estudios Medievales*, 39, 1, p. 203-222.

Conejo, A. (2002). "L'arquitectura dels hospitals catalans: del gòtic al primer renaixement". Tesi doctoral, Universitat de Barcelona. Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història de l'Art.

Hernández, J. i Monleón, A. (coord.). (2007). *Visió històrica de Caldes de Montbui*. Caldes de Montbui: Ajuntament de Caldes de Montbui, Thermalia - Museu de Caldes de Montbui.

Mateo, N. A i Penalva, C. (2007). "Per al mesurament de la desigualtat, la pobresa i l'exclusió: limitacions, tècniques i alternatives". *Revista Catalana de Sociologia*, 22, p. 13-22.

Mollat, M. (1988). *Pobres, humildes y miserables en la Edad Media. Estudio social*. México, FCE.

Moreu-Rey, E. (1962). *La rodalia de Caldes de Montbui: repertori històric de noms de lloc i de noms de persona*. Barcelona: Teide, p. 34-123.

Oliver, J. (2005). "L'explotació de l'aigua termal a l'edat mitjana". Elisenda Barbé [et al.], Història de la Garriga: dels primers assentaments humans al segle XXI. La Garriga: Ajuntament de La Garriga.

Pelegrí, X. (2011). *Els serveis socials a Catalunya*. Lleida: Ed. Universitat de Lleida.

Poch, P. (1980). *La Caldes del P. Poch*. Barcelona: Associació d'Exalumnes i Amics de l'Escola Pia, p. 39-45.

Rodríguez, J. A. (2006). "Institucionalización de la Hidrología médica en España". *Balnea. Establecimientos balnearios: Historia, literatura y medicina*, 1, p. 25-40.

Vilà, A. (2003). Els serveis socials a Catalunya. Una visió històrica. Tesi doctoral presentada al Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona.

Xalabarder, A. (1914). *Reseña histórica del Hospital de la villa de Caldas de Montbuy desde su fundación, principales actos de administración y recopilación cronológica de las disposiciones legislativas de carácter general y particular relativas al mismo y reglamentos vigentes*. Barcelona: Impr. Hijos de Domingo Casanovas.

Annexos

Annex 1. Règim dietètic de 1898

Régimen dietético o de alimentos que debe observar el enfermero del Hospital de pobres de la villa de Caldas de Montbuy con los enfermos que en dicho Hospital se asilan, dividido en cinco dietas que se detallan para la mayor inteligencia de lo que ordenaran los señores Facultativos:

Dieta 1ª. Dieta de caldo. Se entenderá por ella siete tomas o tazas de caldo al día: esto es, á las 2, 6, 9 y 12 de la mañana y á las 3, 6 y 10 de la noche. Este caldo se compondrá por persona de la octava parte de una gallina, 200 gramos de carne de carnero y 30 gramos de garbanzos.

Dieta 2ª. Dieta láctea. Se entenderá por ella que el enfermo debe tomar durante el día, repartida en tomas un litro y medio de leche.

Dieta 3ª. Dieta mixta. Se entenderá por ella medio litro de leche y cuatro tazas de caldo alternadas por día y por persona.

Dieta 4ª. Media ración. Se entenderá por ella la misma cantidad y calidad de caldo expresado en la primera dieta, añadiendo a las tomas de caldo de la 9 de la mañana, 12 de la misma y 6 de la tarde una onza de pasta para sopa á gusto del enfermo y un cuarto de litro de vino repartido en las tres sopas: a juicio del Facultativo podrá aumentarse esta dieta con una parte de cocido y 100 gramos de pan al medio día.

Dieta 5ª. Ración entera. Por la mañana de 8 a 9 sopa y ⅛ de litro de vino o bien chocolate con ¼ de litro de leche. De las 10 á 11 de la mañana una taza de caldo. A las 12 de la mañana comida compuesta de sopa á voluntad del enfermo y cocido. A las 4 de la tarde una taza de caldo o un chocolate. De 6 a 7 cena compuesta de sopa, verdura y un principio. Durante la noche podrá tomar el asilado 1 o 2 tazas de caldo a juicio del facultativo. Durante el día y repartido corresponden á cada individuo 400 gramos de pan y medio litro de vino.

Estas dietas podrán ser modificadas á juicio del Facultativo, añadiendo: vino generoso, huevos, carne asada u otra substancia alimenticia.

Caldas de Montbuy, a 1º de Julio de 1898. Marcelino Augé. Narciso Carreras. J. Pascual Sala. Es copia.

Annex 2. Llibre Inventari de mobles i roba de l'Hospital (1831-1835)

Inventari de las robas y mobles que conté la cuadra del Hospital de pobres malalts de esta Vila de Caldas de Monbuy en 1831

Cuadra	
Cortinas de indiana per las alcobas	22
Llits de post y banchs	22
Marfegas	22
Llansols de dos tallas usats	56
Llansols de tres tallas usats	4
Llansols nous	22
Cuixineras plens de llana usats	25
Cuixineras de bri usadas	30
Cuixineras de tela usadas	2
Aixugamans usats	6
Draps de aixugar las mans usats	7
Toballolas usadas	2
Flasadas usadas	26
Parihuela	1
Banchs de espatllera vells	2
Taula ab capitell vella	1
Cadiras usadas	25
Platet de pisa	1
Escudella de brech	1
Escupidora	1
Orinal pla de estanch ab sa capsa de fusta	1
Orinal pla de barro	1
Orinal gran de barro	1
Pells de llit	6
Silleta o cadira foradada de fusta	1
Caldera de aram per las bugadas, vella	1
Una caixeta de fusta ab son pany y clau dins la cual hi ha lo següent	1
Benas de 40 palms	13
Benas de 20 palms	6
Benas de 12 palms	13
Benas de 6 palms	6
Benas de manxiula	2
Bendatjas	2
Benas que per ser inservibles se donan de baixa	7
Un cobrellit de indiana usat	1
Cobretaula de indiana usat	1
Se donan de baixa dotse llansols per apedasats los demés y sols ne quedan de existents entre usats y nous	80
Xeringa ab sa capsa de fusta	1
Xeringa inservible	1

Caldas de Monbuy 27 de febrer de 1832.
Josef Colomer, prevere y coadministrador.

Ydem 1832

Existeix tot lo del any anterior y se rebaixan 16 llansols per inutils y dos de trosejats per los malalts y aixis sols ne quedan entre usats y nous 62 llansols; las cuixineras se baixan 6 per ser inservibles y ara sols ne queden 24 cuixineras. Tot lo que se refara cuant se puga y se posara en comptes lo any seguent.
Caldas de Monbuy 16 abril de 1833.
Josef Colomer, prevere y coadministrador.

Idem 1834

En est any se troba lo mateix y se añadeixen catorse llansols nous, y sen rebaixan catorse llansols per inutils per lo que resulta haber existents de llansols entre usats y nous sexanta dos; se dona de baixa per inservible una cuixinera esto es que ara entre usadas y novas existeixen cuaranta set cuixineras.

Caldas de Monbuy 31 de Desembre de 1834.

Idem 1835

Cortinas de indiana per las alcobas	22
Llits de post y banchs	22
Marfegas	22
Llansols de dos tallas usats	62
Llansols de tres tallas també usats	4
Llansols nous de dos tallas	40
Cuixineras plens de llana usat	25
Cuixineras de bri usadas	47
Cuixineras de tela usadas	2
Aixugamans usats	6
Draps de aixugar las mans usats	7
Toballolas usadas	2
Flasadas usadas	26
Parihuela	1
Banchs de espatllera vells	2
Taula ab capitell vella	1
Cadiras usadas	25
Platet de pisa	1
Escudella de brech	1
Escupidora	1
Orinal pla de estañol ab sa capsa de fusta inservible	1
Orinal pla de barro	1
Orinal gran de barro	1
Pells de llit	6
Silleta o cadira foradada de fusta	1
Caldera de aram per las bugadas, vella	1
Una caixeta de fusta ab son pany y clau dins la cual hi ha lo següent	1
Benas de 40 palms	13
Benas de 20 palms	6
Benas de 12 palms	13
Benas de 6 palms	6
Benas de manxiula	2
Bendatjas	2
Un cobrellit de indiana usat	1
Cobretaula de indiana usat	1
Xeringa ab sa capsa de fusta	1
Xeringa inservible	1

Caldas de Monbuy 31 de Agost de 1835.

Annex 3. Inventari de mobles i roba de l'Hospital (1863)

Inventari dels mobles y robas del Hospital de pobres malalts de la Vila de Caldas de Montbuy, pres per los Senyors Administradors del dit Hospital ab intervenció del Magnifich Ajuntament de dita Vila á 3 de Juliol de 1863.

En la Vila de Caldas de Montbuy á tres de Juliol de 1863. Lo Magnifich Ajuntament de la Vila a invitació dels Senyors Administradors del Hospital al obgecte de tenir un coneixement exacte dels mobles, robas y demes efectes que existeixen en lo Hospital de pobres malalts de la present Vila, ha precedit en us de las disposicions dels varios testadors y segons invitació dels Senyors Administradors de 2 de dit Juliol a la formació del present inventari en los termes que a continuació se expresan.

Mobles y robas que se ha trobat en la cuadra
Primo vint llansols de bri bons.
Id. Dotse yd. yd. molt usats y apadasats.
Id. Cinco yd. de dos tallas usats.
Id. Sis trosos de drap de cuto que serveixen llits, usats y apadesats.
Id. Cent sinch llansols, esto es, 80 de bri bons y los restans apadesats.
Id. Vinticuatre cuixineras de cuto blancas, bonas.
Id. Vint cuixineras de cuto blancas, bonas.
Id. Vintisinch flassades de llana molt usades.
Id. Cuaranta nou cuixins de llaneta.
Id. Set cobrallits vells y tres de nous.
Id. Vuit márfagas de fil bonas.
Id. Divuit camisas de dona usadas.
Id. Deu yd. de home en medio estat.
Id. Deu ermillas de cutó bonas, per donas.
Id. Deu tuvallons de cutó usats.
Id. Tres tuvallolas.
Id. Un cobritaula usat.
Id. Sis cortinas vellas.
Id. Cent cincuanta benas entre grans y petitas.
Id. Deu mocadors de cap per dona sensés.
Id. Deu fullas de mocador de cutó per lo cap.
Id. Dotse cubracaps.
Id. Quinse mucadors de mocar, usats.
Id. Un paner de draps per los malalts.
Id. Un escalfador de llit.
Id. 350 rejolas de Valencia novas.
Id. Vintisinch márfagas de fil, 13 de usadas, las restants bonas.
Id. Sis llits de ferro petits.
Id. Dotse llits de posts y banchs.
Id. Dos brasols.
Id. Dos banchs de aspitlleras.
Id. Cuaranta una cadiras vellas.
Id. Tres cadiras de asiento, una de vella.
Id. Sis matalassos petits.
Id. Dinou cortinas novas per las alcobas de la cuadra.
Id. Una escala de fusta.
Id. Dos xeringas.
Id. Vinticuatre gibrelletas.
Id. Sis pells usadas.

Lo cuarto de pasar la visita lo Senyor Metge
Primo dotse y[...]eras.
Id. Una tauleta.
Id. Un rentamans.
Id. Un llumet de coura.
Id. Un Sant Cristo.
Id. Varias frioleras de pisa y vidre per lo us de la cuadra.

En la obra nova
Cuarto nº 9
Primo dos llits de capsalera vells, ab sas marfagas, matalás y dos cuixins á cada un, dos cobrallits de indiana usats, dos flassadas, una cortina a cada alcoba y dos cortinas de balco blancas y cortinetas de vidriera
Sis cadiras
Dos Sant Cristos ab sos piquetas, un mirall, un rentamans ab lo peu, un penjarobas y una tauleta.

Cuarto nº10
Un llit ab cabsalera usat, ab sa márfaga, matalás, flassada y cobrallit, una tauleta ab cobritaula, un mirall, una cortina blanca de balcó, dos cortinetas de vidriera, un penjarobas, un Sant Cristo, un rentamans ab son peu corresponent y cantiret, y dos cadiras.

Cuarto nº11
Dos llits de capsalera nous, ab sa márfaga, matalás y dos cuixins á cada un, dos flassadas de llana, una verda y altra blanca, dos cobrallits ab fravalá, dos cortinas de alcoba, dos cortinetas de balcó, cuatre cortinetas de vidriera, dos penjarobas, tauleta amb cobritaula, dos Sant Cristos ab sas piquetas, un mirall y 7 cadiras.

Cuarto nº12
Un llit ab cabsalera nou, ab son matalás, flassada, cobrallit y márfaga, un mirall, un penja robas, un Sant Cristo, una cortina de balcó, dos cortinas de vidriera, dos cadiras y dos cuixins.

Cuarto nº13
Un llit de reixa ab sa márfaga, matalás, flassada de llana, dos cuixins, una taula ab cobritaula, un mirall, un rentamans ab lo peu, dos cadiras, un Sant Cristo ab sa piqueta, un penja robas, unas cortinas de balcó y cortinetas de vidriera.

Cuarto nº14
Un llit de capsalera ab sa márfaga, matalás, cobrallit y flassada de llana, dos cadiras, un mirall, un Sant Cristo, un rentamans ab son peu, un penja robas, unas cortinas de balcó y cortinetas de vidriera.

Cuarto nº15
Dos llits de capsalera, un de gran altre de tersaris ab sa márfaga, matalás, flasada de llana y dos cuixins á cada un, dos cadiras, dos Sant-Cristos ab sos piquetas, tres penja robas, dos rentamans ab son peu de ferro, un cantiret, dos cortinas de alcoba, una cortina de balcó y cortineta de vidriera, un mirall.
Nota Dels sobredits malatassos, los cuatre són de llana bons y los restants de llana mediana.

En la saleta
Primo sis catras bons usats.
Sinch matalasos de catra de llana.
Dotse flassadas de llana, dos de verdas las restants blancas.
Deu cuixins.
Sinch tamborets vells.
Una tauleta llarga.
Un cuadro.
Una cortina de balcó.
Dos cadiras de brasos.
Set cadiras.
Dos llumaneras de llautó de dos brechs.
Uns estalvis de llautó.
Dos dotsenas de plats blanchs.
Dotse plats negras.

Divuit escodellas, entre de brech y de las altras.
Sis dotsenas de cuberts de fusta.
Sis cuberts de plagué.
Dotse gabinetsde taula ordinaris ab manach de fusta.
Sis xicras finas.
Catorse xicras ordinarias.
Sinch vasos de cristall.
Tres ampollas de cristall.
Dos porrons.
Dos soperas mitjanas y dos de petitas.
Cuatre platas mitjanas blancas y dos de negras.
Set cassolas.
Deu escodellas negras per los pobres.
Cuatre satrills, unas satrilleras de pisa y dos fanals.

En la cuineta de nº1
Tretse plats blanchs molt usats, una plata blanca, sis ollas, cuatre cassolas, usadas, un talladó, tallant, mitja lluna, paliella d'aram, una pala y esmolls, graellas de filferro, una chocolatera de llauna, dos vasos de mitg cristall, tres satrills, una ampolla, un porró, una sopera de forma petita, un gibrell y un canti.

Altre cuineta
Dotse plats blanchs fins, sis plats vells blanchs, tres plats negras, sis cassolas, sis ollas, un gibrell, dos cantis usats, un morte de test, cuatre vasos de mitg cristall, dos satrills de vidre, una ampolla, dos porrons, una chocolatera de llauna, una mitja lluna, tallant, un talladó, esmolls, pala, paliella petita de aram, graellas de filferro y tres gabinets dolents, sis cuberts de fusta vells, dos culleras grosas vellas, posats en una panera, tres escudellas, uns estalvis de test, dos cabasos y un cistell de cañas.

En la saleta de las cuinetas
Un armari de fusta gran que conté la roba de la obra nova.
Vintivuit llansols de bri usats bons, los 17 grans y los restants petits.
Divuit llansols de tela, 8 de grans y los 10 mes petits.
Cuatre llansols per aixugar.
Trenta sis cuixineras, las set cutó.
Tretse cuixineras guarnidas de vidriana de rubell.
Dos parells de cuixineras de tela ab son brodat.
Sinch estoballas grans per la taula de la saleta.
Sis estovallas mes petitas.
Dinou tuvallons de fil y cutó petits.
Cuatre tuvallolas de fil petitas.
Dotse tuvallolas de cutó petitas.
Vuit cobrallits de catre vermells antichs.
Dos cobrallits nous, grans, de indiana, de chirol ab fravalá de muselina de cutó.
Un cortinatge y cobrallit de cutó guarnit ab puntilla.
Una banua de cutó de punt de mitjó.
Sis aixugamans dolents per las cuinas.
Dos taulas.
Cuatre cobritaulas.
Dos porrons y dos ampollas.
Cuatre escurraduras de llauna.

Aposento de las 11 hermanas
Sis llits de monja, los peus de ferro y las post de fusta, ab sa márfaga, á cada un, y cobrallit de rubell morat.
Una cadira gran y altra de petita.
Set tauletas de cuarto.
Una taula gran de planchar.
Dos gerras de llauna, per posar oli, de formas petitas.
Mitja lluna, tallant, talladó, dos esmolls, dos cantis de llauna dolents.
Unas balansas ab sos pesos.

Dos llunes de llauna.
Dotse ollas, dotse cassolas, un cullaré ab dotse cuberts de fusta.
Un cubert de marfil.
Una sopereta petita, dos cantis de vidre, cuatre platas de Valencia ordinarias.
Un pané de Berga.
Un talé de brodar.
Dos ollas mitjanas de aram ab sos taps.
Una olla de ferro dolenta.
Un canti de aram gran.
Un gerro de aram.
Dos chocolateras de aram y una de llautó.
Quinse plats de pisa de Valencia.
Tres gabinets de cuina dolents.
Cuatre cubertoras de llauna.
Dos palas, uns trespeus, dos asmolls.
Deu vasos de mitg cristall.
Un fugó de ferro per planchar, ab vuit planchas grosas y dos de petitas.
Un sostenidor de las planchas.
Un moble de fusta per portar plats als malalts.
Una bayeta verda per la taula de planchar y son drap blanch, y la post de planchar.
Vint cuadros ab sos marchs de forma regular.

Cuarto del Superior
Un Sant-Cristo de marfil ab son peu.
Una tauleta, y altre tauleta que sosté la escaperata ab son cobritaula
Dos escaperatas, las imatges son de las 11 hermanas
Un cuadro de la fundadora del institut propi de las hermanas
Un llit de monja, ab márfaga, cobrallit, cortinas de alcoba y cortinas de balcó
Un relotge ordinari de paret de cuarts y horas
Vintivuit cadiras grans, vuit de petitas un ganapé de igual forma que las cadiras, un Sant-Cristo
Set cuixins de llana y un de pluma
Trenta dos llansols de bri de dos tallas
Setse tuvallons de fil
Sinch estuvalletas de fil, de taula y dos de cutó
Vintiun aixugamans de fil
Vinticuatre cuixineras de bri, sinch yd de tela sense guarnir
Sis tuvallolas, cuatre de fil y dos de cutó de forma petitas
Dos devantals de cuina blanchs
Un armari de fusta blanch ab dos calaixos per penjar roba
Una escala de peu nova.
Dotse flassadas de llana y sis de cutó petitas per llits de monja
Un tinté
Una campaneta
Cuatre canas de indiana de shirol de culors
Dotse canas de bri ap pessa ordinari
Tela nova per fer tres llansols de tela del pais, los llansols son de cuatre canas quiscun
Dos cobrallits de rubell
Unas cortinas de alcoba
Una panera per portar roba planchada

En la Sagristia
Dos albas novas
Un roquet
Dos albas vellas dades ab condicio per lo Sr. D. Joaquim Marcer
Dos singuls, un de seda y altre de fil
Una sinta de seda

Cuatre estovallas
Cuatre sota estovalleas
Un globo de platina regalat a las Hermanas
Sis corporals
Cuatre amits
Sis casullas
Un caliz ab sa bossa, lo caliz de plata
Unas canadellas de cristall ab los platets de llauna
Un pandonet de seda, brodat de or, ab sos cordons
Dotse purificadors y dotse lavabos
Dos Sant Cristo ab peu de fusta
Un confessionari
Una imatge del Carme pagada per li institut de las hermanas
Lo Sant Crist del altar
Sis candeleros nous de fusta
Dos candeleros de llautó
Una dotsena de candeleros vells
Una gerra rentamans
Una campeneta
Una escalinata
Un misal vell
Una llàntia de la capella

En lo corredor dels Bañs
Una taula llarga ab capitells, dos banchs de espatllera, un cubell, altra de petit per posar tela.
Dos termómetros
Una caldera de aram dolenta.
Tots los cuals mobles y robas son los que se han trobat existents en dit Hospital, dels cuals se troban encarregadas las 11 hermanas per donarne compte y rahó sempre que convingua. Y perque consti del Magnifich Ajuntament y los Señors Adminsitradors en unió de la Señora hermana encargada de que certifica.

El regente de Alcaldia José Torras
Juan Casabayo. Teniento 2º.
Francisco Casaramona. Regidor.
Francisco Clapes. Regidor administrador.
Juan Ragasol. Regidor.
Jayme Cuyas. Regidor.
Clemente Torren. Regidor.
Jose Aymerich. Regidor.
Jayme Poch. Syndico.
Ygnacio Vilamala. Syndico.
Pedro Martín Garau. Administrador.

poble de Bull
THERMALIA
MUSEU D'ART I PATRIMONI
SANTA SUSANNA
Diputació Barcelona
Ajuntament de Caldes de Montbui